

N. 8, 9 ir 10. Tilžėje. 1883 m.
Už spalinį m., lapkritį ir grūdį.

AUSZRA.

Laikrasztis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knigutės 32 pusiu. — Prekia: ant metu arba už 12 numaru 2 m. = 2 rubl. 20 kap., (uždengtūse vokūse 3 rubl. 20 kap.), ant pusės metu 1 m. = 1 rubl. 10 kap. (uždeng. vokūse 1 rubl. 60 kap.). Atskiras num. 20 pf. = 18 kap. Apgarsinimai, spaustuvėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokie-tijoje galima „A.“ prie kožnos ciecor. karal. pasztos parsikviesdinti.

Lietuviai kitą gadinę ir szendien.

Daugibė musu žmoniu nežino isztisinės istorijos savo tautos. Toki nežinē lietuviams daug pikto atgabena, ir dėl ko? dėl to, kad vieni mislija, jūg lietuviai buvę tamsi, vangi ir negarsi tauta, prie kurios geram žmogui gēda esą prisiskaititi, kitigi norint geriaus žino praeigą lietuvistės, bet nevisai supranta tai, ko szendien lietuviu giminei reiki ir kokias jinai turi tiesas ganēdinti savo reikalams. Tas mano norint trumpas rasztas bene iszsigalēs vieniems akis atvėpti, kad jie žvilgterējē į praėjusį gyvenimą lietuviu susizgribtu ir imtu tarnauti savo gentei, kitiemsgi bene nurodis tikrajį taką darbūse ir pageidimūse.

Jau sukanka mažne 1600 metu lietuviams ant vietos, vadinamos Lietuva, begivenant. Reiki žinoti, jūg jie pirma ne kad atkeliavo į tą krasztelį, turējo savo bustinę Baltkalininiame pusiausalije; tenai jūs vadinta ne lietuviais, bet įvairiais vardais, paprastai Trakais. Tie tai Trakai, genami svetimu tautu, persikēlē į Panoniją, kur szendien Vingrai givena; czia tai prosenūliai musu — Dakai apgarsējo muszdamēsi su

rimėnais. Bet ir iš czia jie turėjo prasikraustiti; tadą tai viena lietuviu dalis traukė į žiemį ir atsi-dangino į tą szalį, kurioje jie ir szėndien tebestipso, o kita giruliais arba gėruliais vadinama, susitarusi su turcilingais ir savo brotainiais skutais nuėjo ir paėmė Italiją. Bet Italijoje vargszai neilgai sėdėjo. Isz-variti ateivių-gotu, vieni grįžo prie savo genczių į Lietuvą, kitigi nutraukė į Meklenburgą ir ten giveno lig ateinant Karlui Didžiujui pagalėje VIII. amžiaus gimus Kristui; bėgdami nū skaudžios rankos Karlo jie pagaliaus atviko į Pamarį, kur susimaiszė su bro-liais savo ramiai ėmė giventi.

Bet labai senoje gadinėje giminė lietuvių buvo persiskiriusi į dvi szaki — vieni *lietuvininkai* išz Azijos, kaip matėme, nuėję į Baltkalninį pusiausalį giveno, trakais vadinami, o kiti atlikę ilgas keliones atėjo į Pabaltmarį, apgulo abi pusi Dunos arba Dauguvos upės — ir vadinasi *latviais*.

Taip IX. am. gim. Kr. vieną kalbą sznekėjo ir drauge giveno parusnėnai, lietuvininkai ir latviai.

Parusnėnai jau laiku paniko ties kalbą; ju kraują galime lengviai atspėti tekant gislose ne vieno taip vadinamo vokieczio, givenanczio tarpo upėmis Vistulę (Vislą) ir Nemūnu. Nelengviai leidėsi panaikinti parusnėnai. Vokiecziams į ju krasztą atsisukus, jie per 40 metu vieną pradzią kariavo priesz ateivius, bet n'esant sutarties ir vienibės visos parusnėniskios sritis parpūlo; žmonėsgi vieni keliavo į Lietuvą savo givūlius varini, turta ir vaikus neszini, o kiti likę ant vietos (nedidutis ju buvo burelis) ilgai ilgai vargo svetimą jungą neszdami, lig XVII am. ju kalbos pėdsakas visiszškai paniko. Liko ju kalbos ir givenimo paminklė — keletas kningu.

Lietuvininkai ir Žamaicziai atsisėdo abipus upės Nemūno, ir czia apginti girėmis ir pelkėmis nū praszalaiczių, ilgai galėjo giventi nėkeno neįgrobiami. Aplinkui giveno — į vakarus tarp Vistulę ir Nemūnu

minėti parusnėnai ir pamarėnai, į pietus buvo lenkai, kurie tū įtimpimu smaugė ir žudė jatvius (kaip kiti vadina — jūdvižius, jatvėžius), nės jatviai, broliai parusnėnu, giveno tarp lietuvininkais ir mazovėnais (mozurais); drėgviecziai givėną ties upę Priepiecziu; į ritus lietuvininkai rubežiavo su palatėnais, kurie buvo apsiaupę upę Palatą; ant galo į žiemį lietuvininkai ir žamaicziai susidurė su latviais ir Baltąją jurę. Tūse tai rubežiūse lietuvininkai ir žamaicziai ilgai ramiai giveno. Bet jau IX. am. isz vakaru ir žiemvakariu pusės ėmė ju szalį lankiti nėdori skandėnai; taipogi isz ritu pusės į ju krasztą ėmė grautiesi ruskiai, kurie buvo nuvaldę slovėnus, ir apsigivėnę apie Novgorodą, kadą nugalėjo gentę sūmiu. Vienok neilgtrukus, kad Rusija, pasiputusi ir pasipūszusi kareiviszkais Igorio ir Sviatoslavo darbais, tapo padalita tarpo pakersztingais kitas kitam vaikais Vladimiero, kad Rusija susilpnėjusi naminiais vaidais ir ginczais, paliko vien tiktai žamiszką galibę, ir retkarcziais persistovinėjo su mėlinąją jurę (jūdąją marę), Lietuva pradrišo atkarti gūlį ruskiu, numetė ju uždėtą szen ar ten jungą ir atsisakė nebemokėšianti dūklę, kurią ruskiai buvo įsimanę rinkti tulose sritise musojo kraszto. Nū to tai laiko Lietuvos pajėga augo ir augo. Jau pradžioje XIII am. Lietuva turi galinczių, kurs nutrėmęs namie pakersztingus kuningaiksztėlius, pasivadino Didžiu Kuningaikszcziu, o taipogi szarpiai nupeszė praszalaiczius, atėjusius pasipelniti lietuviu kraszte. Ringaudui mirus 1240 m., sunus jo Mindaugas ėjo pėdomis tėvo, norėjo visą lietuviu krasztą sutraukti į vienibę, isz to pakilo naminės karės, prie kuriu prisidėjo karės su ruskiais, krizokais ir lenkais. Nevisur buvo Mindaugas laimingas. Urzdimas valdžios gobiu kuningaiksztėliu ir pargalingas ginklas prieszininku-praszalaicziu, prispirė Mindaugą susitaikinti su antpūlikais ir primokėti jiems dalimis kraszto, kurias neseniai buvo lietuviai savo kraują tekindami užėję. Vienokgi Mindaugas gavo karaliszką vainiką 1252 m. Lietuvininkus pagelbėjo bent kiek

atsibastimas mangolu isz Azijos, kurie atsikrusę gerai apiplėszė lenku kuningaiksztistes, ir ruskiamis nu-laužė ragus, taip kad lietuviams beveik palengvėjo nuveikti ar apgraibstiti pirmiaus itin galingus kaimėnus. Ir isz tiesu, ligu tik Gedminas paėmė valdžią į savo rankas, tūjau ir Kijava pamatė atvėdūjant lietuviu kuningaiksztį. Visas krasztas į ritus nū jatviu (kuriūs 1264 visai panaikino lenkai) ir nū Bugo, nū baltos žamaicziu marės iki mėlinosios, toli anapus Dniepro mažkū iki Dono atsiklastės, atiteko lietuvininkams. Taip tai lietuvininku valdistėje patilpo daug ruskiu szaliu, kas lietuviams dideliai nuėjo ant pikto, viena dėl to, kad tokias platibes labai vargu buvo valditi, reikėjo ten pastatiti vietininkus kuningaiksztizio, kurie įgavę galibę patis nekartą stengėsi atsimesti nū Didžio Kuningaiksztizio, o antra — dėl to, kad paskubino susisiejimą Lietuvos bajoru su szlektą lenku. Jiegaila, sunus Algirczio, Didis Lietuvos Kuningaiksztis, nuėjo užkuriais ant Jadvigos, lenku karalaitės, o palikęs lenku karaliumi pažadėjo lietuvius svuienisęs su lenkais. Bitautas ilgai tam prisegimui Lietuvos prie Lenkijos skersakiavo; taipogi tikėjimas ir politikiszka užvada ilgai nedaleidė lietuviu bajorams supulti su lenkais; žmonės tadą buvo jau nuvergti, ju balso ponai neklausė, o žmonės buvo pikcziausi prieszininkai tos brolistės, kuri, kaip jie matė, ir naują tikėjimą ir vergistę su baudžiavą atneszdino į Lietuvą. Bet lietuvininku bajorai pasviro į lenku pusę. Žigmantas I. ir Zig. Augustas, abūdu isz giminės Jiegailos, suliginusiu liet. bajorus su bajorais lenku tiesose, pongaliams lietuviu per lupas pirsztu braukidami lenkams nū lietuviu pasavino Voliniją, Padoliją ir Ukrainą. Ant galo 1569 m. lenkai galutinai prilipė prie savės lietuviu ponpalaikius. Vargszė Lietuva nū to laiko kentėjo visas nelaimes, kurias ant jos užkrovė lenku pasileidimas. Į du szimtus metu, kadą Maskolija, Vokietija ir Austrija susitarė pasidaliti „Lenkiją“, 1773 m. maskoliams teko ne lenku žamės dalis, bet už lenkus

lietuviai užmokėjo, atskeldami nū savo kraszto dvi guberniji — Mogiliavo ir Palacko. Antrakart „Lenkija“ dalijant, Lietuva pražeidė į 1730 ketvirtainiu miliu ir 850,000 giventoju, ir nū Lietuvos pagauta Minsko gubernija. Szisik teko maskoliams ir taip vadinama Mažoji Rusija — Ukraina, Padolija, Volinija, kurias lietuviams užsnudus buvo lenkai pasisavinę. Ant galo paskutinį kartą „Lenkija“ besidalijant — ar Lenkija daug ką maskoliams pakliudė? Ne, nės likusioji dalis Lietuvos — atmetus tą dalį, kurią pasiēmė vokiecziai, kliuvo maskoliams ir padarita gub. Lietuviszką ir Slūnimo, kurias paskui permaininga į gubernijas Vilniaus ir Garteno.

Ir taip, kaip matome, padalijant t. vad. „Lenkija“, karaliai ne lenku žamę padalijo savitarpe, bet daugiausiai tai, ką valdė lietuviai. Už tai nepadoru nei sznekėti apie iszardimą Lenkijos, pritikliaus sznekant teisibę sakiti, jūg tadą sudraskita žames lietuviu ir Lenkija. Tokiu tai budu mės lietuviai pasijutome bėsą valdžioje maskoliu. Kągi maskoliai mums per 100 metu pikto ar gero padarė? Czia ne vieta apie tai placziai sznekėti, bet negaliu užtilėti, jūg mės budami po maskoliais ne isz ju dėkos ir milistos gavome laisvę nū baudžiaivos, norint taip daugis isz nežinės mąsto; atminkiamo, kadeuropėjiniaiatsitikimai, paputimas naujos dvasios ir pacziu žmoniu maudimas, ant galo maisztas lenku prispirė viresnibę, sugražinti žmogui užgrėbtą valnibę. Kad lietuviai atgavo laisvę ties kunu, maskoliai uždraudė szelpti bundanczią isz ilgo miego dvasę tam tikru penu, nės užginė spaudinti lietuviszkas kningas ir gazėtas lotiniszkomis litaromis, norėdami lietuvius sumaskolinti; negana to, jie ėme persekinėti giventojus už tikėjimą — primenu czia tiktai kanczias unitu ir kitus atsitikimus Lietuvoje 1867 ir 1868 m.; taipogi tiktai pro szalį aidamas gribžtelėju perkupczistę ir vagistę burliokiszkos palicijos, begalinį gobumą ir szuniszką kisziu ėmimą per urėdininkus pradedant nū žamuju o baigiant ant

augstųjų, pamojų tiktai ant neteisingumo sudu*) ... Juk ir szendien, kada maskoliai itiekė mums naują sudo rėdą, kur sudžia (tiesos sprendikas) turėtu buti žmonių nuskiriamas, kur žmogus į bilą (prova) aidamas turėtu skųstiesi ar teisibę paroditi prigimtoje kalboje, mės neregime nei mokintu lietuvių tarpo sudžiu, nės viresnibė maskolius parinkusi ant musu sprando paraglino, nei girdėjome, kad butu galima rasziti apskunda lietuviszkai, reiki matai samditi guldikus, kurie ir skundas raszitu ir ant sudo sznekėtu. Ar tai ne bjaurus persekiojimas? ... Ogi kur mokslai? Ar į tūs galime pažvelgti neverkdami? Mokslavietės — tuszczios. Ar tai dėl to, kad lietuvininkai nenori mokindinti savo vaikus? Ne, ak ne; jie dejuja ir guduriuja, kad *negali leisti į mokslus* vaikelius savo, dėlto kad mokintojai — girtūkliai maskoliai,

*) Tai jau atsigarsi žmonių dainose, pridedu czia vieną:

Kitakart Lietuvoj' dar teisibė buvo,
O dabar prie Ruskio su visu pražuvo.
Starszinu ir sudžiu didis isztvirkimas,
Isz žmonių piningu didis isztraukimas:
Kas nedūda rublio, nei kvortą arielkos,
Nepaded' ant stalo, surio ant torielkos!
Matom', kataliku didis paklidimas,
Starszinu ir sudžiu į peklą bridimas,
Kaip Szimkaicziu sėlskoj' didės neteisibės,
Jeigu visur tokios tai ira pikt'nibės,
Kaipgi ponas Dievas mumis gal' apkesti,
Tikriems katalikams taip į peklą bristi?
Krėslūs atsisėdę kaktas atsimaikia,
Žmogų vargingiausį tūi ant sudo szaukia.
Isz bagocziaus geriat' ir piningus imat,
O duszeles savo į peklą įstumiat';
Žmogųgi bėdnesnį į turmą sodinat',
Nors nekaltas butu, bet jus apsunkinat',
Starszinai ir sudžios, ką jus tad' darisit',
Kad po smerczio sudą baisų pamatisit'?
Už neteisingą žmonių sudijimą,
Arielkos gėrima ir piningu ėmimą,
Kad reikės pekloje amžinai pražuti,
Ir per amžiu amžius nėkad neisztrukti?
Matot' raszto kningos', kad už tokį sudą
Ir po baisaus smerczio ira labai trūdna.

kurie moka visą ką variti per savo „maskoliszką“ pilvą, bet ne moka musu žmonėms ką gerą padariti. Verksminga tai diena, kada matai, kaip gudai mokina vaikus maskoliszkai, kraipo musu kalbą ir atmintį tėvu Kodėl neleidžia maskoliai, kad lietuviai savo vaikus lietuviszkai mokintu, kodėl lietuviu kalba ir praeiga užmirszta gimnazijose? . . . Ar ilgai maskoliai dar nedūs mums to, kas mums prideri ties teisibę!*) . . .

Pasznekeję apie lietuvininkus neužmirszkime nei savo broliu latviu. Kaip sakiau nū pradziu pradziu latviai ir lietuviai buvo tiktai viena tauta. Juk dar ir viduramzije rasztininkai jūs per vien laikę. Latviai givėna į žiemį nū žamaicziu ir lietuviu, ju

*) Skurdu ira skaititi žmonių pacziu balsą; tarpo kitu czia priduriu dainelę, į kurią mums prisiuntė prastas lietuvininkas:

Mano tėvinė, Lietuva!
Kuri seniai garsi buvo,
Jau kaip Babilon gruvo.
Verkiu per szalį žiurėdams,
Graudžias aszarėles liedams,
Ką darit' nemokėdams

Asz norėcz' tavę taisiti,
Sukreiptas sienas ramstiti,
Nežinau kaip pradėti?
Ak bėda man vargdienėliui,
Pavargusiam lietuveliui,
Nemokitam žmogeliui —
Nežinancziam kaip dariti,
Lietuvos sienas ramstiti,
Ar naujas pradėti. —

Dėl to praszaū gerus žmones
Nepasigallėt' storonės
Dėlei Dievo malonės:
Mus praszveisti prasziokėlius
Senu dienu muzikėlius;
Atskinkite mums kelius!

Pas mus didelės tamsibės
N'ir' galės matit' szviesibės;
Im' virszų nedoribės

Jauni maž ką mok' skaititi,
O dar vėl mažiaus rasziti,
Nės ir n'ir' kam mokiti.

Rods ucziliszczose moko,
Bet retam iszmokt' paszoko:
Ain' daugumui ant jūko . .

Tada im' visaip kraipiti,
Litaras musu maisziti,
Bjauru juk ir matiti.

Jiems liepiamaraszit' ruskai,
O kalbėt nemoka gudiszzkai,
Per tai maiszosi ju rasztai.

Lietuviszkai nei litaros,
Kaip turiasi kalba ir viera,
Nepazįsta nei vienas. —

Dėl to asz labai dejtju,
Kaipo karvelis burkju,
Ką darit' — nesumoju? . . .

Raszau, kad ir n' užsiviezdams
Tamstoms pakara rodidams,
Savo galva nulenkdam.

Padarikit' mums tą loską,
Kad but' Lietuva papuszta,
Tikru mokslu apszviesta,

Perėję mokslu augsztibes,
Kaip mariu vandens gilibės —
Ponai didžios vertibės.

M. Sl. isz Tr.

rubežiai siekia sodibas igauniu arba estu. Lig XII amžiaus pabaigos, vakarinė Europa ir vokiečiai nebuvo nėko girdėję apie Vidžamį, lopszį latviu; tiktai varagai (danai ir žuvėdai) vagiszaudami ant žamaitinės baltosios jurės, lankė tą krasztą pasiplėsztu svetimo turto, taipogi ir ruskiai ataidami nū latviu ėmė dūklę. Ties Nestoru, anūmetiniu ruskiu rasztininku, Žamgaliai, Kurszas ir dalis Vidžamio turėjęs galvą nulenkti priesz viresnibę ruskiu. Ir isz tiesu, miestas Palackas ir krievai daug jau buvo latviu kraujo gėrę, kadą vokiečiai atsibastė. Ataiviai apsibuvę Vidžamije, juk nedriso skelbti stabmeldžiams latviams mokslą tikėjimo, lig neleidė tai dariti Vladimieras, Didis Palacko Kuningaiksztis; dėl ko tai? dėl to, sako Endris Latvis, kurs neužilgu po to giveno, dėl to, kad giventojai aną gadinę mokėjo jam dūklę. Kaip raszo tas pats Endris, letgaliai jau daugiur buvę nū ruskiu priėmę graikiszką tikėjimą! Tą ruskiu virszistę latviu žamėje matome ir isz to, kad viskupas Albertas, 1209 m. per Arnoldą zokoninka padaridamas sądorą su ruskais, pažadėjo mokėšes paprastą dūklę ir iszkilmingai pripažino valdžią D. Kuningaiksztio ruskiu. Taipogi ir 1211 m. susitaikindamas su Vladimieru, Albertas atnaujino pažadą mokėšes dūni. Taigi, ties tais ir kitais atsitikimais galime sakiti, jūg latviai ilgus metus turėjo atsilenkti ruskiu, mokėdami jiems dūklę. Bet ruskiai nesikiszo į latviu naminį givėnimą ir ju valdistę; pas latvius, ties senu įpratimu, perdėtiniai giminiu buvo ju valdimierais. Kad ruskiams pakakdavo dūnio, matiti ir isz to, kad jie vokiečiams nedraudė latviu kraszte apsigiventi, paczius latvius skriausti ir įkurti naują rėdą. Taip tai palengva latviu szalis iszsprudo isz nagu ruskiu.

1158 m. prekikai miesto Brėmos, jeszkodami naujo pelno nū prekionės, apėjo pirmą siki Vidžamį; jie iszlipo ant pakraszczio įtako Dauguvos, ėmė prekauti su giventojais ir kelius kartus atgrįždami, giventojams leidžiant, grudosi gilin Padauguviu į latviu

kraszta. Ant galo zokoninkas, Meinardas vardu, apsi-
buves Vidzamije, vertē prie krikszto giventojus, ir
paliko viskupu parkriksztu. Tū tarpu daugibēs vo-
kiecziu atkluikino giventi naujoje szalije. Taip Vid-
zamije vokiecziams besirūszaujant, pagalēje XII am..
Kanutas VI, karalius danu, nuējēs paēmē Estijā, at-
vēžē parkriksztams kuningus ir pastatē bažniczias.
Gretomais tokio kaimēno viskupai Vidzamo, norē-
dami izslaikiti savo grobī, m. 1201 ītaisē zokona Kard-
dininku, kurie turēdami tokiuspat īstatimus kaip temp-
lerai Prancuzijoje, gavo nū viskupo valditi trecziā
dalī latviu žamēs. Matai, kaip latviai jau buvo nu-
vergti, kad viskupas galējo ju žames davinēti kam
panorējo. Kardininkaisgi buvo vokieczi, jie tai lat-
vius vertē ī krikszczionistē ir antdējo jungā vergistēs.
Latviai nirszo. Kardininkai nujusdami, jūg neturi
gana pajēgu, kad suvalditi latvius, susidējo su parus-
nēniskziais križokais, o Valdemaras III, karalius danu,
ēmēs pardavē zokonui už 18000. auksiniu grivinu visā
Estijā, 1306 m. Tokiu tai budu zokoninkai īsiknisē
ī latviu krasztā ir īsilindē ī Parusnī ir Pamarī, ēmē
gandinti lietuvius. Bet laimē nepatenka amžinai. Ant
galo ir zokoninkams nuszliko: visai nužaminti prie
Jiegailiuno Zigmanto Seniuko jie iz dalies nusilenkē
priesz lietuvius — o tai padarē jau svietiszki „Prusu“
(Parusnēnu) kuningaikszeziai, o mistras Vidzamo
Plettenbergas, neapkęsdamas tokios atmainos, atsimetē
nū križoku 1521 m. ir nuējēs pas ciesoriū Karlą V
pastojo ī burī kuningaikszeziu Vokietijos.

Tū tarpu sutarpē ruskiu kuningaikszeziai už-
simanē pagauti Vidzami, kad tūmi prisitraukti prie
marēs ir padidinti savo prekibā. Caras Ivanas II.
kiek turēdamas spēku, stengēsī tai atitesēti. Zokonas
Kardininku, galutinai susilpēs, negalējo priesz jī at-
siturēti vienas pats, už tai viena dalis Vidzamo, t.
vad. Estija, privengdama, kad antpūlikai nenulaupitu
kraszto, ir nebeslaugidama nuskarusiu zokoninku, pasi-
davē užveizdējimui Žuvēdu, o Kurszas ir t. vad.
tikrasis Vidzamis jeszkojo atvangumo ir paszalpos

Lietuvoje. Tada tai paskutinis Vidžamio Didmistris Gotardas Kettleris paėmė investiturą Kurszo jau nū Lietuvos. Tokiu tai tarpu *visa lietuviu tauta buvo susivienijusi*; gailu tiktai, kad lietuviai tada buvo susimezge su lenkais, nės per dėką lenku ta vienibė suniko. Nū to laiko, matai, Vidžamį norėjo paveržti tai žuvėdai, tai ruskiai, tai lenkai; czia tvaskėjo be pertrukio ugnis karės ir klestėjo nuplėszimas kraszto, czia kareiviai-galvažudžiai ėjo paroditi savo sumatumą ir kareiviszką savo dailę. Kada ruskiai įgelti savo galingu kaimėnu pagniužo, tai puikus krasztas teko į valdžią žuvėdams, nės sądoraudami Olivoje žuvėdai gavę Vidžamį, pridėjo jį prie Estijos, ir tik maža daluitė beliko prie Lietuvos — „lietuviszkasis“ Vidžamis, kurs pakeltas paliko į atskirią valdistę. Bet ne amžius ir žuvėdai gėrėjosi valdžią Vidžamije; daug praleidus kariu, kada 1721 m. Nisztadte žuvėdai derino sądorą nū maskoliu, jie prispirti atidavė tą szalį maskoliams, kurie 1773 m., kada Lietuvos dalis atskelta buvo nū Lenkijos, pagavo ir lietuviszkąjį Vidžamį. Tas tai gražus krasztas padarė dvi guberniji — Rigos ir Rėvelio. Taip tai lietuviai giventieji Vidžamije, teko po valdžią maskoliu, ir padaro mažne visą Rigos guberniją, kur szendien skaitoma ju į 450,000 giventoju.

Likimas Kurszo lig 1561 m. buvo tas pats kaip ir Vidžamio. Bet tame mete tapęs atskirią kuningaiksztistę, po valdžią Kettlerio ir jo vaiku, Kurszas turėjo atilsį per ilgus metus, lig pasibaigė giminė Kettlerio. Tada pridėrėjo, kad Kurszas tektu lietuviams. Bet taip neįviko. Metūse 1737 kurszininkai rusiskirė į kuningaiksztį Joną Ernstą Bironą. Kada neužilgu nebeliko Lietuvos, taipogi sulamditas buvo pasiponiavimas lenku, kurie visadą savinosi ligiai Vidžamį kaip ir Kurszą, Kurszas nebegalėjo iszlikti liūsu; taigi varsnos to kraszto susirinkusios 1795 m. rizosi pasidūti Maskolijai, ir pasidavė be jokios įtartes. Ju pėdomis nuėjo ir kapitula Poltino, ir taip visa Latvija su Lietuvą atiteko maskoliams

Kadā lietuvīnīkai gavo laisvę, tai bent daugis ju buvo apveizdętas žamęmis; kadā latvīams pagrāžino laisvę, tai nū ju atēmę žames; davę, matai, laisvę, bet atēmę dūnā. Bet latvīai gudrus ir drāšus virai. Jie ēmę starkiai jeszkoti atgal, kas ju ira. Mokintieji ēmę leisti gazętas, szviesti žmones knin-gomis, ir szendien latvīai gerai supranta savo politi-kiszkā bei draugiszkā padęjimā — nęs vienur ker-tasi priesz praszalaiczius, norędami jūs pravariti isz savo kraszto, o patis visā valdžiā igiti; drauge jie stengiasi atgauti žamę atgal, kad jājā apdovanoti bežaminīkus tūmi turtu, kurs jiems iszplęsztas nū senu senu gadiniu. Dieve jiems padęk. *J. Szl.*

Lietuvēlę.

Vai tu, Lietuvēlę, daugel tu kentėjai,
Vaikai savo galvas vis už kitus dėjo,
Isz kuriu nei vien's mums gero nepadarę,
Visi tik spausdami į prapultį varę
Ak gana, jau gana kitiemus tarnauti,
Padumokim', kaip sav' isz peklos isztraukti!

Daug dabar isz musu aina iszkalosna,
Kurie paskui, buvant svetimūs' krasztūse,
Užmirszt' jau kalbą ir savo tėviszkę,
Pasiliekt, svetimais dėl savuju vis'szkai.
Blogai anie daro, o blogiaus dar szitie,
Kurie gędijasi savuju dėl kitu

Gana mums blaszkities' isz szalies į szalį
Dirbkim' dėl draugbroliu, kožnas kaip tik gali!

A. Sket.

Ar pritinka musu bajorams buti lenkais.

Lenkiszkas laikrasztis „Przegląd Tygodniowy“ 1881 metūse patalpino rasztą p. A. Dovsilio, turintį paraszā: „Listy z za Niemna“ (Gromatos isz anapus Nemūno). Sznekucziūdamas apie mokslavietes, liūsi-nīkus ir tt. p. Dovsilis paminęjo ir apie tai, kad

žamaicziai-lietuviai ar tai jau iszvirto į lenkus ar bent linksta ant to; labiausiaigi esą pasineszė į lenkiszė bajorai, mieszcjonai ir turtingesni ukininkai; už tai jau daina ėmusi nutilti, ir tiktai Nemūnas atskiręs lenkus nū žamaicziu. Jaugi nesigincziju, kad lietuviai žamaicziūse jau ira giliai įbridę į lenkiszė, o užtatai sakau, kad žodziūse p. Dovsilio ira truputis teisibės. Vienokgi ant to raszto atsiliepė tame pat laikrasztije bajorai isz Žamaicziu, kurie ne tiktai kad savęs nelaikė už lenkus, bet ir noro nerodė buti lenkais. Taip p. D. atsakidamas p. Dovsiliui tame pat laikrasztije 1882 m., N. 5 ant l. 73 taip raszo: „Kaip reiki suprasti tai, kad „bajorai ir szviesesni ukininkai ukėje iszrodo lenkiszką gaivalą“ (l. 418 L. I.) ant musu Žamaitiszkos žamės? Man rodosi, kad bajorai ir ukininkai pas mus Žamaicziūse vieni nū kitu neiszsiskiria, bet iszrodo tai, kūmi jie ira — Žamaiczius ir žamaitiszką gaivalą. Juk mumis lenkai neužkariavo, vietiniu žmoniu nei norėjo (? Kas isznaikino jatvius? Rėd.) nei galėjo isznaikinti, kad anūs tikrai savo žmonimis pakeisti, kaip tai buvo daroma kur kitur! per tai bajorai ir ukininkai, kaip buvę pasiliko žamaicziais — norint susisiejo su lenkais. Tai teisibė, kad bajorai priimdami isz Lenkijos katalikiszką tikėjimą paėmė lenkiszką apszvaistą; jie datesėjo iki galo prisiektoje vienibėje, isztrivojo su lenkais ligiumi gerūse ir blogūse atsitikimūse, o vienok savo giminishko skiriaus neatsizadėjo ir savo giministės nepakeitė nei ant lenkiszkos nei ant kitos slovėniskos. Teisibė, kad žamaicziai, priėmę lenkiszką kalbą mokslavietėse, savąją ipatiszškai be reikalo apleidė; lietuviszkoji kalba pasiliko giminėje tarp ukininku ir tarp bajoru, atmetus regisi tiktai turtingesniasias gimines, kurios susiaidamos su didūmenę visos žamės, turėjo prie jos priligti ir kalboje. Taip-gi namiszškai-ukiszkūse susirinkimūse pasigaudavo ipatiszškai žamaitiszką kalbą. Juk žamaicziai turėjo atskirius įstatimus, patvirtintus Zigmanto I, 1542 m., valdžioje atskirų rėdiką, storastą arba kuningaiksztį,

o ne vada*) ir ant suējimo laikēsi skiriumi — kaip rodo ir pats p. Dovsilis.

„Kodēlgi jis prasimanē sznekēti, kad dabar bajorai žamaicziu, ant savo žamaitiszkos žamēs, — esą lenkiszku gaivalu? Juk nū musu nēks ir nēkadą to nenorējo (?) Bene nori p. Dovsilis mumise iszvesti angliszkus lordus**) iru žamēje? Bet man regisi tam priesztarautu visu žamaicziu bajorai vienu balsu — norint jūs vadina „vangiais“.“

Vienok rēdistē to laikraszczio prieraszūse sako, kad žodžiai p. D. nepriesztaraują p. Dovsiliui: „Turime tiktai paminēti, kad pirmą dalį iszvadžiojimu p. D. taip suprantame, jūg jis nepriesztarauja žodžiams p. Dovsilio dalike iszvirtimo į lenkus bajoru, turtingesniu ukininku ir miesczionu Žamaicziūse — bet prataria dalike vienibēs tu gaivalu su likusiaisiais ukininkais, su kuriais anūs sujungina paeiga, tikėjimas, naminē kalba ir drauginē meilē dēl žamēs.“

Rēdistei apgarsinus, jūg žodžiai p. D. neprieszginiauja p. Dovsiliui, tame pačziame laikraszctije N. 21 raszte „Ze Žmujdzi“ (Isz Žamaicziu) atsiliepē p. Mieczislovas Davainius-Silvestraviczius. Szis tai sako, kad pavietinėse marszalku rasztinėse bajorai priskaito savę prie žamaicziu arba prie lietuviu, kas ant vieno pareina, o retai kas prie lenku; kad vakarūse Žamaitijos ir bajorai nemoka lenkiszakai, o namie ir svetur kalba lietuviszkai. Atspaudinus tą p. Davainiaus rasztą, norint jau praėjo pusantro meto, vienok nēks isz lietuviu-bajoru jam nepriesztaravo dalike lietuvistēs musu bajoru, ir tają tilą pripažino jam teisibę. Kas tili, juk tas sutaria.

Paczios pravardēs rodo, kūmi ira giminēs musu bajoru: Karėvai, Kantrimai, Burbai, Kimantai, Rimgailai, Railai, Gedgaudai, Sirtautai, Dauggirdai, Norgilai, Mangirdai, Visgirdai, Norbutai, Gedminai ir tt.

*) Vadas (vojevada) senovēs laike mažne tokią turėjo valdžia vadistoje, kaip gubernatorius ant gubernijos Maskolijoje. V.

**) Lordas — tai anglu ponas; kitą kartą anglai pamuszo po savo valdžią Iriją ir atidavinėjo iru žamę lordams. V.

Taipojau Vaitkevicziai, Mickevicziai, Juszkevicziai, Liutkevicziai, Bilevicziai, Mikszevicziai, Sipavicziai, Jonavicziai, Norkevicziai, Smilgevicziai, Szimkevicziai, Szukevieziai irk., kuriems galunę *vicz* kaipo ženklą bajoristės pridėjo kuningaikszcziai Lietuvos, o karaliai Lenku. Kaip atrandame sentise popieriūse XV, XVI ir XVII amžiaus, tą galunę tai jie prisidėdavo tai vėl ne. Galunė *vicz* ženklina *sunu*, taip Vaitkeviczia = sunus Vaitkaus ligiai taip kaip Ivanovicz — pažimi sunų Ivano (Jono) slaviskose kalbose. Taigi augszcziaus minėtos pravardės paaina nū Vaitkus, Mickus, Juszka, Liutkus, Bilius, Migszas, Sipas, Jonaitis, Norkus, Smilgius, Szimkus, Szukis ir tt. Žinoma, kad skaitlius musu bajoru kalbancziu lietuviszkai kasmets mažinasi, norint jie savę laiko už lietuvis. Menkas tas lietuvis*), kurs pametęs savo puikią senoviszką kalbą, priima kitas; kurs draudžia vaikams lietuviszkai kalbėti ir saugo, kad jie ne aitū prie szejimos ir lietuviszkai iszmoktu; kurs pratina savo lietuviszką szejiminą į lenkiszką kalbą ir išzneka jiems, kad lietuviszkoji kalba esanti niekam neverta; kurs žvairai žiuri į rasztiszką kilimą Lietuvos paskutiniame laike. O kūmi ira lietuvis be lietuviszkos kalbos? N'ėsant kalbos, vargiai bebus Lietuva. Už tikro mės patis asame savo kalbos didžiausieji prieszininkai. Ne vienas jaunas bajoras skundėsi, kad tėvai anūs ne-

*) Dainelę musu szulno dainiaus lai tie žmonės iszmoksta:

Tasai žmogus besmagenis,
Kurs už rubus parsidūda,
Rudkalnierių užgiveness,
Savo sznekoš neb' užūda.

Kad iszgirsta savo kalbą,
Ano ausis užsidaro,
O liežuvis nēkus skelba,
Buk tai kalba gēdą daro.

Kožnas žmogus iszmingas
Savo bocziu kalbą mili,
Bus vargdienis ar turtingas
Su tėvinę szneka, tili.

1883. Sumeliszkiye.

Nors mokēciauszimtaszneku,
Liežuvingu didiai tapcziau, ;
Girsiūs' savo kalbą, negu
Eiti prieszu keliais nakcziu.

Užjuriu — mariu placziausiu,
Už miszku tamsiu, tamsiausiu,
Už kalnu augsztu augszcziausiu
Savaip' sznekēt' ne paliausiu.

Kaip iszgirstu savo szneką,
Ir sergant lengviaus ant kuno;
Isz džiaugsmo aszaros teka
Ir sakau: „lai vis taip buna!“

A. B.

(Priedas Rėd.)

norums virvino iszmokti lenkiszka kalba. Kas mums isz to, kad bajorai giriasi Varszuvoje ir kitur, esa lietuviais; nemokant lietuviszkai svetimiejie jus iszjūkia. Kas isz to, kad maloniai žiuri į Varszuva, taip kaip davatka į paveikslą Motinos Dievo, o apleidžia savo artimiausius reikalus! Ka jiem darė Varszuva? Atneszė visas nelaimes 1831 ir 1863 metu. Vieni turėjo atsizadėti tėviszkos žamės, kitiems uždrausta ją pirkti; jus pastumė nū urėdu savo tėvinėje, o svetimi atėjo į ju vietas. Su kožnu lenkmecziu daugiaus ir daugiaus plīsta Lietuvoje lenkiszka dvasė, — o reikalai prascziaus sekasi. Sumiszimo metą lenkai jei ne daugiaus, taip bent ligiai prakalto su lietuviais; o vienok lenkams leista pirkti žames, turėti urėdus savo kraszte. Ka gi gali lietuviu bajoras? . . . Kas isz tu svetimu plunksnu? Visame sviete mokslesni ir turtingesni žmonės ira vadovais savo tamsesniu ir bėdnesniu broliu ir tėvinininkais. O kūmi ira musu bajorai reikalūse giminės, kalbos, apszvaistos ir tt.? Galiu atsakiti drauge su p. Dovsiliu — „vangiais“ (ocięžalėmi). Bet dar ira laikas, dar gali jie savo turtu ir protu neszti pagalbą nuvargusiai Lietuvai. Meilu mums bus matiti, kada musu bajorai netiktai dangstisiesi vardu lietuviu, bet ir darbais pasirodis esa tikrais lietuviais . . .

Vēversis.

Varna ir lapė.

(Pagal prancuziszka: Le corbeau et le renard.)

Varna, ant medžio szakos atsitupusi,
Surio szmotelį turėdama zubūse,
Kū tiktai žad' pusriczauti,
Kaip szit atsiėjo ten lapei keliauti.
Lapė užūdus kvepėjimą surio,
Savo bėgimą suturi:
Dairosi į szalis, žiuri augsztin,
Mato ten surį ir aina artin.
Piesta pastojus',

Szokdama kraipioja kojas;
Udega vizg' kaip szunelio,
Girdžianczio balsą ponelio.
O su paveikslu gėribės
Kalb' žodžius pilnus saldibės:
„Ka, sesutėlė, beveiki?
Viskas dailiausiai matit';
Tamstos gražumui stebėtis' tereiki;
Pasakas prigul, isz tikro, sakiti:
Snapas tat tvizg',
Plunksnosgi blizg',
Kaklas patogus,
Tur' but' ir balsas neblogas.
Praszom' pragisk, sesut!
Paukszcziu karaliumi reik' tamstai but'?"
Varnai vilionė pamėgo,
Protas isz galvos pabėgo:
Isz visos gerklės varna krankterėjo;
Suris iszkritęs per szakas nuridėjo.
Lapė sugriebus jį sako,
Aidama ant savo tako:
„Dabar žinok,
Klausas vilionės užmok'
Paskutiniu savo kąsniu;
Vert's tas pamokim's surio.“
Priežodis: *ūgos neaugę ant glūsniu,*
Akis teduria
Klausantiems žodžiu vilionės,
Laukiantiems viltaviliu-gi malonės.

J. K. Sz.

Apie senovės Lietuvos pilis.

Pradžia 1. numare.

Iszgriovus Kauno pili, prabocziai musu ne per toli nūg jos kitą pili įtaisė ir praminė Naujųju Kaunu; taipogi įtaisė per Nemūną tiltą, kurį ipatin-gai sargibai pavedė. Magistras križoku apie tai dasižinojęs, sukvieczia perdėtinius draugisės ir klausia:

„Kaip lietuviai taiso pilį Kaune, ir ką mums reikės veikti?“ O križokai vienu balsu atsakė: „musu noras ira, ką lietuviai isz naujo įtaiso, idant taptu su žamę suliginta.“ Ir križoku noras iszsipildė: ir szita pilis iszgriauta tapo, idant lietuviai savo prigimtoje žamėje neturėtu apsiginimo vietos! . . .

Skaitant szendien senovės križoku palikimo rasztus su pasistebėjimu bei pasibaisėjimu regime, jūg Lietuvoje nebuvo tokios pilies, kurią nebutu križokai po kelius sik aplankę, ar iszgriovę! Isz tu juju vien rasztu — nės proseniai musu patis apie savo veikalus mažai ką žinios mums paliko — szendien mės žinome vardus senovės lietuviu piliu, juju vietas, nors ne visu, kūmet jos per križokus aplankitos, ar iszgriautos tapo, ir daugel — daugel kitu veikalu

Toj' dalije Lietuvos, kuri senovėje Prusiją vadinosi, o kuri szendien vokiecziu valdžiai priklauso, vokiskos pilis — szendien miestai per križokus įtaisitos tapo dar XIII. bei XIV. szimtmetyje, ant tu pacziu vietu kur pirmiaus buvo lietuviszkos pilis. Szios dienos Tilžė, Ragainė, Klaipėda, Įstrutis, Rastenburgas, Angerburgas, Balgė, Graudenė ir tt. — visi szite miestai guli ant senovės Lietuvos piliu vietas.*) Maskoliams szendien priklausanczios dalies Lietuvos (Žamaicziu ir Augsztiecziu) mės nors trumpai paminėsime šekanczias senovės pilis:**)

1) *Ampilė* Žamaitijoje, nepertoli nū Klaipėdos; szita pilis paminėta rasztūse apie 1262 m.

2) *Arvistės pilis* (Arviston) Žamaitijoje, bet paczios pilies vieta nežinoma kur buvo. Pilis iszardita per križokus apie 1378 m.

3) *Bausko pilis* sątakoj' Muszos upės su Nemūnėliu, ant Kurszo rubežiaus, Kauno gubernijoje. Pilis rasztūse paminėta 1473 m.

*) Skaitik: Toeppen. Historisch-comparative Geographie von Preussen, Gotha 1858.

**) J. Jaroszewicz, Zarysy z czasów poganskich Litwy. Wilno 1859.

4) *Betigalė* netoli nūg upės Dubiosios Žamaitijoj'; labai sena pilis. 1254 mete, Lietuvos karalius, Mindaugis,*), buvo szitą pilį pavedęs Kristinui, pirmamjam Lietuvos viskupui.

5) *Pelicziai*, pas križoku raszitojus Pelic, Delic vadinama, buvo pilis ant deszinio Nemūno kranto, 3 miles atstu nūg Lidos pilies (Vilniaus gub.). Labai tankiai križokai szitą pilį aplankidavo, ir vien ją įėmę, galėdavo toliaus ir Ģudiją naikinti.

6) *Basianos ar Bisenos pilis*, per križoku raszitojus Bissen, Pisten vadinama, įtaisita buvo prie sątakos upės Dubisos su Nemūnu. Prie pat pilies, ant augszto kalno tarpe tu dviejų upių, buvo czia labai sena ir viriausia Lietuvos žiniczia kuri vadinusis *Romovė*.**) Križoku laike pasakojama buvę, jūg szitoj' pilije ir žiniczioj' didelius lobius (skarbus) lietuviai turėję... Szitu pasaku dėlei križokai baisiai geidavę pilį iszgriauti. Lobiu tacziau dideliu, kaip visoj' tūmet Lietuvoj', taip ir czia nebuvo. Ant augszto vien kalno asztūnkampėmis augsztomis sienomis apsiaupta buvus žiniczios vieta, ant kurios augęs didelis aržūlas; po jo szakomis stuksoję stabai dievu, ir buvus czia jau ugnavietė, kur szventoji proseniu musu ugnis, Ģabija, kurinosi . . . Jau 1283 m. križoku marszalka, Konradas v. Thierberg, apgulo pilį, kurią įgriebti negalėdamas, vien jos aprubą apiplėszė ir iszdegino. 1294 m. Ragainės Komendatorius, Ģiudvikas v. Liebenzelle, su dideliu karaiviu buriu prie pilies atsikraustęs, pilį isz pamatu iszardė ir daugibę lietuviu užmuszo.

*) Mindaugis buvo priėmęs kriksztą bei tikibę krikszczioniszką, bet neužilgo nūg jos atsimetė o su jūmi drauge ir kiti lietuviai. Pravarde „Karaliaus“ nūg popiežiaus Rimo buvo gavęs. Patis Lietuvos valdonai visūmet Kuningaikszcziais vadinami buvo.

**) Kaip ji tikrai vadinosi, nežinome. Senovės raszitojai, vadina: „Romovė, Romanova, Rumnovė“. Tikrasis jos vardas regisi, paeinaš nūg žodžio „ramus“, nės gražioj' ramioj' vietoj', ant upių kranto buvo įtaisita. Reikėtu todėl ją vadinti, gali, „Ramioji žiniczia“ ar rasi „Ramava“, nės szito vardo kaimai ir dabar dar Lietuvoj' randasi.

Pati žinicia taipogi isznaikinta tapo, bet pilį lietuviai greitai naują pastatė ir visūmet čia nū križoku stipriai ginėsi. Križoku gaujos per ilgus metus ir po keliussik ant metu pilį aplankidavo. 1316 m. sudegino ją Dietrich von Altenburg, o prabocziams musu vėl naują įtaisius, križokai taip smarkiai ir be paliovos pradėjo per metu-metus lietuvius szito kampo kankinti, jūg galiausiai pilis 1336 m., teko rankosna križoku. Tūjaus čia križokai užsimanė savo pilį įtaisiti, kuriai vardą *Marienwerder* įteikė. Lietuviai dabar ant ju pilies užpuldami ir vokiecziu darbą begaiszidami, neužilgo vėl ją nūg ju atėmė. Bet jau 1364 m. Ragainės Komendatorius, Endris v. Szöningen, vėl iszpustijo ir iszgriovė pilį, o keliems metams praėjus, križokai pastatė čia savąją pilį ir praminė *Dobisheim*. Szitą ju pilį žamaicziai įgriebė 1405 m., o jos viresniji, Martiną von Helfenbach nužudė. Neužilgo vėl pilis križokams teko, bet jau 1409 m. križoku sargiba, regėdama pilį nū lietuviu negalėsinti apginti, naktije 14 rugpjuczio paslaptomis isz pilies iszsprudo ir į Prusiją pabėgo . . . Nūg szitos dienos pilis mums priklausė. Nūg senovės pilies liko didelis, o gražus pilkalis, kurio augsztumas ir dabar į 50 pėdu laikas! Ant tos vietos, kur senovėje kraujas musu prabocziu liejosi szendien guli jūdbarzdziū (židu) miestelis *Seredzius*. . . .

7) *Bebirvartės ir Senoraitės pilis*, križokams per vilių patekusios ir apie 1312 m. sudegintos. Gulėję Raseiniu paviete, nūg ju ir pilekalnio nelikė.

8) *Cidar* (?) sziaurės linkon nūg Raseiniu, o netoli Szidlavo, per križokus sudeginta 1296 m.

9) *Czekiskė* — labai senas kaimas ir pilis, ant kranto upės Dubisos.

10) *Dirsunu* arba *Dirsunisziū pilis*, ant Nemūno kranto, keliussik per križokus aplankita, o per paczius lietuvius sudeginta, idant vokiecziams nepatektu.

11) *Druskininkai* (vok. Salseniken) kaimas ir pilis jau križoku rasztūse 1283 m. paminėta. 1312 m. križokai įgriebė pilį, o paskiaus 1378 mete dar ją

aplankē. Pilies palaikai — pilekalnis — dar ir szendien, riogso ant upēs Ratiniczios (Rotniczanka) kranto, netoli Nemūno. Szendien czia maudimo vandenis ītaisiti.

12) *Dūblēs pīlis*, Žamaitijoj', paminēta rasztūse 1334 m.

13) *Drogezin* arba *Drusminiai*, Lidos paviete; pīlis isznaikinta per križokus 1394 m.

14) *Eigergalē* arba *Egollen*, ant Nērio (Vilijos) kranto, netoli Kauno. Pasakoja, jūg czia Keistutis pastatēs pīlį, kaip Kauno pīlis iszgriauta tapo 1362 m

15) *Eirogalē* pasakojama, jūg ītaisita tapo sikiu su Czekiszkēs bei Betigalēs pīlimis; rasi seniausia Lietuvos pīlis. Jau 1262 m. czia giveno Lietuvos kuningaiksztis, vardu Liutavaras; cziajau gimēs kuningaiksztis Vitenis. 1382 m. pīlis per križokus sudeginta.

16) *Eisziszkiai* arba *Eiksziszkiai* kaimas ir pīlis Lidos paviete Pasakojama, jūg pīlis īsteigta per Eikszą apie 1070 m. Czia ir dabar dar gali matiti didelį pilekalnį.

17) *Gedmino pīlis* ant upēs Minijos kranto; czia szendien guli kaimas to vardo. Križoku rasztai paminējē apie 1304 m.; apgulta nūg križoku tapo 1313 m.

18) *Gardeno pīlis* (Garden) — ant Nemūno kranto; sendien miestas Gradno.

19) *Garsdē* (Gargzdai) ant upēs Minijos kranto, netoli rubežiaus.

20) *Gasuvos* pīlis nūg Veliūnos sziaurēs linkon; apie 1378 m. per Križokus iszgriauta.

21) *Gressen* (?) netoli nū prusiszkosios Galdingos; pīlis sudeginta per Križokus 1265 m.

22) *Grubin* (?) žamaicziu pīlis, iszgriauta per križokus 1263 m.

23) *Juniġēda* labai tvirtai ītaisita pīlis ant Nemūno kranto 1291 m.; 1293 m. križokai ġimti ją negalējo, bet jau 1295 mete ġiems pasisekē ją sudeginti; neužilgo lietuviai vėl ją ītaisē. Czia pas szitą pīlį

1317 m. kovoje lietuviai smarkiai križokams kailį išspėrė.

24) *Jurbarkas* arba *Juros-pilis*, sątaškoje upės Juros su Nemūnu; čia dar ir szendien riogso pilies kalnas, *Viszpiliu* vadinamas. Szita pilis, rasi, seniausia visoj' Žamaitijoje; pasakojama, jūg apie 1025 m. isteigta tapus. Nūg pradzios XIV. szimtmečio labai tankiai szita pilis ira paminėta križoku rasztuse apie juju po Lietuvą keliones. 1316 m. sudeginta, per križokus, ir isz naujo per jūs itaisita, priklausė ji vokiecziams iki 1392 m.; szitame mete lietuviams pateko.

25) *Karszo* (Karszau) pilis, gulėjusi to pat vardo paviete, Žamaitijoje, bet kurioje vietoje nežinoma.

26) *Kimelio* (Kymel) ar *Kiemelio* pilis, Raseiniu paviete, bet pati jos vieta neatrasta szendien. 1294 m. križokai ją sudegino.

27) *Kūlainės pilis*, panemūnijoje, netoli Jurbarko, kur szendien kaimas Kalinėnai (?). Szita pilis senovėje didelią užsipelnius garbę, nės czionai 1290 mete, Lietuvos garbingas karaivis, vardu Surminis, apsiginė nūg križoku magistro, Meinhardo von Querevord; bet atainancziame mete, szitą pilį įgriebė Karaliaucziaus komendatorius Berthol v. Brühave, radęs ją nū lietuviu sargibos apleistą. Musu gadinėje ant pilies vietos riogso vien didis pilekalis, plitu ir kalkiu trupiniai apdengtas. Pilis turėjo buti murinė.

28) *Kiernavo pilis*, senovėje Lietuvos kuningaikszcziu viriausia pilis (sostinė pilis). Kaimas čia, regis, jau 1036 m. buvęs. Križokai Kiernavo arba Kierno pilį sudegino 1365 m. Sunus Keistuczio, kuningaiksztis Vitautas, ją atnaujino, bet 1390 m. vėl sudeginta tapo nūg pacziu lietuviu, križokams prie pilies prisiartinant.

29) *Kauno pilis*. Senamjame Kaune sątaškoje upės Nėrio (Vilijos) su Nemūnu, nūg žilos senovės, jau nūg 1030 m., buvo itaisita pilis. Kūne kožną metą križokai szitą pilį ir jos aprubę aplankidavo; 1362 m., kaip jau augszcziaus regėjome, ji iszgriauta ir iszardita per vokieczius tapo. Szitos pilies netekęs,

Keistutis, 1364 m. įsteigė kitą pilį, naujųju Kaunu vadinamą, ant Nemūno salos, prie pat įtakos į Nemūną Nevėžos upės. Bet ir šitą pilį križokai veikia įstverė ir įtaisė čia savąją vardu *Gottes-Werder* (Dievo-salos pilis); tankiai tacziau jie šitą pilį išz lietuviszko Salin (sala) vadina. Nūg to laiko szitoj' pilije tankiai susirinkdavo Lietuvos kuningaikszcziai ant susikalbėjimo su križokais, ir nevienas czionai sądaros susikalbėjimas tarp lietuviu bei vokiecziu buvo atliktas. — Senąjį Kauną vėliaus, nės 1421 m., aplankidamas prancuzu keleivis, Guillebert de Lannoy, pasakoja, jūg szis tūmet miestas labai buvęs gražus ir turėjęs labai didelį bei stiprią pilį išz muro. Nūg pilies musu szendien užsiliko jau tiktai pusė nugriauto vieno bokszto ir dvi apgriautos sienos, kurios neužilgo, rasi, upės Nėrio vilnise pragaisz kaip jau pragaiszo ir kitos sienos upei pilies vietą pagrauziant. Sienos szitos pilies, kaip galima regėti, numuritos išz akmenu, ir tik vietomis plitu, labai ira storos (2¹/₂—3 mėtrus), todėli nedivali, jūg išzgriauti tokias sienas turėjo buti neįmanitinai sunku. —

(Dar ne viskas.)

Kun. Antanas Strazdelis (Drozdowski).*)

Perdėjo išz lenkiszko Vėversis ir Parplis.

Abėliu dekanate, prie susibėgimo keliu į Rakiszkę ir Dusėtus, įvažiuojant į Komajus,**) po kairei matiti galimasenus kapus neaptvertus, o ant ju stovi išz laukinio akmens išzkalta, kerpėmis apaugęs paminklas, į szoną paverstas, su užraszu: „Autorowi pulkim unt kielu.“ Ne seniai, nės nedaugiaus kaip penkiolika metu kaip pastatitas tas paminklas, savo pakripimu ant szono

*) Szi rasztą paraszitą radome Kun. Jono Katėlos, laikrasztije „Tygodnik powszechny“ 1877 m. num. 30 ir kaipo akiva daigtą dėl musu lietuviu, perdėjome. Tame numare ira ir paveikslas ano kuningo randamas. *Perdėtojai.*

***) Strazdelio gimtuvės vieta ir kapai ira Nau-Aleksandravo paviete, Kauno rėdiboje. *Perdėtojai.*

lig norėtu atidūti garbę teisibei, kad nereikalauja ta-
sai akmeninio paminėjimo, kas aną sav pastatė szir-
dise ir atminimūse givuju.

Jeigut stovėtu paraszas: „Autorui Gražinos, Ma-
rijos, Mohorto“,* kožnas žinotu kam priklauso pa-
minklas; bet taip, kaip jis ira ukiszkame užkampije
ant apleistu kapu kalboje, kurią ir vietininkai nevysi
pažįsta gerai, lakoniszkas (trumpas) ans paraszas to-
kiame pavizdije prigulintis tik dėl dideliu dainiu, ar
ira vietoje, ar ira reikalingas tam' atsitikime?

Kaip toli ir placziai siekia lietuviszka kalba ir
kiek kartu kuningas ant misziu iszaidamas, varpeliui
suskambėjus aina isz zokrastijos ir artinasi prie al-
toriaus, tiek kartu žmonės tūmi sikiu bažniczioje pūla
ant keliu ir visi gieda žinomą czia giesmę: „Pulkim
ant keliu.“ Kožnas moka ją isz galvos, nės mokinas
ją mažne drauge su potėriais, o vienok visados su
tokia paczia dvasę giesti, rodosi, kad jisai pirmą kartą
savo amžije ją girdėjo.

Kuningas Antanas Strazdelis, sudėtojas jos, pa-
klausė muszimo szirdies žmoneliu ir keliose eilėse
iszreiszkino reikalus ju duszios, ir kad nieko daugiaus
ne butu paraszęs kaip tą viena giesmę, užsipelnitu
vainiką garbės, neužmirsztinus Lietuvoje.

Gimė kun. Strazdelis 4. d. birželio 1763 m. ukisz-
kame bute kaime Asztravos, Krievu parakvijoje. Pir-
mutinius mokslus apturėjo pas kun. Jezuvitus Plukszte
(Kursze); paskui įstojo į seminariją Kraszlavije
(ties upę Dauguvą, Vitebsko rėdiboje). Isz Krasz-
lavio persikėlė į Varnius ir tenai po deviniu mėnesiu,
per viskupą žamaicziu Steponą Giedraitį, tapo pa-
szventintas į kuningus. Metūse 1790 isz žamaicziu
grįžo į Vilniaus viskupistę ir prigimtame kraszte prie
daugel bažnicziu buvo vikaru. Diliovoje, Sziman-
cziūse, Androniszkiūse prie neturtingu bažnicziu po

*) Autoras Gražinos buvo Mickus; Marijos-Malczevskis;
Mohorto-Vincentas Pol'is, garsingi dainiai lenkiszkoje kalboje
Perdėtojai.

kelius metus buvo pilijalistu. Ant senatvės giveno Komajūse, savo namūse ir ten mirė. kaip emėritas, 11. d. balandžio 1833 m. turėdams 70 metu.

Ne daug nū ano laiko pasiliko seneliu, kurie jį pažino ir atminė. Laimingos gadinės ju jaunistės prider' ipatingai tam laikui, kada dar giveno kn. Strazdelis, raszė ir pats dainavo savo dainas. N'ira dėl ju nieko meilesnio, kaip pasznekesis apie jį.

Ant vieno tik atminimo apie jį, pasiaiskina raukais (rukszlėmis) ir rupescziais amžiaus nuliudusi kakta; ant iszbliszkusio veido pasirodo raudonumas ir visą žmogų palenktą sunkumu amžiaus atminimas jaunistės prikelia, kada isz savo jaunistės priskiria daug pasaku apie jį (Strazdelį), pilnu jūku ir sztuku ir priduria isztisas dalis isz jo pamokslu lietuviszkai sakitu dėl žmoniu. Nūkampiniūse kaimūse ir tenai, kur niekados jisai nebuvo, tegul tik kas norint užniunūja kokią norint dainelę Strazdelio: „Jau Saulėta teka, gajli rasa krėnta,“ arba szitą pilną smagumo ant gaidos ukrainiszkos: „Pasvido“ (žibterėjo), tūjaus susideda pulkelis, nės visi jas isz galvos moka.

Kūm' ira Beranzėras dėl prancuzu, Karpinskis dėl lenku, Padura dėl Ukrainos, tūm' ira Strazdelis dėl Lietuvos. Motina norėdama užmigditi kudiki niunūja prie lopszelio:

Ei tu, tu, tu strazdelis!
Tujen mundrus pauksztelis,
Kur tu tūpejei? Lazdino krume.*)

Naszlaitis be tėvo, be motinos, be savo stogo, su aszara akise graudžioj' gaidoj' apsakinėja savo vargus ir gailesczius dainelėje:

„Ei dienas mana klapatu,
Kur pasidėsiu be turtu?
Kur aisiu, nuaisiu,
Vis bėdas atrasiu
Dėl savės.“

Laimingai numilėtas žmogus likimu, pakol jis

**) Tos eilės ira raszitos pagal kalbą prigimto kampo Strazdelio. *Perdėtojai.*

neišpažįsta skausmu ir kentėjimu, kuriam — viskas prasijūkia, dainūja smagiai:

„Pasvido! Pasvido!
Auszros žvaigždė pasvido, pasvido
Ir gaideliai pragido, pragido!“

Piemū prie palidėjimo (akkordo) dudelės, nusuktos išz glūsnio, su dainelę pasmagina vargingą savo prilikimą:

Linksma diena, linksma ana,
Kad piemenis avis gana!
Ach ca, ca, ach la, la, karvitės rala, rala!“

Laike smagumo dainūja lietuvis išz Kochanovskio (lenkiszko dainiaus) perdirbtų' ir visur žinomoje dainelėje:

„Sėdi kizkis pilkas po ežiu, po ežiu,
Priėdęs lig valei sau miežiu, sau miežiu.“

Filonai ir Zorinai Karpinskio (lenku dainiaus) atsimusza ukiszkoje dainelėje:

„Po kalnelį vaikszziodama,
Žemūgėlas runkiiodama,
Avitėlas ganidama,
Savo Jonuko laukdama.“

Žodžiu sakant kuningas Strazdelis pajudino visus szezėlius pajautimo, visus balsus duszios ir visados išzsirisz' išz to, kaipo mistras.

Daugel žmonių po jųm' ėmė plunksną į ranką, mėgino sudėti eiles lietuviszkoje kalboje. Raszė jie gražiai, pavidalas ir įturis nekuriu išz jų perėjo dainas kuningo Strazdelio, bet vieno daigto jiems nepriteko — nesuėmė ir nepermatė dvasės ukininku; ju dainose tūjaus gali pažinti, kad žiedus dėl jų rinko išz svetimu lauku, o ne nū pievu giminiszku; dėl togi ukininkai jas padainavo, pasidžiaugė jomis kaipo nauju daigtu ir užmirszo.

Kun. Strazdelis nejeszko medegos dėl dainos. Ukiszkas butas su liūbą, kasdieniniai atsitikimai artojaus, jo szeiminos, gėribė, paukszcziai, ritmeczio brėkszta, ir saulės nusileidimas, ciruliavimas paukszcziu, prigimimas: tas viskas pas jų givūja, kalba, dainūja jo dainose. Viena eilė, vien's žodis pritaikus

daug daugiau pas jį pažimi, ne kaip pas kitus užrašiti lapai. Įturi jo dainu kožnas savo szirdije ras sudėtą.

Mažoje lietuviszkoje literaturoje, nepriskaitant nelabai gerai perdėtu isz lenkiszkos kalbos giesmiu kanticzkiniu neatspaustu, bet patarlingai perleidžiamu isz lupos į lupą, senu dainu ukiszku ir dabarnikszczio dėl jo poėmato „keturiu daliu metu“ Dūnelaiczio, neturėjo kn. Strazdelis kitoniszku paveikslu dėl savęs. Kalbą ir pavidalą dėl giesmiu, teisibę sakant, jis pirmasis sutvėrė — ir turi nūpelną pradėtojo ir iszroditojo dėl įpėdiniu kelio ant lietuviszko Pranaszu (Parnasso) kalno.

Nepriskaitant *katekismo* dėl ukininku, iszguldito lietuviszkai isz Bellermino, *kelio križinio*, nieko daugiau kaip tik apie dvideszimts dainiu, givas budamas, Strazdelis nespausdino*). Daugel jo dainu, kurias raszė currente calamo (plunksnai bėgant) ir neuždžiuvusias ant popieriaus tarp žmonių mėtinėjo, pasiliko žmonių apturoje daugiau galvoje, o kur-nekur tik rankraszčiūse, kaipo brangios liekanos kavojamos. Laukia jos mandagios rankos, kuri surinktu, sudėtu ir kavodama nū užsimetimo, užsiimtu ju spaudinimu.

Meilę dėl ukininku ir senovės lietuviszku liekanu sujungė kn. Strazdelis su meilę kuningo naujosios gadinės, o tiedvi meili apsireiszė per visą jo amžių. Bažniczioje džiugino savo gražią iszkalbą žmones, ir aiskumu iszguldimu evangėliniu teisibiu; po misziu vėliau sename nudėvėtame plocziuje, užsidėjęs ant galvos briedkailinę ausėtą kepurę, ant prastu lietuviszku ratu, o tankiaus dar pėscias aidamas isz kaimo į kaimą, mokino katekismą ir kitus mokslus, davė partarmę, linksmino ir stiprino dvasę dainelėmis; geru

*) Lenkiszkoje knigoje „Litva“ Liudviko isz Pakievio (Juceviczios), spaudintoje Vilniuje 1846 m. ant puslapio 13 raszoma, kad ana kninga Strazdelio iszėjo isz spaustuvės po užraszu: „Giesmes swietiszkas yr szwyntas Antona Strazdeli,“ su ženku: „Ecce nova sunt omnia.“

ir blogu atsitikimu visados ir visur dalinosi su žmonėmis.

Givas budamas nesidžiaugė vienok kun. Strazdelis visatinu pripažinimu, koku dėkingesni ipėdiniai jo grabą apsiautė. Raszė lietuviszkai; tūmi liežuviu kalbėjo vieni tik ukininkai, ponibė žinojo tik tiek lietuviszkai, kiek dėl susirokavimo su ukininkais var-toti turėjo, ir dėlto nepažindama kalbos, dainu kn. Strazdelio su vis neskaitė, arba skaitidama nesuprato ir neužmatė tu visu grožibiu, kurios, kaipo dažai žiedu, dainas kvietkose savo sumezgė. Žmonės augsztes-nios dvasės ir iszmintimi turtingesni, isz svarbesnios pusės žiurintis į gyvenimą, nieko arba nedaug tu-rėjo kupetoje su ukininkistę, tadą sunkioje, neminksz-toje, n'iszbovitoj', ir laikinėj įspaudoje givenanczią. Ant galo jis turėjo budą viską vardu szaukti, isz tos priežasties czia ir ten kam norint iszpažinta teisibė, patraukė priesz jį daugel neapkencziancziu žmonių, o kaip kožnas savo protu einantis, nepasidūdantis pra-lekencziomis dumoms, bet vieną sikį paskirtu tikru keliu žengiantis, turėjo sutikti su kersztu ir visokiais žmogiszkais geiduliais, skersai kelio stovincziais. Dau-gumas neturėdamas drąsos prieszities' aiszkiai, isz užkertės mėtė į jį akmenimis, bet jie negalėjo nu-mesti nū jo kaktos trigubą vainiką kuningo, dainiaus ir tėviszkainio; tik jam givenimą surustino. Szen-dien kadą tie, kurie jį milėjo, ir tie, kurie jo pagive-nimo matė klaidas, be kuriu n'ira nei vieno žmogaus, žiurėdami per padidinanczius stiklus, gaivino priesz jį neapikantą ir užvidas, atsigulė eilėmis kapūsna; kadą laikas dvasės piktumą pamažino, suligino grabus milėtoju ir prieszininku, ipėdiniai liūsi nū pralinkimo isztirinėja ir sudija; kadą vienok vardus žmonių, kurie draugijos ponistėje stovėjo augsztai, szimtą sik augsz-cziaus už jį, reiki jeszkoti po popierius ju gimimo ir mirimo; kadą isz ju amžiaus tiek pasiliko, kiek isz paukszčio palėkimo oru pasiliekti: kun. Strazdelis nepripažintas givas bebudamas, auga meilėje tarp ipė-diniu ir ilgai reiks laukti, pakol kas kit's, su augsz-

tesnę tvermę žodžiu ir dvasės, pritemdins szirdise lie-
tuviu atminimą sudėtojo „Strazdelis“ ir „Pulkim' ant
keliu.“*) *Kuningas Jonas Katėla.*

Kuningas Antanas Juszkeviczius.

(Trumpas paminėjimas.)

1880 m. 20 d. spalinio mėnesio, numirė Kazaniuje Lietuviu
rasztininkas, kuningas Antanas Juszkeviczius. Gimęs 1819 m.,
4. d. sėjos m., Raseiniu pavieta, pabaige mokslą Vilniaus dva-
siszkoje seminarijoj' ir pastojo kuningu 1843 m. Jau anksti
pradėjo Juszkeviczius isztirinėti lietuviszką kalbą. Givenes vi-
sūse Lietuvos krasztūse: Raseiniūse ir Naujamaleksendrave,
Aukamergėje ir Panevėžio, Kauno ir Telsziu pavietūse, jis pa-
žinojo visas lietuviskos kalbos tarmenes, kaip retai kas. Jis
rankiojo lietuviszkas dainas**). ipacziai Panevėžio ir Kauno pa-
vietūse, ir medegą dėl lietuviszko žodino. 1879 m. jis buvo per-
sikraustęs į Kazanių, pas savo brolių, klasiszku kalbu mokintoją
prie Kazaniaus treczios gimnazijos, p. Joną Juszkeviczių, ke-
tindamas drauge su jūmi iszspaudinti rankraszczius, ir tikėda-
masis atrasti tenai vaistiszką pagelbą nūg dusulio, kuriūm'
buvo susirgęs [jau daug metu atgal. Ūzion tacziau iszsirodė,
kad ta liga jau nebegali iszgidoma buti . . . Savo dainu pirmą
ir antrą kningą iszleidęs, pabaige jis savo amžį, nūpelnu pilną
ir trusó!

Jo rankraszczius dabar spaudina jo brolis, p. Jonas J.,
seniai jau pažįstamas moksle per savo apie Lietuvą rasztus lie-
tuviszkoje ir svetimose kalbose. Dainas per brolių surinktas
spaudinti pabaigęs, p. Juszkeviczius ketina veikiai pradėti spau-
dinimą lietuviszškai-rusiszko žodino, Szitas regis bus visu
placziausias žodinas lietuviszkas, nės jame ras patalpą kokie
70 tukstancziu lietuviszku žodžiu, per kn. Antaną surinktu.

Mirus iszplėszė Lietuvai augsztos ir szulnios dvasės virą!
Amžiną atilsi Antanas Juszkeviczius gali buti statomas priesz

*) „Pulkim' ant keliu“ nespauddiname, nės tai pasiskaitis
kiekvienas maldu kningose. Apraszinėtojas givenimo ir veikalu
kun. Strazdelio labai czia pagarbina tą lietuvininką, kurs vie-
nok nei svarbumu savo veikalu nei pasėtą tarpo žmoniu isz-
kilmingą mislę nepelno taip didiai pagiriaus, kaip savo gražiu
pasielgimu, meilę teisibės. — Apie tai vis pasznekėsiu kitur.
Taipogi ir Juceviczia lenk. laikraszčije „Pismiemietwo Krajowe“
be reikalo kadagiū ūgomis smilko ant Strazdelio kapu. *J. Szl.*

**) Kn. Ant. Juszka, mokėjo žmonėms — kaip mums raszo
J. Gailutis — po berlinką už kožną padainūtą dainą — per tai
jam pasivedė taip daug dainu pririnktū. *J. Szl.*

akis daugumai kaipo *paveikslas tikro kuningo — lietuvio*, kursai karsztai numilējis savo prigimtā kalbā ir savo sentēviu praeigos garbingas liekanas, parodē Lietuvai visā savo givenimā. Ant savo naudos neveizēdamas, trusēsi jisai vienat dēl mōkslo ir savo milimos tautos. Szitūs darbus jo garbindama latviszkos mōkslu bendristēs komisija Rigoje, paskirē jī 1876 m., ī mōkslingus sanarius komisijos. Lietuviszka ir latviszka kalbos buvo kaip priē szirdies Juszkevicziui priaugusios. Kad jis pradēdavo sznekēti apie jiedvi, tadā žilgalvis Juszkeviczius pavirsdavo ī jaunikaitī; jo akis žibētie žibēdavo ir jo stūmū isztisdavo, taritum, jis norētu suszuki: „kas dar beturi tokiā bagotā kalbā?“

Ilsēkisi saldžiai, pabaigēs amžiu pilnā truso! tegul tolimos svetimos szalies smiltis bus tau tiek pat lengvos, kaip Lietuvos smilcziu kalnelituse.*)

Andrėjus Latvīs.

Rigoje.

Simanas Daukantas.

Žamaicziu rasztininkas.

Pradžia 1. numare. (Pabaiga.)

Taip užgautas Daukantas Varnituse nebetvēr; radēs globā Svirlaukije ties Jielgavā pas Petrā Smuglevicziū jis atsisveikino ant visados nū viskupo. Bet ir czia neteko Daukantui nukarszti, jis veikiai, nežinau isz kokios priezasties, turējo persikelti ī Papilē pas gūdotinā kuningā Ignacā Vaiszvilā, kursai nūszirdžiai rupinosi apie musu garbintinā rasztininkā lig numirsztant. Czia begivendamas pas kn. Vaiszvilā Simanas Daukantas skaudžiai susibarē su viskupu Valanczauskiu, kadā szis Daukantā besveikindamas vardinēje dienoje paraszē, jūg Daukantas esās vargšzas nuskurdēs žmogus; o už tatai viskupas dar kartā ketinās apgarsinti jo veikalus rasztitus. Daukantas iptūlēš už tatai ī upā davē viskupui atsakā, jūg jis jaugi pavargēs, bet tai dēlei to, kad jis buvēš apsigivenēs pas viskupā; jeigu, girdi, to nebucziau padarēs, sako Daukantas pats, tai bucziau sveikatos nenustojēs ir nenuplikēs, o kartu ir savo istorijā isz-

*) Szitā trumpā givenimo apraszā apgarsinau pirmā kartā Rigos latviszkamē laikrasztije „Baltijas vēstnesis“, 1881 m. Laikidamas A. Juszkevicziū už vira, kurs daug dirbēs dēl lietuvinaudos, asz tą rasztā ir lietuviszkaicziū izspaudināu. A. L.

spaudinęs. Juk ir nuskurdėliai ir didžturečiai turės mirti ir paliks piningus savo paveldėtojams, kurie gali ju turta itin greitai suvartoti; nuplikau ne išz paleistuvistės, žmonės gerai tai žino, o už tai ir pasigailsta manęs. Jeigu bucziau ilgiaus pagivenęs pas piemenį (t. e. pas viskupą), tai jau bucziau seniai beesas po žamiu, o jei patolek givenu, tai tik per maloningumą Smuglevicziaus. Protingieji žmonės nesiticioja išz plikiu, o labiausiai szviesiausiam piemeniui nepadoru.“

Viskupas ant tokio atsakimo dideliai įtužo. Jis nuginė Daukantui jo paties gromatą atgal ir liepė, kadą išzsiblaivėsęs, ją perskaititi. „Gerai“, taip raszo „Jomilistai rasztininkui“ viskupas, „ira pasakita nedūk dūnos, o neturėsi prieszginio. Divijosi daugis Petropilėje, kad asz tokį szalavalką užsikviecziau pas save — ir tiesa.“ Ant galo viskupas pridurė, kad tai jis raszas dėlei to, kad raszte szv. pasakita: „atsakik paikam, kaip prideri pagal jo paikumą, kad jis nemislitu esasz protingu.“

Daukantas buvo labai įsirgęs, kadą jis tokį gavo neteisingą atsaką nū viskupo. Jis už tatali raszė viskupui atgal szitaip: „Regimai ozia ira dievo valė, kad mės vienas priesz kitą, bereikint mirti, išzsi-sznezketumėme, o ant nusprendimo paliktumėme dievui, keno prisipažintis ira teisingesnė Asz neasmi girtūklis, nės nū savo gimimo nešmiau gėralu į burną, o ir mano tėvai niekadą negirtūkliavo, taigi man nėra išz ko išzsiblaivėti pirm ne kad perskaiticziau pagražintą gromatą. Asz nebuvau prieszginiu szviesiausio piemens, bet pamecziau tarnistę pas jį dėl to, kad jį milėjau irgi pasitikėjau, kitur givendamas busęs naudingesniu savo vientaucziams. Regimai asz nebuvau szalavalka, kad antrąjį metą po mano parvažiavimo į Varnius, szviesiausias piemū, labai lipszniai praszei, kad grįzcziau pas tamstą. Tamsta manę prakalbinai išz pradžios „jomilistą rasztininku“, o ant galo pavadinai savo gromatoje „paikiu“, bet tai ira du atbulu daigtu; neiszleidžiau kningu sveti-

mose kalbose raszitu apie svarius dalikus, bet rasziau prigimtu liežuviu, taip kaip kiti kad raszė ir raszo Petropilėje ir Maksvoje, Kazaniuje ir Varnituse, patš juk szviesiausias piemų raszei toje kalboje, taigi ar visi turėtu buti paikais? O vienok, piemų pats sakei kitiems, kad asz tamstą prikalbėjau rasziti žamaitiszka; kaipgi galėtu paikasis perkalbėti iszmintingaji? Prisipažįstu, jūg niekadą nelaukiau, kad mano piemų, kuriam tiek metu tarnavau, atsiųstu man belaukiant miriaus tokį neteisų piktžodžiavimą, kūmetu menkiausias žmogpalaikis taip nebjaurotu pikčiausį berną matidamas jį gulint ant maraus patalo. Szv. Augustinas pasakė: „Tie musu bicziūliai, kurie mums teisibę į akis pasako, bet mės tiesos nemėgstame ir laikome savo prieszginiais tūs, kurie ją szneka.“ Savo gromatą pagražintą perskaicziau, jos nesigėdžiu, dar virszumi džiaugiūsi, kad ją pagražinai, nės iszsiraszės, jos nebuvo, man mirus galės pali ginti mano pagražintą gromatą su tamstos atsaku, dabar asz tiktai sakau: mea culpa, mea culpa maxima (mano kalczia, mano kalczia didžiausia), kad asz paklausiau tamstos praszant.“

Szita prisipažintis ira labai svari; joje mės regime taip kaip stiklą pobudį abieju kersztaujancziu viru. Žinoma kad geresniai atsiliepti, pagal tiesą, galima apie S. Daukantą. Jis buvo žmogus geros szirdies, įlaidus, nepakersztingas, visadą prie nūmonės ir blaivus, niekadą nereikalingą aitra nedegąs, bet visadą atidūdas garbę, kam garbė pridėri. Tiktai p. Beresneviczius, kursai givena netoli nū Kelmės, man pasakojo, jūg Daukantas buvęs urszus, į savę dideliai įsitikėjęs, piktas ir nepakantrus senis, su kuriūmi labai buvę vargu sugiventi; tas pats p. Beresneviczius labai pasipiktino girdėdamas aną vaidą tarpo viskupu ir Daukantu, jis sakė, tai vis kas gromatose raszita, esą melai Viskupas nēkadą Daukanto nenuskriaudęs, virszumi kad szis viskupui daug daręs pikto Bet paskui nugirdau, kad p. Ber. esąs giminaitis Valanczauski, už tatai jo žodžiai negali

turėti svarumą, labiausiai kad man keli paszalaicziai visai kitaip apie musu rasztininką pasakojo.

Kaip augszcziaus minėjau, Daukantas ant pradzios 1862 m. buvo labai įsirgęs. Nusimanidamas ilgai nepagivensęs, akivaizdoje kn. Vaiszvilo ir keliu liuditoju jis paraszė savo testamentą. Ant laiszkacziuko popieriaus, 19: d. rugsėjo 1861 m. raszito, radau sunesztą turtą Daukanto; tai buvo isz viso dvi drobuli, vienas užvalktis, ketveri marszkiniai, dvejios apatinės kelinės, szeszi sznipsztukai, du rankszlūsčiu keturi poriai strėrliu (szkerpetku). O dabar testamentas rodo jį menkai ką daugiau turėjus, nės svetur buves palikęs stalinis ziegorėlis, apneszioti kailiniai, dvi pagalvi; viena aptempta szikszną, kitagi be užvalkczio, abi puku pripilti, raudonai diržūta užklotė (užklotvė), nauja ir pusszilke, ir kningu skrinutė; jis dar turėjo savo ūsinį stalelį, sudedamą lovą ir paveikslą Marijos. Kaip pats Daukantas raszo testamente, jo daigtai nenesza nei szimto rubliu. O prie to jis dar paliko szeszesdesziimt ir keturius rublius skolos. Kožnas mato, kaip jis buvo nuvargęs! Tiktai kninginė jo svėrė daug; jis sakė turęs daug retai kur apainamu kningu, ir pats jas su vargu surinkęs. Bet kur dingo jam mirus, kas žino?

Dar ir szį kartą Simanas D. kėlėsi isz ligos. Vienok savo amžiaus paskutinius metus tūspat rupesczius turėjo. Jis pats jau visai buvo palikęs vargdieniu, jo veikalai parasziti tebeklaksojo nespaudinti ir jam pasimirus galėjo ant vėju nuaiti! O tai ar ne szirdgėla, tiek darbo padėjus ant ju paraszimo! Ne gana to. Jo geradarį kn. Vaiszvilą užėjus maisztu metams, maskoliu viresnibė paėmė į kalėjimą, o jau Daukantui teko isz naujo didelį vargą pamatiti pritrukus globėjo. Kadą Vaiszvilas iszsilūsavo isz ranku maskoliu, ir gavo rasztą, jūg gali pagrižti į savo pirmnikszczią vietą, viskupas jam atkerszidamas (kaip pasakojo pats kn. Vaiszvilas), už tai kad jis užlaikė per kelerius metus aną pavargėlį ir sužuvusį kovoje už

buvį — Daukantą, ir įtužęs už tai, kad Vaiszvilas jo nepavarė nū savęs, kaip viskupas buvo norėjęs ir liepęs, nebepagražino vietos Papilėje; vienokgi kn. Vaiszvilas nukeliavęs į Papilę ant keliu nedėliu apsigiveno, ir czia ant jo ranku pabaigė savo vargu dienas musu gūdotinas vientautis ir garsus rasztininkas — nės lapkriczio 24. d. 1864 m. dvasė apleidė jo kuną.

Simanas Daukantas buvo nei smulkaus nei didelio, bet vidutiniszko stūmens (augumo); ant senatvės jis buvo truputį į kuprą įsimetęs. Veido ūda buvo tamsoka, ant plauko-gi jis buvęs jūdbruvis. Tiek težinau apie jo iszziurą.

Ir taip isz viso apraszimo matome, jūg beturtis Daukantas turėjo per savo kiaurą amžių kovoti ir ristiesi už buvį. Jaugi jam buvo kartą duris atsi-vėrusios į dūningą vietą, bet kviecžiant viskupui Žamaicziau jis pasitikėjo daugiau ką iszsigalėšęs gero savo vientaucziams padariti ju tarpe givendamas, apsigiveno musu kraszte, bet czia mažne nuslopintas daugibę sunkaus ir bergždino darbo, o nenorėdamas visai sveikatos iszsižadėti, jis turėjo bėgti isz Varniu. Mažne ubagu palikęs, jis daug metu pervargo, kolek ant galo jį iszliūsiavo nū rupescziu ir nasztos szio svieto — miris. — Nieks ne milėjo daugiau tėvinę Lietuvą už Daukantą; visi jo rasztai kvėpūja tają meilę; apie tėvinę mąstant jam niekadą ir spēkos netruko; jis nenusiminė, kad žmonės jo aplinkėje nesu-prato jo troszkimo; jis raszė ir dirbo dėlei ataitės, pasitikėdamas, kad vaikai ims daugiau rupintiesi apie savę, kad jie susipratę pakils isz pirmnikszczio miego ir atjėszkos jo veikalus paraszitus, kadagi tai, ką jis apdirbo, neberupėšę jiems patiems beužkabinti. Ataitės dvasę Daukantas atspėjo, nės kas szendien ginczisiesi, kad lietuviai neėmę gautiesi, giniotiesi nū slūginimo svetimuju tautu? Juk vien dėlei staman-tresnio atsiturėjimo jie pamatūja ir draugistes Už taigi, žodžiais p. Basanavicziaus sakant ir kau-

lams Simano Daukanto ira linksmaius ir smagiaus
kapūse ilsėti, nės jis mato, kad jo darbai ėmē neszti
tam tikrą vaisių.*) J. S. Kūksztis.

Ne dėl visu seniū.

Pas senūsius mislis sena,
Su jais sunkiai susiprasi,
Nors kalbētumei per diena,
Jaunos mislies neberasi.
Jaunas tikt gal iszmaniti:
Ką lietuviai nor' dariti.
Man bepigu su jaunūju,
Su jūm' greit susirokūju,
Pas jį viską greit atrandu,
Pas jį mislis plauk' kaip vandū.
Senio dvasē lig nevalioj
Dirb' ant vieno vis kurpalio —
Ar maža ar didi koja;
Dėlto bat's jo ne mieroje.
Man bepigu su jaunūju,
Asz jį glostau ir buczyūju,
Musu mislis drauge plaukia,
Nieks negaiszta, nieks nēr' lauke.

Vėversis.

Musu szalelė.

Prigimtinę žamę miliu
Ir jos žmones misliu giliu
Ir tūs miszkus, aglinėlius,
Smulkius musu žolinėlius.
O-gi naktis kad ataina,
Debesėliai graitai aina,
Taip ju daugel sumaiszitu,
Ir sudabru iszraszitu . . .
Mėnesėlis skaiscziai žiba,
Ant medeliu lapai kibo,
Visur tilu loc lėlioje . . .

*) Neuzilgu norėdami pradėti atspaudinimą visu veikalu
Daukanto, praszome maloningus skaititojus, kad rėdistei „Ausz-
ros“ pranesztu, kas ką žino apie givenimą ir veikalus to musu
milžino rasztūse. P. Kūkszcio apraszimas, kaip girdime, dau-
giems nepatiko. Nepatiko! Bet ar jis raszo neteisibę, mēs tai
norētumėme žinoti. Teisibė į akis pasakita retai kam tetinka.
Mēs-gi visadą norėdami aiti keliu teisibės, norētumėme sulasiti

Tai ir žmogus sau dumoja:
Kaip ta žamė musu graži,
Kokie laukai jos nemaži.
Musu laukai su rugeliais,
Kūczės sėti ir kvieteliais!
Vis užaugti Dievas dūda,
Jisai žmones juk ne žudo.
Musu žmonės Dieva mili,
Tarp vargeliu kantriai tili,
Rand' pagalbą pas kaimėną,
Jis jau dūti vis ketina . . .
Ir givenim's taip pereina —
Nėkas kitas jo nemaino —
Tarp savuju; kitu dievu
Nėks neįsžsko nū patėviu . . .
Gana, gana mums vis' ira,
Gerą laimę dievas skiria,
Kitu dūnos mės ne praszom',
Jeigu kūczės kitiems neszam' . . .
Nors aszaros, kraujas bėga
Ir nekartą grįczios dega
Ir nors pónai mus kankina —
Vienok dievas mus gelbina.
Jis kaip tėvas mumis glaudžia,
Gina visus, kuriūs spaudžia.
Nors daug, daugel jau kentėjom'
Ir prapulti jau galėjom' . . .
Bet vis kelia dievas ranka,
Neprieteliamis baisiai sunkia . . .
Musu grįczios nors neaugsztos
Ir ju sienos loc-gi angsztos,
Bet dėl visu ten ir' vieta,
Ant zoslano sėsties' kieta.
Ten tai ukas vis primano.
Už tat grįczios visiems gana;
Ten vienódas ir turtingas
Ir nabagas ir galingas
Jam vienodai visi meilus
Ir vienodai visi gailus.

Aglė.

žinias ir paminėjimus apie Daukantą, ir jas patalpinti pratar-
mėje į jo veikalus. Kiekvieno skaititojo, nepasigailėjusio mums
tikras žinias praneszti, bus paminėta pavardė savo vietoje. Juk
nei pavardės to savo rasztininko dorai nežinome. Pasiraszidavo
pramanitomis pavardėmis visūse lietuviszkūse rasztūse; vis-
kupas ant „pasakojimo apie veikalus lietuviu tautos“ paraszė
taip: Daukantas. Lenkiskai raszidamas gromatas, jis pats pasi-
vadindavo Dowkont; bet kaip lietuviszkai? Daugkentis ar
Daukantas — kas apie tai gerai žino, lai pasigarsina. *J. Szl.*

Apraszimas žamės turtu.

(Priemazga).

Ketvirtoji veislė.

Naugės arba metolai.

Nauges dideliai retai tinkasi rasti grinas, daugiausiaigi jos susimaisziusios su rugsztimais, sutirpusios viena su kita. Negana to; randame dar auksą, sidabrą smulkmenose ir grinus, susimaisziusius ir isz-sibarscziusius smiltije. Vienokgi ju prarankiojimas nū priemaiszcziu mažktū vienodas. Cinką, varį, givąjį sidabrą, gelžį, ciną, sidabrą, szviną iszdeginę sumaiszo su anglimis ir degina dar kartą. Antimoniją, platiną plauna vandeniye. Taip prarankiojant nauges gauname daug drusku dariniams ir gidiklai, taipogi sierą. Didmeną naugiu randa akmenūse, kurie ant pažiuros negalētu turėti metolu, tie akmenai prideri prie ketvirtos veislės, o ne prie pirmosios, nės akmenai pirmos veislės niekadą neturi gelžies, vario . . .

Platina — paveidi į sidabrą, tiktai tamsesnė; ją randa krūpomis kaip smiltį iszbarstitą, kartu su auksu. Tokią smiltį iszgrinija, atskiria nū jos priemaiszczius, visu pirmiausiai vandeniū, paskui ugnimi ir kitaip gauna tirą platiną. Isz jos nulieti piningai — dukatai; dabar dirba isz jos zerkolus, įtaisus kamarninkistės, pūdelius dėl tirpimo dideliame karszviye. Ji brangi mažne ligiai su auksu. Ugnies reiki baisiai karsztos, kad ją isztirpiti.

Auksas randama pasaulije sutirpęs su sidabru, daugiausiai smiltinūse, isz kuriu jį ir gauna plovimu, paskuigi atskiria nū jo sidabrą rugsztimais ir karszcziu. Tokie smiltiniai ira Siberijoje, Amėrikoje, Australijoje. Grinasis auksas — minksztas ir nepatogus dirbant daigtus, už tai jį maiszo su variu ar sidabru. Auksas dideliai kalus, jį galima iszpliekti į plonas laksztas dėl auksinimo.

Givasis sidabras. Grino nėra, bet jį gauna tirpindami akmeną, vadinamą maskoliszka kinovar (Zinnober). Atveža jį isz Szpanijos ir Austrijos. Givąjį

sidabrą sutirpo su szvinu ar skardu (ciną) ir padirba paklodą (zalatą) zerkolams. Givasis sidabras ira deli nūdai; jis susitaisęs su tulais rugsztimais pavirsta į baltą druską, kurią deda į gidiklas.

Sidabras taipogi kaip auksas minksztas ir dideliai trinus, už tai grino niekadą nedėvi, bet visadą mažai-mažai asztuntą dalį vario primaiszę. Mėgis (praba) sidabro ir aukso szaip skaitosi: jei sako 56°/_o, tadą į svarą aina — sidabro 56 dalis, o vario 40, taip kad isz viso turi iszaiti 96. Piningai Austru mažne rausvi uū vario, o Maskolijoje taipogi paraudonavę. Sidabriniau akmenu daug Amėrikoje, Saksu žamėje ir Sibėrijoje.

Vari randame tiktai sutirpusį su siera; tokie akmenai Anglijoje, Vokžamije, Zuvėdijoje ir Maskolijoje. Vari sunku iszgauti isz akmeniniu kalnu. Varis rausvo darinio, daugiau jį maiszo su cinku, nū ko jis gauna kietumą. Tokie samaiszcziai visokiszkai vadinasi: geltonvaris, tombaka, zalata. Tą zalatą pardavinėja už diktą nauda, tokiu tai auksu auksina altorius musu auksintojai. Vari dar maiszo su ciną (skardu), toks miszinis vadinasi žalvariu. Puszku ir varpu varis. Tie visi misziniai turi tokius ipatumus: 1) isztirpiti ir užszaldomi pamažu, gauna kietumą; 2) užszaldomi vandenije, gauna kietumą. Prancuzai dirba samaisztį vario su skardu sziokią: ant puszku deda 90 daliu vario, o 10 skardo; ant varpu — 78 d. vario ir 22 d. skardo. Varis didžiai graitai susigimsta su rugsztimais — tadą gauname *kriszpolą*, žalią rudį — baisus tai nūdai. Už tai kad nesusitikti su tokiau bendru, baltiname katilus, ligonus ir rundulius.

Szvinas nesiranda tiru per tai, kad per mažiausia valandą po isztirpinimo ar nutrinimo užsideda jūda plėvė nū priemaiszcziau isz oro. Tiras szvinas butu kaip sidabras, tiktai mielsvai baltas; jis minksztas, lengviai ipjaunamas peiliu ir draikus. Tankiai matiti szvinu aplipitus butelius, muilą, suviniotą žolinę (arbata). Szvinas-nūdai, atsiliepę į keletą metu; už tai jo nereiki kramtiti dantimis. Geras tai daigtas szra-

tams, kulkoms, suvaržimui akmenu. Negalima jo izmesti nei išz gidiklu, čzia tiktai ima jį netirą, bet jo jūdą lupianą, užsidėjusią prie kaitinimo. Tokie tai pelenai sumaisziti su suskustu variu, czesnaku, dūną ira geru vaistu nū pasiutimo givūliams, ne pro szalį ir žmogui. Turi daug szvino vokiecziai ir maskoliai; musu szviną gauna per isztirpinimą tam tikru akmenu. Primaizso jį prie skardo (cinos).

Skardas (cina) panaszus į sidabrą, atveža jo daug anglai. Maiszo jį su szvinu, torielkas liedami, vamzdzius vargonu. Anglu skardu baltina katilus, rundulius, nitavoja blėtą plostekę. Lazdziukėses kardas lenkiamas trata. Maiszo jį su variu, kaip jau sakiau. Turint rankose jis ima dvokti. Jį galima iszkalti į plonas laksztas, vienok skardas nelabai draikus, greitai truksta.

Cinkas. Ant pažiuros galima jį patalpinti tarpo szvino ir skardo. Jis aina į priemaiszczius vario. Jį galima sugrusti į dulkes, vienok jei nukaitisi jį lig 100 laipsniu (gradusu), o paskui atszaldisi, jis palieka draikus. Isz jo dirba didelias vanas, lentas dengimui stogu. Indus isz jo dirbti nėra galima, nės nū mažiausios rugszties pasidaro nūdai. Atveža jį anglai.

Arszėnikas, grinas-baltas kaip sidabras, nekenkia; bet kada jis susimaiszo su rugszczia, nū ko jis pavirsta į druską be skonio, be priderinczio kvapo, tai smarkus nūdai. Apdūda jūmi lapes, žiurkes idėdami jį į ėską. Žmogus įėmęs arszėniką pajūdūja, susprogsta; nū miriaus jį galima gelbėti rugusiu ar saldžiu pienu arba uksusu.

Antimonija paveidi į sidabrą, tiktai mielsvai szvieczia. Musoji antimonija — tai sąmaisztis su sierą. Gidikla arkliams. Ji kaip kad adatomis butu suklostita kitas ant kito. Deginant smirdžia sierą.

Gelži mės dėvime, trejaip valindami: grina geležis, plienas, szpižius. Visadą turi gelžis priemaiszczius, nū ko ji blogesnė; budama be priemaiszcziu ji draiki, tąsi; kadgi prisimaiszo anglis, ji tampa

trapi ir vidurije žirnėta. Draikioji gelžis brangesnė ir geresnė. Dirbtuvėse moka pataisiti išz blogos gelžies gelžį siuloto sądėlio, bet toki gelžis nū lankstimo ir supimo dirbtuvėse pavirsta į žirnėtą ir trapią. Išz tirpsta didelioje ugnije. Gelžį galima suvirinti; du gabalu nukaitina lig baltai, tadą pabarsto smilecia ir kuju sukala į kupetą. Gelžis drėgname ore greitai rudija, bet sausame nematysi nei kokios atmainos. Gelžį norėdami apginti nū rudies patraukia pakastu. Sutrinta į dulkes gelžis užsidega labai greitai, dėlto tai skeliant į titnagą lekia smulkios skeliaudžiukės ir dega; turėdamigi apaczioje popierių galime surinkti daug tokiu skeliaudžiukiu.

Szpižius — tai netira gelžis, joje prisimaisziusiu angliu ira 5 dalis. *Plienasgi* turi tiktai vieną dalį angliu. Kadagi plienas telpa į tarpą gelžies ir szpižiaus, tai jį galime gauti dvejopai: ar pridėdami angliu prie gelžies, ar atimdami nū szpižiaus. Sunkiausias ira darbas pataisiti gerą plieną, tai darosi užgrudimu ir atvirinimu. Nukaitintą baltai gelžį gruda į vandenį, jį užsigrudo ir tampa kietas; norint gauti minksztesnį plieną nukaitina ir palieka ant oro, kad užstingtu — tai szitai atvirinimas. Kaitinamas plienas palieka pirma geltonas, paskui rausvas, karmazinavas, tamsiai raudonas, mėlinas ir ant galo tamsiai pilkas. Kožnam dariniui nukaitinime atpūla kietumas ir trapumas. Nukaitinus lig geltonumo ir užszaldant plienas paliks trapus ir kietas, nukaitinusgi lig mėlinumo ir užszaldant — minkszta ir stangrus. Už tai taip plienas tankiai ir dėvisi: peiliai, trintuvai (pieliczios), plunksnos dirbtuvams ir tt.

Dirbimas gelžies toks: grumusul su gelžia supilia į peczių szaip: pirma losta rudžiu, paskui aina angliu losta; taip pridėda augsztą peczių tokiomis kartomis perbarstidami skalkiais; apaczioje pecziuje padirbta pakura, vidurije dūbė ir išz vienos pusės skilė su nūlaidą. Užkurus peczių, gelžis tirpsta ir teka į dūbę, o ant virszaus pluduriuja gelžiena; kad jau pilna dūbė, gelžiena nubira per nūlaidumą pro

skilę, o gelžį išleidžia į kitą vietą. Taip gauta gelžis vadinasi szpižiumi. Szpižius tirpsta, dėl to jį vartoja daigtams nulietiniams: puzskoms, tekiniams, szinams (reikoms) ant gelžkelio, varpams. Norintgi gauti griną gelžį dar kartą reiki tai virinti kitonisz-kūse pecziūse, su liepsną.

Pridēlai prie apraszimo zamēs turtu.

1. Stiklas.

Stiklas szia gadinę taip įsikerėjo, kad nei viena grinczia nei pirtelē rebeapsiaina be jo. Kokią jis mums atnesza nauda, nū kiek ligu atvadavo (kitąkart budavo langai užstumiami lentelėmis, tadą trobos budavo szutringos, tamsios, nū to kildavo daug ligu), ir ar negerai turėti stiklinį indą, prie kurio niekas nelimpa, ir kurs nieko negadina! Visaip kaip jis mums branginamas. Stiklas jau nū senu senovēs žinomas. Kas jį pirmiausiai atrado, nėra žinoma, aina tiktai szioeios minēs: kitą gadinę senu senovėje, pirm gimstant Kristui žmonēs isz sziltu krasztu leisdavosi ant laivu į mare, ir vieni plaukdavo pardavinius (tavorus) vežini, kitigi ant grōbio, kiti kitaip pelnitiesi, ir važiūdavo ten, kur jūs vėjas putē. Taip tai vieną kartą laivą, prisėdus poinikams-preikams, vėjas atgrudo isz vidurmario į pakraszti arti Jeruzolimos miesto; tie žmonēs priplauti prie kraszto iszsėdo iszsivirtu valgiti ir susikurē ugnele ant smiltino, pavalgegi rausidami ugnele rado kietus gumulus szviesius; tūs tai daigtus paēmę jie pardavē už gerą nauda; tadą tai jie emē mėginti, bene bus galima daugiaus padirbti gumulu, dar szviesesniu ir geresniu. Taip tai netikėtai jie radę stiklą, isz kurio patis pasipelnē ir mums jį iszlaikē. Szia gadinę taipat stiklą tebedirba kaip ir senu senovėje. Šamaisztį smilties ar putnago, szarmo ir marmoro ar kreidos ar ūlos kaitina karsztoje ugnije, tie visi dalikai suverda į vieną ir pasidaro stiklas. Stiklas užszala ne ant karto, bet pamažu, už tai pusdami ar tęsdami galime isztaisiti visokius įmonius isz to

stiklo. Stiklas kietesnis, kuriame mažiaus szarmo ar sodos, ne taip greitai tirpsta. O stiklas turęs daug szarmo tirpsta vandenije norint ir labai iszlengvo. Stiklą isztaiso visokiu žiedu, pridėdami gelžoliu visokiu naugiu. Žalias stiklas nū to, kad jis padirbtas isz negrinos medegos.

2. *Silvaras (szėlvaseris).*

Szia gadinę jau daug žinomas musu žmonims ir vartojamas izimėjimui peiliu ar kitu gelžiniu daigtu, taipogi daro geltonai vilnoni. Silvaras — tai skistimas visiszškai grinas, permatomas ir baltas kaip spiritas vienok tankiausiai jis geltonas nū priemaiszcziu. Daugiausiai jį dirba dirbtuvėse ir neveizi į jo skaistumą, tirumą, nės jis vienai stipras ar turi priemaiszczius ar ne, ir darant geltonai nekenkia tie priemaiszcziai ir neprideda atmainu darinije. Dirba silvarą isz salietros ir vitrijolo szaip: abieju ima ligias dalis ant svaro, supilia į szpižini kepurėtą katiliuką, į kepurę-gi įstatita truba, kurios antras galas aina į sudiną szaldomą ir uždaritą isz visu pusiu. Kad jau visi prietaisai gatavi, tadą sukuria ugnį apaczioje katiliuko, o antrąjį sudiną apdeda ledais, kad butu vieną pradžia szaltas; taigi pervaritą skistimą, asanti tame sudine, vadiname silvaru. Galima tai vis padariti, jeigu nenorime daug silvaro gauti, tokiuse pat prietaisuse isz stiklo, tiktai reiki veizdėti, kad truba dideliai neįkaistu, už tai visakas persivaro ilaidžia ugnimi. — Priminiau darimą ir žimėjimą gelžiniu daigtu. Darant geltonai ima jo dalį, atmieszta vandenimi, czia tai jau daro gijas; griname silvare dariti butu brangu, prie to jis gali suėsti ir sugadinti greitai gijas. Jūmi daro brangias matarijas, už tai ukininkui neverta imtiesi už to darbo. Jis — nūdai; daro jis ir pirsztus geltonai. Miesziant vandenimi dideliai užkaista sudinas. — Daigtusgi gelžinius taip jūmi žimi: ėmę vaszką isztirpina ant tu daigtu virszaus, kuriūs nori įženklinti, ir užszaldę ant vaszko ėmę adatą paraszo ką tiktai nori, ir ant paraszo užpilia truputį stipraus silvaro taip, kad jis ne-

nutekštu nū vaszko; kad aulinkui nutrina vaszką, randa raides (litaras) iszgriaužtas. — Grinas silvaras garūja, garai kila kaip dulkė isz butelio. Butelį reiki užkiszti ne korkiniu prapiu, bet stikliniu, kitaip silvaras suėda korką ir pats genda. Silvarą nereiki kaitinti nei laikiti sziltoje vietoje, kitaip jis labai įges ir pavirs į garą raudonai geltoną, kurio nereiki ūstiti, nės apnks toks cziaudulis, kad teks gerai pasirgti.

3. Vitrijolas.

Mažai terasiu mergaicziu ar moteru nepažįstančiu vitrijolo ir nežinancziu, kaip jis geras dariniams, kaip užtiszkes jis iszėda drabužius ir pajūdina rankas, vienokgi retai kuri težino, kaip jį maiszo su indiją ir kaip reiki iszimti mėgį gerumo. — Dirba jį daugibėmis dirbtuvėse isz kumparvosio kaitinimu, taip vadinamu saksiszku. Norint gauti patį lengvųjį vitrijolą, daro taip: ėmę sieros ir silvaro sumaiszo ir kaitina, szitai ir pasidaro vitrijolas; tai vis daro tam tikrūse sudinūse, vad. retortomis. Į druktgalį sudeda sierą ir silvarą, o ant tųgalio užmauna stiklinį butelį įstatitą į vandenį; kad ima kaitinti, tai vitrijolas pasidaręs garūja ir garu aina į butelį prie vandens, nū szalto vandens jis pavirsta į skistimą. Taip tai gaunama vitrijolą. Grinas vitrijolas baltas, riebus, neturi skonio, garūja, bet tie garai nėra kas kitas kaip tiktai vandengariai oro, traukiami vitrijolo. Gerame vitrijole įkiszta plunksna suverda, garai kila didžiausiu ruku, liejasi kaip taukai, prapiu neužkiszti, graitai jį iszėda, tiktai stiklui jis nėko nepadaro. Užtiszkus ant drabužio, reiki skubinai vandeniū numazgoti, ir tai dar paliks ženklas. Jei nori jį nuvalditi, tai dėk ant 1 gorziaus vitrijolo 1000 gorzeziū vandens, ir tadą dar bus rugsztimas. Grinas jis ira rugsztus. Į stiklą vandens, jeigu tik keletą ipilsi laszu, tai vitrijolas tūjau meta vandenį isz sudino laukon, o palikęs dide liai užkaista. Norint vitrijolą stiprų, griną atmieszti, reiki pilti vandenį į lėksztą sudiną ir vandenį maisziti, o maiszant pilti vitrijolą; tadą vandū kad ir užkais, bet nepuls laukon isz sudino, betgi nepasi-

drašink į vitrijolą pilti vandens, nės gausi į sprusnas toki šuvi, kad atminsi, kada Jėzus gimė. Vitrijole tirpsta indija ir tai vartoja prie darimo: tiesiai deda indiją grumulais į vitrijolą, kuri tirpsta kiek gali, ir czia negali atsitikti nei jokio priepūlio, jeigu bent indija butu drėgna. Stiprumas jo taip datiriamas: įkisz papieriuką, jei tas pajūdūs, tai vitrijolas stipriu stipriausias; o jei tiktai pariebės, tadą vidutinis; pripilus vandens turi butelis gerai užkaisti. Jei jis maiszitas su indiją, tadą atsargiai piliant vandenį, jei iszmes laukon, tai bus gerokai stiprus; o jei ne iszmes, o tiktai czirksz ir butelis gerai įkais, tadą vitrijolas tėra vidutinis; o kad ir nesigirdės czirszkėjimo, tadą įpilus vandens, jei butelis užkais norint truputį — tai jis pats tik-rasis prie dariniu. — Dar ira vitrijolas kaip druska, bet tas ant oro graitai pavirsta į skistimą. — Indiją perkant reiki žiurėti, ar ji kietoka, pavariavusi, ar szvieczia perlaužti grumulai, ar žiba patraukus nagu, reiki taipogi veizdėti, kad ji nebutu iszakijusi.

4. Lazurka.

Lazurka ira tai sultis žolės (indigifera tinctoria), ta žolė kad iszauga, ją pjauna kaip rugius ir ražais stato į augsztą, o kad ilgokai taip pastovi, verczia ją stacziai į kubilaitį (ciabrą) ir spaudžia, o iszspausti skiscziai — tai lazurka. Toki žolė auga Maskolijoje apie Mėlinmarį (jūdają mare). Kadagi lazurka reikalinga drabužiams ir už ją gerokai moka, antrapus gabalai nesziojami židu trupa, prisimaiszo prie ju dul-kės, kas nesveik drabužiams ant baltumo, tai szia gadinę įsteigė naują pataisą — lazurką ant popieriuko. Tai dirbasi szaip: ima vieną latą lazurkos toblitėliu, 2 latu kumparvoso nedeginto, 3 latus skalkiu ir supilia visą ką į sudiną 64 latu didumo, tadą užpilia vandeniu pilningai, paskui sudiną užkisz, kad jis mažai teatsi-dvēstu, ir taip laiko dvejetą dienu ar patol, kol skis-timas palieka geltonas; į tą skistimą merkia po to szvelnų vilnonį popierių, kurs isztraukus ira geltonas, paskui ant oro žaliūja, o ant galo pamėlinūja. Taip tai darosi daigtai, kuriu mės nežinojome.

5. *Kaip padaro tiru deginamą alivą.*

Asz czia szneku arie alivą ne tą, kuri perka žibinimui, bet apie kanapinį, lininį, žodžiu sakant apie alivą gautą isz žolės grudu, o ne isz tauku. Jei nori žibinimui gauti tirą alivą, kurs nei veltūsi nei turētu didelią smarvę, imk alivo 2 latu ir sumaiszik su 8 lašais grinojo vitrijolo; pridėjęs dar truputį vandens leisk nusistoti; paskuigi perkoszės ar nupilęs maurus, tiesiai gausi tokį alivą, kokį norėjai.

Dar turiu czia priminti apie aliejuną, kuri židai pardūda ant žibinimo; tas alivas ira isz givūlio tauku, palikusiu dirbant bulbines žvakes; jį isztaisiti taip kaip pirmąjį negalima; vienok kadaği aliejunas tesižibina jaujose, tai ten nei jo smarvės nieks nejunta nei mauru truksta nū dulkiu. *Pranckus Lipsztas.*

G a l a s.

Pasarga. Aplankidamas Rigoje vieną lietuviu rasztininką, J. Kon., radau pas jį Lipszto rankrasztį su tokiu paraszu: „Apraszimas žamės ir jos turtu.“ Pradžioje ten buvo sznekama apie reikalingumą gelbėti ir globti artimą, apie amžius žamės ir tt. Bet kadaği nevisai moksliszikai apie tai visbuvo raszita, tai asz iżengą raszidamas dugninią mąstį palaikiau, bet ją savotiszikai parasziau. Kitose dalise jeigu kur ką ir atmainiau, tai butu tiktai nieknėkiai. Tai tiesa, kad kalbą daugioje vietoje pertaisiau, taipogi sveimus žodžius, kur buvo galima, pavadavau tikrais lietuviszkais. — Pranckus Lipsztas ira gimęs miestelije Szakinoje, Szauliu pavietije. Jo giminaicziai ir szendien ten tebegivena. Dar Maksvoje tebeaidamas į mokslus Universitete, jis 1863 m. sausije m. pabaigė minėtą rasztą rasziti. Maksvoje jis su keliais lietuvėliais buvo sutaisęs „lietuviu draugistę.“ Pasakota man, kad jis buvęs didis galvinis. Kadaį kilo 1863 m. maisztas — ir Lipsztas ējo gelbėti tėvine; bet maskoliai pargalėję burelį musu garsaus Adomo Bitino ir sugavę daugibę tikru lietuvininku, — tarpo kuriu pakliuvo ir musu nugailėtinas vientautis, nugabeno

visus į Sibėriją. Sako, kad Lipsztas buvęs prasuditas ant aukso kasimo kalnūse. Nežinau, ar jis tebėra givas ar jau miręs. Jeigu butu ir miręs, tai amžina liks jam garbė už parengimą pirmo taip šaunaus raszto isz gamtos mokslu. Garbė virui, kurs norėjosavo brolius szviesti, garbė jam

J. Szl.

Garbė prieteliaus.

Tarp žmoniū ira sakoma:
Kur dainiu nēr', mirszt' gentē ta.
Sztai viens isz ju pirm musu ain',
Ger's dainius mus' pon's Sauerwein; —
Kad broliūi jo naikina mus', —
Tegivūj, geras prietelius!

„Esu keliavęs sziam' sviete,
„Kalbas tai moku czia ir ten,
„Ir angliszkai ir taip toliaus;
„Lietuviszkai patink' geriaus.*)
Kurs iszpažino žodžius tūs,
Tai mus szirdingas prietelius!

Pripilkiam' tauresgi**) midaus,
Praszikiam' raszo te daugiaus,
Ir gerkiem' už sveikatą to,
Kuris už buvį mus' kovo'.
Ir taip prie kankliu, prie midaus,
Giedokiam' garbę prieteliaus!

O kaipgi mumis jis pritrauk',
Kad ant kalbos pagelbos szauk',
Kuri jau rodēs', kad sugrius.
Pon's Sauerwein's tai garbė mus!
Pripilkiam' tauresgi midaus,
Ir gerkiem' garbę prieteliaus!

O bukgi ir tarp musu, buk!
Drasos bajorams mus pridūk:
Kad „tarp priegados, tarp bėdos
Garbintu kalbą motinos.“
Tikiu, jūg Daktar's tarp mus' bus.
Tegivūj' tikras prietelius!

17. lapkr. 1883.

Vēversis.

*) Liet. Auszros Kalend. 1884 m. l. 45.

**) Ragas givūlio tauro arba žiūbrio, isz kurio gerdavo musu sentėviai.

Kaimo moksliniczia.

Lenkiszkaï paraszē *Kundraitis*, o lietuviams prisavino
Petras Trupinēlis.

I.

Ant galo musu kaimo stojosi naujiena:
Ar reik' jūkties' ar verkti — dar niekas nežino,
Be kamino, mat, butą pastatē tik vieną,
Dar nei raštu pusziniu kalkēms n'aplipino,
Dar langai n'įstatiti pasienij' sudēti,
O jau sūlai suneszti tartum į bažniczią,
Kaip sviets svietu, stebuklai tokie negirdēti:
Bus moksliniczia!

II.

O gal' but' tai geras, gal' piktas dalikas,
Negivēlis jūs žino! liepia vaikus siųsti:
Liepia pon's, liepia kuning's, liepia virszininkas,
Tegul jie sau ir aina — nēr' czia už ką plusti!

III.

Pargabeno koki-tai poneli isz miesto,
Tur' barzdą kaip szlūtelę, — mažiukę, geltoną,
Kailiniukus trumpokus ir brili užriestą;
Kaip mēs pipkius, — jis ruko cigarēli ploną.
Pon's ne pon's — nēs ne piktas; ne muzik's, nēs skaito
Ne akamons, nēs mergu į glėbį negaudo;
Pas kuningą nuaina, kartais ir pas vaitą;
O su žmonēms vis kalba apie mokslo naudą.
Valgo ką diev's suteikē, bun' pas ukininką
Ir ragina prie darbo stiklių, murininką,
Pats prie darbo padeda, nors mažai iszmano,
Moksliniczia, įtaisit' skubin' kaip įmano!

IV.

Moksliniczia parengta. Kuning's geradējas
Paszventino su maldoms jos sienas, atējēs.
Susirinko vaikucziai ir tėvai atējo,
O kuning's — geradējas ilgai jiems kalbējo:
Apie auszrą, kuri dūs žamei mus' szviesibę,
Apie szventus, ką ginē tikibos teisibę;
Nors nevysi suprato, ką kuning's sznekējo,

Moters verkė nū saldžiu žodžiu geradėjo.
Bet kiekvien's gal' atminti užbaigimą gražų:
„Ataik dvasė szvencziausia, apszviesk protą mažū!“

V.

Stebuklai! moksliniczia! tartum kaip miestelij',
Pakabino prie duriu skambantį varpelį;
Vaikams kningas padavė, prie mokslo vadina,
Žiurime, kas isz to bus? Szvencziausia motina!
O tas pon's, ką isz miesto teikės' atvažiūti,
Liepė vaikams nusipraust' ir galvas szukūti.
Ar tai svieto jau galas, ar ponai apkvailo!
Isz kningeliu kuning's katekismą skaito,
Mokintojas iszguldo visokias naujienas:
Raszo, skaito ir rėkia, kad net dreba sienos.
Moksliniczia lig turgus vakariniam' laike,
Kadą žmonėms užgerus, namon važiūt' reiki.

VI.

Taip pradėjo tarnauti mums garbingas sveczias,
Metas musu liūsibės — szeszesdeszimts treczias!
Sutvertojau mieliausias! į kurią dar szalį
Vesi jo dalį!

VII.

Grižta isz mokslo kaimo vaikas
Linksmas, nės labai gerai mokinas'.
Tur' but' už mokslą gavo pagirą,
Nės ant jo veido daug džiaugsmo ira.
Ir taip pats savę žodžiais ramina:
„Kuningas sakė: Dievas jus gina,
Vaikai muziku; vieszpatis didis
Per mokslą juju garbę padidis!“
Jei tai teisibė, tai but' bepigu!
Asz taip paprascziau prie savo knigu:
Dieną ir naktį, vakarą, ritą,
Ik vis iszmoksiu kas paraszita:
Duo-du — keturi, tai iszmanisiu,
Litaras raszit' iszsimokisiu,
Jei tik norėsiu, tai iszspildis —
Busiu dauggalis ir busiu didis!
Bet kum' asz liksiu ant svieto margo?

Artoju tapti tik gailu vargo,
Už nėk' paversčiau asz savo raszta,
Nesziadam's tėvo vargeliu naszta!
Arba kad jaučius reiktu saugoti,
Valkioti žagrę, girę kapoti,
Valgiti dūnos plutelę kietą
Ir neturėti geresnią vietą —
Tai jau neverta!

VIII.

Man taip iszrodo,
But akamonu ir' didė goda.
Dūsiu muzikams!! — Gėda muszt' žmones,
Kaip brolius szelpsiu jūs isz malonės,
Kaip katekismos manę mokina,
Motina, tėvas kasdien graudina.
Per rugepjutę su jais dainūsiu;
Alaus ir midaus ik' norui dūsiu;
Užiauginsiu usus kaip szlūtas,
Kutas kepurės bus paauksūtas,
Ir tabakierka bus sidabrinė,
Keturi žirgai — ot tai gadinė!
Insiu pacziutę, pirksiu karietą,
Kurioj' važiūti bus abiem vieta.
Pati nesziuoja margą jupele
Ir barnį kas-dien su manim kelia.
Pon's bara paczią, o poni patį —
Visur taip dedas' kas to ne matė?!
Ne . . . akamonu buti nenoriu,
Sunku iszlikti czia žmogum' doru.

IX.

Tepliorium' tapsiu. Tokį amatą
Namūse dievo kiekvien's pamato;
Nuteplinėsiu kareivius Rimo,
Kurie prie grabo Jėzuso rimo;
Su gražiais rubais jie aprėditi —
Isz ko tie rubai — sunku atminti.
O kokios plunksnos, ką galvą rėdo!
Mėlinos, rausvos — nesziot' ne gėda.
Piktus kareivius iszmalevojęs,

Visiems padirbsiu nors kreivas kojas,
Jūgei kankino Jėzų senovėj',
Ant kreivu koju tegul dar stovi!
Gerai jiems už tai! Tepliorium' liksiu,
Už darbą savo visiems patiksiu;
Pirksiu teptuvą, dažų visokiu:
Raudonu, žaliu ir dar kitokiu;
Nutėplinėsiu musu kaimelį
Grinczutę, upę, pievą, kelelį,
Taipgi bažniczią, — namelį seną,
Kur kuning's — tėvas musu givena.
O pas bažniczią kruvą berželiu,
Apie varpniczią buri karveliu.
Vidurij' pievos iszvesiu upę,
Ant skardu kalno krumai sutupe.
Kiekvien's žiurėdams į mano darbą,
Poterius girdės, kad boba kalba;
Ir szunis loja ir moters baras'.
Anapus upės regėti dvaras, —
Ant virszaus visko — iszsausęs ritas
Ir veid's Marijos Mergės matitas.
Kudiki Jėzų ant ranku turi,
Ant vargu musu meilingai žiuri;
Visame rodo savo malonę:
Laimina musu aszaru klonį,
Mus' givenimą, seną bažniczią,
Givūlius, laukus ir moksliniczią.
Laimina ligiai kiekvieną žmogų,
Kurs givenimą veda patogų.

X.

Kadą asz szitaip vien's sau dumoju,
Sztai su vėliavoms ulonai joja.
Ak dieve, dieve! tokį asz žirgą
Kol giv's nemacziau, akise mirga.
Kaip tik paveikslą iszmalevosiu,
Marsz — su ulonais ir asz iszjosiu.
Rubas žibantis! — Bet tai daigt's menkas:
Czia man į galvą ne auksas renkas'.
Usai bus didi! Geriaus už viską

Pelniti garbę sau karaiviszką
Kad gavęs križių namon sugrižsziu —
Tai tėvus senus tad nuraminsiu!
Tėvelis verkia, motina kalba:
„Tai sunus mano — senos pagelba!
Ant tokios pūtos sukviesti tinka
Senus ir jaunus, visą aplinką.
Givasties verta toki valanda!
Mažai ant svieto žmogus ju randa! . . .
Bet jeigu kardu ranką nusmogtu,
Perskeltu galvą — tai butu koktu!
Arba kad kartais (tai but' nelaimė)
Karsztije muszio apimtu baimė,
Ir jei slaptomis pabėgti reiktu —
Szuniszkaais žodžiais visi iszkeiktu;
Kaip asz į tėvą tadą žiurėcziau?
Tikrai isz gėdos numirt' turėcziau!
Ne . . . norint ulonus tarnaut' nēr' gėdos:
Jie turi garbę ir puikiai rėdos',
Vienok daug vargo, visi tai mato —
Persijeszkosiu kito amato!

XI.

Kūm' dabar busiu? Kad tik galėcziau,
Guvum' žmogumi tapti norėcziau;
Ne lengva žmogum', sunku ulonu,
Ką dabar veikti? — Pastosiu Ponu.
Talką mužiku liepsiu vadinti,
Isz molio butą puikų statiti.
Baudžiavą už tai jiems iszlesziūsiu,
Po taurę sznapso kiekvienam dūsiu.
Kad gražų namą man pastatitu,
Liepsiu privežti raudonu plitu.
Boksztą man tokį tur' įtaisiti,
Idant debesis jūmi ganditi,
Bus lig baidiklė, ką isz senovės
Žmonės nūg žvirbiū gina daržoves.
Motina kartą kulė pas poną,
Nunesziau pietu asz jai uzboną,
(O tame buvo dėl gaspadinės

Keletas szauksztu sriubos bulvinēs)
Ponas, kurs buvo tad prie kuliku,
Pas savę po piet' manę paliko.
Paglostė galvą, ėmė už veido,
Į rumus savo įeiti leido;
Koki grožibė! Net ramu buti,
Ten minkszti sūlai szilkais iszsiuti!
Veidrodžiai kokie! tartum dangūse,
Net savę visą pamatai jūse!
Ant visu sienu paveikslai kabo,
Ir jie nemažai pridūda dabo;
Grindis kaip stiklo, o langai kokie
Nei apsakiti žmogus nemoki!
Pas savę viską taip įtaisiu:
Pingu, tarnu prasimanisiu;
Ir pipkę ilgą per visą pėdą,
Karietą, arklius, gražų parėdą!
Iszimokinsiu tokio liežuvio,
Kokio mus' kampe niekad nebuvo,
Ir gersiu alų, ką augsztin szauja,
Smagurius imsiu su visą saują.
O jeigu tėvas atsilankitu,
Pas manę verkdam's dūnos praszitu,
Arba ir daugiau jei gėdos rasis:
Ateis apdriskęs brolis jaunasis —
Ant ju verkimo neatsiliepsiu,
Visus už duriu iszmesti liepsiu,

XII.

Ak, ką asz pliauszkiu, o Jėzau Pone!
Suszelpk tu manę savo malonę!
Tėveliai, broli! tą mislį vėjas
Suteikė mano galvai atėjęs.
Atleiskit' kaltes! dėl szito grieko
Per dienas verksiu isz viso vieko;
Prie kuningėlio keliausiu ticzia,
Pagelbos melsiu pas spaviedniczią.
Tegul nemili nieks tokio vaiko
Ir neapikantoj' kiekvienas laiko;
Szitokios mislis — darbas szetono —

Baisus dėl manęs ir' buvis pono!
Pragare už tai reiks aszaroti,
Ir dar Lozorius giesmę giedoti,
Velik už mokslą gautą naudingai,
Milėsiu brolius savo szirdingai,
Broliu muziku tik buti noriu:
Dėl ju pripirksiu elementoriu;
Tai tadą pagirs manę suėjęs
Kuningas, musu sen's geradėjas!
Miela but' girdėt' žodžius patogus:
„Mans suneli! ger's asi žmogus!
„Eik laimint' savo gimtinę vietą,
„Eik gražiai arti, mokinti svieta;
„Eik su spateliu suszelpk motiną,
„Kuri darželij' borus sodina,
„Darželį kasdam's su ją kalbėki,
„Sėklą szviesibės szirdij' pasėki;
„Szis laikas — tavo dienos gražiausios,
„Eik — vardan Tevo, Sunaus ir Dvasios.“
Tai ir nubėgsiu bus daug linksmibės:
Kuningas nupirks sėklą szviesibės,
O ji pasėta į dirvą gerą —
Pon's Diev's ne Rimsza — laimingai dera:
Dievas dūs litų, szilumą brangią,
Iszaugs varpelės net į padangę
Isz mano mokslo sulaukę naudą,
Motina, tėvas džiaugsmingai rauda.
Kas-gi tą visą naudą pramano?
Tai mano mokslas, tai kninga mano.
Vos vos ne teko veltai pražuti;
Ponu, ulonu norėjau buti,
Bet rodos' visiems geriaus patiksiu,
Muziku liksiu.

Kningos apie Lietuvą.

Die Mythen, Sagen und Legenden der Žamaiten (Litauer).
Gesammelt und herausgegeben von Dr. Edm. Veckenstedt.
Heidelberg 1883. Prekia 8 M. = 4 rubliai.

1862 m. pasirodė viename lenkiszkaime laikraštijoje*) artikulą pono K. A. K.: „rzecz o litewskich słownikach i ogólny pogląd na kraje litewskie.“ Szitame raszte mokslingas raszitojas rupinosi atkreipti akis to laiko mokintu Lietuvos viru ant reikalu Lietuvos, įpacziai moksliszkuše dalikūse. Kaipu tikras ir karsztas Lietuvos milėtojas p. K. nurodidamas ant to, kaip daugel galėtu mokslas turėti naudos, pažinęs per isztirinėjimus Lietuvą, jos praeitinę ir liekanas garbingos senovės, butent: kalbą, pasakas, mitus ir tt., jis jau tūmet kvietė savo vienlaikius susivieniti dvasiszkaime darbe dėl naudos musu tautos ir mokslo. „Lietuvoje, raszė jis, galima sakiti esanti tikra lūna dėl tirėjo, kur szalis toki daili, o senovėje taip mantinga, per gentarą, linus ir midų nū amžiu įpacziai garsinga; kur taip apszcial veikaliszku paminklu, o tiek senoviszku veikalu neisztininētu; kur kiekvienas kalnas ir kalva tapęs paminklu, kursai ira minavojamas vardu tulo karžigio; kur kiekvienas didesnis kupstas, kožnas szilelis, kūne kožnas be vienas akmū didesnis ira szventiniczia, atminanti senovės dievus; kur tauta taip labai sena, o podraugiai taip szulna ir tobulinga: kur iki sziai dienai skamba dainos su neiszreiszkiamą sąlidistę (harmonija), kuriąją pirm keliu tukstancziu metu aidoje; kur pagalios kiekvienas ir menkiausias tautos daigtas (kaip ruta, linas ir tt.) gali tapti pamatu dėl svarbiu ir giliu isztirinėjimu, nės kožnas tu daigtu turi savije veikalus ilgu ir tolimu szintmecziu.“ Szitame dėl Lietuvos svarbiame raszte apszvietas ir akilas raszitojas kalbino mokslingus lietuvius trustiesi nevien apie surinkimą žodziu musu kalbos, bet ir apie apraszimą želmeniu, upiu, kalnu, ažeru ir k. apgiventu vietu visoje Lietuvoje. Ne galima abejoti, jūg atlikimas tokio darbu butu buvęs dėl Lietuvos ir mokslo didiai naudingas; jūg butu daug szviesos suteikęs Lietuvos praeitinei... Tarp kitu, paminėjęs jis kelias isz gilios senovės pasakas, ragino, jas rinkti ir užraszinėti, kadagi metas po meto skaitlius ju mažinasi ir nikstas. Baigdamas savo raszta jis sakė: „o ką dar pasakiti apie tą lietuviu tautą negirdėtinai seną, apie tas gražiausias ir senoviszkas pasakas, kurios rupi kiekvienam tirėjui; apie tą diviną lietuviszką kalbą, tarp visu kitu bagočiausia, dailiausią ir szulniausia visame sviete, kurią ir prasza-laicziai taip augsztoj' garbėj' laiko? Turime mės, lietuviai, apie ką dumoti ir mokietisi; ne jėszkokime todėl szviesos, nei laimės už kalnu, už juriu. Karalistė vieszpaties, ira pas mus, tik mės patis turime ją pažinti.“ Taip dailiai ir aizskiai Lietuvos reikalus suprasdamas, raszė tūmet p. K., ir jei ne butu veikiai pakilęs tas nelemtas sumiszimas Lietuvoje, mės neabejojame, kad jo rasztas butu atgabenęs nemenkai naudos Lietuvai... Bet kitaip virto! Dvideszimtis metu nūg to laiko praėjo, o apie užmanitą per p. K. darbą nieks nesirupino. Zinoma jūgei per tūs ilgūs metus daugibė senoviszku musu lie-

*) „Pismo zbiorowe Wilenskie“ na rok 1862, lakszt. 133—212.

kanu iszniko drauge su iszmirimu seniausiųjų žmonių. Jeigu tad gailėtis reiki tokio pragaiszimo, tai vėl graudžiai turime raudoti, dasizinoję dar sunkesnę nelaimę, kuri visai Lietuvai — o drauge ir mokslui — ne per seniai atsitiko: *senovės Lietuvos didžiausia szventenibė — Rig-Veda ar Avesta — isznaikinta tapo** . . .

Patis Lietuvos apszviesti virai mažai rupindamies apie savo tautos reikalus, leidžia neatmintyje nugrimsti ir paskęsti svarbiausioms senovės Lietuvos liekanoms. — Daugumas lie tuviu, kaip žinome iszsimokina visokiu kalbu, tik savo garbingu bocziu kalbą per niekus laiko! jie iszmoksta ir iszsimokina visokiu žiniu isz tolimu pasviecziu, tik savo tėviszkę pažinti nenori; jie moka apipasakoti ir aprasziti kas svetimūse žmonėse atsitikę, tik menkai rupinasi apie pažintį savo proseniu darbu. Per tokį užmirszimą savo praeitinės, apszviestesnės dalis lietuviu klaidžioja tankiai svetimais takais ir keliais ir, vieton rupinties apie savo tautos reikalus ir apszvietimą, jie per savo rasztus ir darbus tatauja svetimiems dievaicziams, kurie Lietuvą naikina

Tokiu būdu, kada patis apszviestesni lietuviai nenuvokia, ar nepažįsta vertibę savo kalbos, savo praeitinės, liekanu savo senoviszkos tikibės, acziu Vieszpacziui, praszalaicziai nors ketina atlikti tai, ką — gėda sakiiti — patis lietuviai nenori! Isz tokiu gūdotinu praszalaiczium, szendien turime meilingai paminėti vardą augsztos garbės viro, Dr. Ed. Veckenstedt'o. Isz prigimties Vendas (Serbas), atkeliavęs į Latviją ir prie gimnazijos Liepaujoj mokintoju apsistojęs, Dr. Veckenstedtas negalėjo veik ne atgręžti akis savo ant Lietuvos ir savo praeitinės. Jau pirm to jis buvo iszdavęs 1880 m. kningą „Wendische Sagen, Märchen und abergläubische Gebräuche“, kurioje surinkęs apstingai sudavaditos moksliszka medegos isz liekanu savo tautos, Lietuvoje, atlikdamas keliones Zamaiczium kampe ir per pažintį su jaunūmenę musu, jisai surinko daugibę musu senoviszku mitu, pasaku, sekmiu, kurias vokiszka iszguldęs iszleido į svieta kningoje, kurios vardą augszcziaus paminėjome. Daugumas tu, per Dr. V. surinktu senovės musu liekanu, ira tulamjam lietuviui pažįstamas, bet daugibę jis czia atras ir dar negirdėtu ir nepažįstamu mitu, pasaku ir tt., kurios pirmą kartą užraszitos ir spaudintos tapo. Jeimės norētumėme suliginti sziamė dalike darbus A. Szleikerio, Bezenbergerio, Geitlerio ir k., su surinkimu p. Veckenstedt'o, tai su pasistebėjimu galētumėme nužvelgti ant jo darbsztumo! Iki szei diena! atspaudinta tapo 6 siuvesiai, isz kuriu pirmieji keturi susideda į pirmą kningą, turinczią 307 laksztus, o du siuvesiai (5 ir 6) isz antros kningos, kuri taipogi turės per 300 laksztu. Pirmoji kninga, nemint prakalbos, turi savije tas skaidmas: 1. Pasaka apie pradzią Zamaiczium. — 2. Žamaitė. — 3. Karalius Zamaiczium. — 4. Karalėnė Zamaiczium. — 5. Sunus karaliaus Zamaiczium. — 6. Auksz-

*) Platesnę žinią apie tą kningą žemiaus padūdame.

tis. — 7. Szviestiks. — 8. Perkunas. — 9. Pasiutēs Raitoris. — 10. Piktibē. — 11. Algis ir Algēnē. — 12. Lietuvanis. — 13. Bangputis. — 14. Ugniadokas ir Ugniagavas. — 15. Geras viras. — 16. Perdoitus. — 17. Derpintus. — 18. Gondu. — 19. Žalini. — 20. Parkenas ir Abulkis. — 21. Iszradimas muzikos. — 22. Laima. — 23. Teisibē ir krivida. — 24. Rustibedokas. — 25. Damartus. — 26. Pūmpas. — 27. Piraga. — 28. Pijokas. — 29. Pipka. — 30. Alabatis ir Alabata. — 31. Goniklis. — 32. Krematis. — 33. Kipszis. — 34. Potrimpus. — 35. Pastauninkas ir Pastauninkē. — 36. Vietuszkē. — 37. Balta Mergelē. — 38. Jūda Mergelē. — 39. Bliuananti Mergelē. — 40. Besleae. — 41. Žondis. — 42. Medinis ir Medinē. — 43. Pietu viras ir Pietuvēnē. — 44. Vakarō žmonēs. — 45. Vēsulas ir Vēsulēnē. — 46. Debesēne. — 47. Pasaka apie sutvērīma. — 48. Žestē. — 49. Saulē. — 50. Mēnū. — 51. Saulē ir Mēnū. — 52. Zvaigždē. — 53. Vaivoriksztē. — 54. Dvasē. — 55. Miegas. — 56. Sveikata. — 57. Uzveikinas. — 58. Adsendelis. — 59. Liga. — 60. Kolera. — 61. Maras. — 62. Aniolas sargas. — 63. Aniolas smertis. — 64. Moteriszkē smertis. — 65. Smertis. — 66. Numirēliai. — 67. Pruncē Voromoviczis. — 68. Giltinē. — 69. Pikolis. — 70. Peklus. — 71. Dangus ir Pekla. — 72. Dievas. — 73. Kristus. — 74. Marija. — 75. Kristus ir Szv. Petras. — 76. Szv. Petras ir Velnias. — 77. Rapolas ir Gabrielus. — 78. Sv. Jonas. — 79. S. Petras. — 80. S. Andrējus. — 81. S. Jurgis. — 82. Szv. Plurionas. — 83. S. Antanas. — 84. S. Kazimieras. — 85. Szv. Vincentas. — 86. Parzinkulis. — 87. Mugis. — 88. Vundininkas ir Vundininkē. — Antroje kningoje bus patalpintos pasakos apie: 89. Milžonis. — 90. Milžonis ir Karliukai. — 91. Berstukai ir Karliukai. — 92. Puspirsztis. — 93. Sztukorius. — 94. Zamaicziu nēkai. — 95. Jūkdaris. — 96. Keliu Dievas. — 97. Keliu Velnias. — 98. Medinis ožis. — 99. Velnias. — 100. Velniai. — 101. Vokētukas. — 102. Laumē. — 103. Czeraninkēs. — 104. Czeravimas. — 105. Vardauskis. — 106. Baidiklē. — 107. Klistugnīs. — 108. Groniczia. — 109. Prakeikimas. — 110. Atpirkimas. — 111. Pertraukimas. — 112. Baltas Pauksztis. — 113. Kaukas. — 114. Aitvaras. — 115. Smakas. — 116. Smeijē. — 117. Žeminē. — 118. Vilkatis. — 119. Vilkutis. — 120. Zvieriai ir žvieriu pasakai. — 121. Mediai ir žolēs. — 122. Budavonēs. — 123. Varpas. — 124. Nugrimstas. — 125. Skarbu (dvasē). — 126. Pasakos apie Skarbus. — 127. Ažeras. — 128. Akminai. — 129. Vardu pridavimas. — 130. Visokias. — Kaip skaititojas isz szito trumpo skaidnu paminėjimo numaniti gali, kningos p. Veckenstedt'o ira taip bagotos, kad mēs norėdami nors kiek placziaus apie surinktus per jį skarbus musu praeitinēs kalbėti, turētumēme labai placziai rasziti. Jei mēs czia ant szitos vietos aplenksime nepaminējē tą *didelią* nauda, kurią pelnis isz darbo p. Veckenstedt'o visatinis mokslas, tai turime nors keliais žodžiais sakti, kad dėl musu pacziū jo darbas ira toks svarbus, kad mums ne pritenka žodziū iszpasakiti,

kiek szviesos jis suteikė praeitinei musu seniausios isz visu kitu tautu — Arėju! Pasaka „apie pradžia Zamaicziu“, apie „Zamaitę“, apie „Karalienę“ mums aiskiai rodo pirma pradžia senosios musu giminės ir taip tolimoj, tokioj žiloj gadinėje, kurią tik tukstancziais metu paženklinti galima! . . . Tos tai pasakos ira už visas svarbiausos ir per ju atradima p. Veckenstedt'as užsipelno akise musu didelius nūpelnus ir garbę! . . .

Jeigu szendien, kada jau musu tauta taip baisiai sunaikinta, pasisekė dar p. Veckenstedt'ui surinkti tokią daugibę seno musu proseniu dvasiszko givenimo paminklu, tai toki turėjo buti senovėje — pakol krikszczionistė seną musu bocziu tikibę nesunaikino — daugibė mitu, pasaku ir tt., isz kuriu dar ir szendien galime pažinti ir iszreikszi gilia senatvę, taip vadina-mos kultūros pas senovės lietuvius! Surinkime p. Veckenstedt'o randasi seno musu dvasiszko givenimo liekanos tik isz Zamaitijos, ir žinoma ne visos; kitos dalis ir krasztai Lietuvos dar laukia savo rinkiku. Kaip mums patiems teko girdėti nesuskaitomą daugibę pasaku, tai surinkimas p. Veckenstedt'o neturi savije, rasi, nei deszimtos dalies to viso, kas givoj kalboj tarp žmoniu ira minavojava. Mės patis pažinome viena žmogų kursai per visą žiemą vakarais bepasakodamas, kasdien kakita pasako. Dzaku arba Dzuku pasakos mums iki sziai dienai su visu nežinomos, o pas jūs, man ding, galima butu atrasti tula paminkla ir pasaka isz givenimo musu tautos ipaczei 1—3 szimetije po Kristui . . . Vilniaus gub. pasakos taipogi butu didelios vertės; bet ar atsiras tenai tulas mokintas lietuvis, kursai užsiimtu rinkimu? Jei pas mus isztirinėjimo dirvonai platus it marios, tai pagailėk Dieve! darbininku akilu mažai labai turime. Rods szendien neretai atsitinka iszgirsti, jūgei tulas mokintas viras, ketinas aprasziti senovės lietuviu tikibę, arba pradžia lietuviu tautos, mums ale rodosi, jūgei toks darbas dar per ankstibas, nės liekanos musu senoviszkos tikibės ir veikalu musu dar nesurankiotos; o atsiremti ant tos menkos ir silpnos medegos, kuri jau surinkta, raszant apie tikibę ir tt., tai butu žinoma drąsus darbas, bet už metu kitu visa budavonė galėtu sugriuti, ir visas trusas, rasi ant nėku nueitu . . .

Mums rodosi, kad mės givename dar gadinėje rinkimo musu senovės liekanu; budavoti ka — per anksti! Rinkikai sziaime laike didesnia gali mokslui ir tautai nauda padariti, neng patis dailidziai, kurie isz szipulėliu norėtu trobešj įkurti. Darbas p. Veckenstedt'o turi atverti akis ne vienam mokslingam lietuviui: rinkdamas liekanas musu senovės, per du ar tris metus, jis didesnia naudą mokslui ir Lietuvai visai suteikė, neng per trisdeszims metu butu dėstinėjes, cziupinėjes ir lipdes viena prie kitos klaidas raszitoju, kurie menkai ka patis Lietuvą pažindami, apie ją raszė. Lietuva ira ir bus visūmet szirdingai dėkinga p. Veckenstedt'ui už jo pagirtiną darbą, per kurį gali ne viena musu garbingos senovės liekana iszgelbėta tapo nūg prapulties. Kas szendien jau užraszita ir szimtams

metu praėjus, atminime liks, o varda p. Veckenstedt'o lietuviai ateitinės su garbę ir meilę minavos! . . .

Užbaigiame trumpą paminėjimą p. Veckenstedt'o darbo vėlidami, kad veikiai atsirastu tulas miļetojas musu praeitinės, kursai apsiimtu jo rasztsu lietuviszkai iszgulditi. Butu didelė, labai didelė nauda dėl Lietuvos isz tokios kningos. J. Is.

Senovės lietuviu szventenibė.

Ant lak. 274 mės paminėjome apie isznaikinimą vienos senoviszkos kningos lietuviszkoje kalboje; czia-gi padūdame platesnią žinią apraszidami žodžiais vieno garbingo viro, kursai rupindamiesi karsztai apie savo sentėviu praegios liekanas, piramas surado apie tą kningą žinias. P. M. Davainius — Silvestraviczius szitai ką pasakoja: „Givenas kaime Medininku, netoli Stakiu, Veliūnos parakvijos, ukininkas Damininkas Tamoszaitis, turėjo didiai seną lietuviszkai *paraszitą* kningą, kuria jis buvo apturėjęs nū savo prosenin. Tie, kuriems ją tėko skaititi vadinę ją „Ivairi kninga“ ir „didžioji“ arba „tikroji biblija“. Pirmojo priszakino arba titulinio lakszto jau ji neturėjusi, kadagi per tankų jos vartojimą ir skaitimą, buvo isznikęs. Raszita ji buvo ant storos glansarotos popieros (regis ant pergamento) ir buvusi atneszta į Zamaitiją isz Prusu. Viena kartą kninga patekus rankosna mažu vaiku, užsimetė kur į kampa, o paskui drauge su jūdomis, suvilkėtomis drapanomis papūlė į kubilą su karsztu szarmu, kursai jai vienok nieko neužkenkė. Kožnas laksztas tos didžios kningos buvęs raszitas ir padalitas į dvi pusi: viena pusė buvo raszita nū kairės ant deszinės — lotiniszkomis litaromis ir tą pusę kožnas galėjęs skaititi; antra dalis kožno lakszto buvusi raszita nūg deszinės į kairę, taipogi lietuviszkai, bet litaromis mums nepazįstamomis. Prosenis vienok Damininko mokėjo ir szitą raszta skaititi, ir gulėdamas ant miriaus patalo, per tris dienas numirti negalėjęs, pakolei visas tos kningos paslaptis sunui nepavedęs; — iszpasakojęs, ką reikėje, akis užmerkęs . . .

„Pagal tą kningą galima buvę užkeikti, užžadėti, užkerėti žmones ir givūlius. Pirma dalis tos kningos turėjusi savije apipasakojimus apie pradžia pasaulio, kaip dievas nulipinę isz molio pirmą žmogų ir įleidęs į jį dvasę, kaip velnias bandęs lipiti taipogi žmogų ir tt.; antroj' daliį buvę visokie isz tikėjimo (žinoma senovės Lietuvos) apipasakojimai, nekurie panaszus į bibliszkūsus, bet penkiakningiu Maižiesziaus czia nebuvę . . .

„Priesz patį 1863 m. sirgo vienas isz giminės Damininko Tamoszaiczio jo paties namūse ir reikalavo dvasiszkos pagalbos. Parvežtas tapo a. a. kuningas Bielskis isz Stakiu arba Pamituvės (ties upę Mituvę), ir ligonis dumodamas, kad tai ira didelis nusidėjimas senovės Lietuvos kningą pas savę prilaikiti,

iszpažino priesz kuninga, szitūse namūse esant kerėjimo kninga, kuria žmonės skaita, ir nurodė ją esant spintoje (szėpoje). Kuningas norėdamas, kad nei namiszkliai nedasiplotėtu, ką jam ligonis sakęs, tūmi tarpu neėmęs kninga, bet paėmęs ją tą patį metą kalėdodamas. Sako, jis ją isznaikinęs . . . P. Vincas Bakūtis, nū kurio szita žinia paeina, pasakoja, kad tulus perraszus isz tos kningos galima atrasti tarp žmoniū ano kampo, ir jūg daugumas tu, kuriems teko skaititi, moką apipasakoti, kas toje kningoje buvę, žodis į žodi“

Tokia tik trumpą žinią mēs szendien galime dūti skaititojams — ir jei kninga tikrai sudeginta tapo per paminėta kuninga, tai vargiai ką mēs daugiau ir dasižinosime apie ją. Jeigu pragaisz ta kninga, su jąja drauge pragaiszta įstatimai ir zokonai senovės lietuviū tikibės, tie, rasi, įstatimai, kurie per tukstanczius metu užlaikė ir gaivino musū tautą! Jei senovės raszitojai minavoja, lietuviai senovės turėję savo raszženklus (litaras), tai su isznikimu szitos kningos mēs jau negalėsime pažinti musū sentėviū raszta. Neabejotina tik tiek, jūgei raszženkliai lietuviū turėjo paviedus buti į raszženklius sanskritiszkos ar Avestos kalbos, ir raszomi buvo nū deszinės ant kairės linkiū.

Kokius didzius skarbus galėtu turėti savije ta kninga — dėl visos Lietuvos ir visatino europėjiszko mokslo — kas gali szendien pasakiti? Mēs todėlei szirdingai velitumėme, kad atsirastu aname kampe tulas Lietuvos milėtojas, kursai apsiimtu aplankiti gimines ir pažistamus kuningo Bielskio, pas kuriūs, rasi, kur užsimetus liko ta kninga — žinoma, jei nesudeginta. Jei kas sujeszktu ar ją atrastu užsipelnitu Lietuvoje didžią ir placzią garbę.

J. Bs.

Pragoje.

Sengadiniszkas musū gentės paminklas.

Ne seniai skaitidami lenkiszkus laikraszczius radome paminėjimą apie vieną seną, isz pagoniszku dar laiku užlikusį paminklą, ir pasigėrėdami — dalinamėsi tą žinią ir su mielais skaititojais „Auszros“, budami tos mislies, jūgei ne vienas isz tarpo musū broliū įgaus į savo protą daugiau sūmonės apie vertibę tokiū daliku.

Kiszbarke (Christburg)*) randasi užsilikęs isz senū gadiniū įmunitas buvusio kliosztoriaus mure pa-

*) Kiszparkas, Kiszbarkas, vok. Christburg, guli netoli tos vietos, kur senovėje buvo szventa girė dievui Patrimpui ar Patrempui paszvēsta. Szendien vadinasi ta vieta Heiligenvaldė, Karaliaucziaus valszcziuje. Ten randasi senovės kaimai: Jaukunai, Poteiniai, Kalten ai, perdirbti į vokiszkus.

minklas. Tūmi ira gerai iszsilaikęs, be jokio sužeidimo arba pagadinimo paveikslas pagoniszko Prusu dievaiczio Patrimpo. Sakoma, jūg daugumas visokiu ponu norėjo ir stengėsi jį nusipirkti, kaipo brangų paminklą musu senovės dėl įgabenimo į koki muzėjū, apsiimdami įmūrėti į tą paczią vietą tokipat paveikslą nulieta iš cėmento. Bet virszininkai to miesto nei klausiti nenorėjo apie praradimą to paminklo ir Patrimpas pasiliko ant tos paczios vietos, lig ant sargibos paminėjimu praszokusių gadiniu Kiszburko. Tiems ponams virszininkams priguli pripažinti teisibę ir padėką už tą ju iszmintingą apsiėjimą ir pasielgimą su brangiąją liekaną garbinguju senūliu gėntainiu musu.

Turime paminėti norint keliais žodžiais, kad kaip mislijame, rastūsi dar nevienas toks ar kitoniszkas paminklas Lietuvoje musu, bet n'ira kam ju atjeskinėti, — nėra retai kas iš musu supranta ir iszmano ju vertibę. Taigi, broliai lietuviai, uždabokite ant rasto kur žamėje ar murūse menkiausio ant pažiuros paminklo ir kavokite jūs gerai; atnesz jie savo laiku musu gentei szimteriopą naudą. Rinkite senus, lietuviszkus piningėlius, titnaginius kirvelius ir būzis su skilėmis, kuriūs tai vadinate Perkuno kulkomis, ir kitoniszkus daigtus. Nepraraskite už niekniekius pasžidą, nėra nežinote ju vertibės. Tie daigtai ira vieninteliai liudininkai musu praeitinės. *J. A. V. L.*

Vaicszcziojanczios žvakelės.

Musu žmonės seniejie mėgia pasakoti, jūg kitą kartą jie matidavę neretai t. vad. vaicszcziojanczias žvakeles (kiti jas vadina klistžvakėmis). Tankiausiai jos pakildavusios nū kapu, ju skaitlius buvęs — dvi, bet kartais ir po vieną atsitikdavę patikti. Augsztai nū žamės jos ne kildavusios, tiktai į žmogaus stūmenį. Jeigu atsitikdavę žmogui eiti pro szalį, tai žvakelės imdavusios sekti, o jeigu žmogus paleisdavęs bėgsztą, tai jos gindavusiesi. Ir jos pasigindavusios ir imda-

vusios žmogų smaugti, kartais juk ir nužudidavusios. Bet jeigu žmogus apsistodavęs, arba jeigu staigu atsisukęs su skepetėle szmėksztelėdavęs, tai žvakelės tūjau pragaiszdavusios, ir nepadaridavusios žmogui nieko pikto.

Kningas beskaitidamas apėjau, jūg nevieni musu žmonės pažįsta „vaikszczojanczias žvakeles“. Antai Kaisaras, rimėnu rasztininkas, pasakodamas atsitikimus aprikiszkos savo karės, pers. 47, raszo: „Staigu radosi audra su akmeniniu litumi (ledais?) ir tą paczią naktį ėmė žibėti patis isz savės galai kescziu 5-jo legijono.“ Pas Livijū taipogi skaitome lib XXII, c. 1.: „Sikilijoje karaiviu kesczios apsižiebė (paspindo), ir pamaris žiburiaavo daugumu žėlžiebu;“ o lib. XXXIV, c. 45: „ant rinkos (forum), komicijume ir kapitolije matę kraujo laszus; kelius kartus lijo žemėmis ir makaulė ugnakalnio praszvito“. Plinijus, taipogi rimėnu rasztininkas, priskaito vaikszczojanczias žvakeles prie žvaigždziū; jis raszo lib. II, cap. 37: „Ira žvaigždės ant marės ir ant žemės. Asz pats macziau, žvaigždėtą szviesą prikimbant prie kescziu karaiviu, kurie nakties metą buvo ant sargibos. Taipogi prie burpilio ir kitu daliu laivo jos prisisėda, ipatingai uždamos, ir kaip paukszcziai szokinėdamos nū vienos į kitą vietą. Kad jos ateina pavienam, tai jos prazutingos, nės pragriaužia laivą ir nusileidusios ant jo dugno, uždega laivo pilvą. Bet keimarinės žvakelės laimingos, pranaszai geros kelionės, ir per ju ateigą prasibaido ana baisi Elena. Už tai tą nūtikį priskaito Kastorui ir Polluksui, ir jūs garbina kaipo dievus marinius. Taipogi apszvieczia jos ir galvą žmogaus iszvakarais — o tai didelis ženklas. Priežastis to viso nežinoma, paslėpta didibėje gamtois.“ — Kad suprasti, ką czia Plinijus raszo, priduriu veną pasaką. Kastoras ir Pulluksas keliavo marę kartu su karaiviais laivu, vadinamu „Argo“; bevažiūjant kažinkadą jūs apniko baisi audra; kad visi meldėsi balsu dievams, umai pasirodė ant galvos Kastoro ir Pollukso dvi žvaigždėti ugni, ir po to nutilo vėtra.

Nū to laiko ēmē Kastorā ir Polluksā garbinti kaipo apginējus marininku. Elena buvo sesū tūdvieju broliu.

Dar ir szendien marininkai Tarpžaminēs jurēs, kur tai tankiaus ne kad pas mus matoma, pasirodžius vaikszciojanczioms žvakeļems, sako neilgtrukus nutilsiant audrā, vis ligu ar jos pasirodo ant vieno ar ant keliu pratiesu ar burpiliu, ir neretai jie ima už tai garbinti szv. Elenā ar szv. Onā. Vardai St. Elmo, Telmo, Hermo, kaip szendien tebvadina marininkai tą nūtikį, regimai paeina nū Elenos, sesers Kastoro ir Pollukso.*) Portugalai vadina Corpo santo, nū ko gali paeina Comasant, kaip kad angļu marininkai vadina tą nūtikį.

Plinijus prisipažįsta, jūg priežasties vaikszciojancziū žvakeļiu nežino. Musu žmonēs sako, jūg jos kila isz kapu, ira garais, pasidariusiais puvant kunams dūbėje, kurie tai garai *ritais*, kadā ira tiki ir graži giedra iszlinde pro kokiā pliszę, paimā povizių žmogaus tenai palaidoto, o *vakarais* pavirstā į vaikszciojanczias žvakeles. Kodėl jos ties laiku maino savo povizius, musu žmonēs nepasako. Tie tai garai, sąprotauja žmonēs, regimai puvenos piktū žmoniu, už tai jie ir praaivį gainioja ir jį žudo, taipat sako, kaip kad pakarūkliai (karūniai) vaidinasi ir žmones visaip kaip galabija.

Ir taip, nei rimėnai nei musu žmonēs nežino, kaip tai atsieina su vaikszciojancziomis žvakeļemis. Mokslas tam dūda iszguldinā. Pasiklausikite. Ira galibē gamtos, kuriā mokintieji vadina elektrā. Tā galibē mēs labai tankiai matome veikiant: taip kadā patriname gentarā, jis pritraukia sziaudā, siulā, lapā ir tt.; taipat daro patrintas jakintas, szukos gutaperczinēs; o kas nežino žaibo, kurs pliekdamas tarsitais bēgte perbēga akies mirksnije debesius, ir jis tiktai nūtikis anos priegimtinēs galibēs! Taigi elektrā, norint apie tai nemislijame, visadā mažne turime ant akiu. Vaikszciojanczios žvakeļės (vok. Elmsfeuer) — tai ira žibanti, elektrinė isztaka nū galu

*) Piper, Poggendorf's Annal. Bd. 82, S. 324.

laiviniu szulu, boniu, lapu medžiu ir krumu, juk ir plauku ar žmogaus ar kitu givūliu. Tai ira orinis nūtikis!

J. Szl.

Isz Lietuvos.

Gal niekur nėra taip navatniu gidimu, kaip pas mus. Sztai neseniai atėjęs vienas žmogus pas mano kaimėną praszo, kad leistu nuszauti gužuitį (gandra). Paklaustas, kam jam reiki, ans atsiliepė: „Ant vaisto. Matai, vienas daktaras Rasz . . . , kurs givena Szid-lavo parakvijoje ant Dubisos kranto, man sakė, kad reikė iszvirinti gužuitį, ir vandenije, kur jis virė, isz-mauditi džiova sergantį brolių — tadą tai jis pagisęs. Pasigailėk mano brolio, dūk nuszauti gužuitį!“ Mano kaimėnas, žmogus iszmintingas, nedavė jam nuszauti gužuitį, nedėlto, kad butu pasigailėjęs, bet dėl to, kad žinojo tiek ligoniui isz gužuiczio sriubą tema-czisiaj, kiek barkszcziai, kleckai ar kopustai. — Szundaktaris Rasz begididamas žmones surinko tiek piningu, kad neseniai nusipirko tėviszkę. Akise musu žmoneliu jis geras daktaras, nės visadą apsiima ligonį iszgiditi ar butu galima ar ne. Žinoma laikas nū laiko gali tinkasi ir jam atspėti ligą ir paleng-vinti gėlą ligonio, juk ir akilai visztai nusidūda rasti grudą sąszlavine. Matidamas, kad ligonis nepagido-mas, jis užrodo sunkiai arba visai negaunamas gi-diklas. Pas mus tulasis mili gužuiczius ir neleidžia szauditi, o ant galo dabar jau ju didmena iszlėkusi buvo. Kada to žmogaus brolis neužilgo mirė, tai pusdaktaris jam pasakė: kad butum gavęs gužuitį, tai tavo brolis butu sveikas iszlikęs. Jo vaistu tan-čiausiai ira: givatės, szunszudžia, varliu kraujai ir tt. Žiemai esant, tas daktaras butu liepęs varles ant gi-diklos susigauti . . .

Dabar jums apsakisiu, kaip viena žmona apdavė savo virą. Tiktai ką lavoną žmogaus, mirusio užde-gimu plaucziu, nesza į kapus laidoti, viena moteriszke atlekia su paliciją ir apstabdo lidėtojus — žmogus

ans esąs nunūdūtas, reikę jo grobus kratiti, kad teisibę isztirti. Pati numirėlio matidama, kad czia riestai jai bus, nesza daktarui, kurs jos viro grobus kratiti turėjo, 50 rubliu, idant jis nūdu neiszrastu. Daktaras klausia: kaęi tu jam ūzdavei? — Ponuti, neżudik manęs, sako naszlė, asz asmi kalta, imk piningus ir tilėk. Mano viras buvo girtūklis; kad jį atpratinti nū arielkos, patariant kaimėnei, įlaszinau į jo geralaę tris laszsu varlės krauju — o jis nū to ir numirė. — Daktaras prasijūkė, bet tam netikėdamas, kratė lavoną. Esant vidurvasariui, lavonas buvo labai pasmirdęs ir daktaras prie jo daug vargo turėdamas nieko daugiau neatrado, kaip tik aną žmogų mirus nū plaucziu ūzdegimo.

Vēversis.

Lietuviai labai szendien ira įsitikėję į szundaktarius, kurie visaip kaip gaudinėja žmones. Didelį garsą turi Szauliu pavietije t. vad. Jūzapėlis. Jis nestovi ant vietos, bet važinėja isz vietos į vietaę. Žmonės pas jį bėga kaip į bažnicziaę ir nesza tai vilnu kelius svarus, tai linu grižtes, tai piningais jam ūzmoka ūz jo žolines gidiklas. Žmonėms jis labai patinka, kad szneka su jais, iszklausinėja ju sopulius, nei vienaę ursziai nepavaro. — Ar iszgija jo gidomi žmonės? Moters, kurios dieglį, gėlaę dantiseę, romantismaę ir tt. turi, vienos sakosi pasveikstanczios, o kitos prisipažista, jūg tiek ėmusios tiek neėmusios jo gidiklas — liga negaisztanti.

Macziau pats daug ponu, kuningu, ir szaip žmonių, kurie prasimanę ira giditi žmones. Vieni davinėja jiems Mattejo grudelius, kiti gido omeopatijaę, kiti vėl žolėmis, rugsztimais, ant galo visokiais niekais, k. a. katszudžiais, kiausudzdiais ir tt. Vienas girėsi pagidąs dantu gėlaę tūmi, kad savo pirsztaę ant gelenzio žmogui danties ūzdedąs! Galėcziau daug suskaititi pavardziu tokiu daktaru. Kiti gido mergaites tūmi, kad jas „apgauna“.

Atsitinka, kad szundaktariai įkirsta patiems žmonėms. Taip antai Gruzdziūse keletaę metu giveno

Pecz ir visaip kaip žmones plėszė. Kad jis pripadėjo starszinui R. ir magazinieriui Grig. pratusztinti magazina, žmonės ėmė skųstiesi į viresnibę ant savo „ponu“. Viresnibė atstatė nū dūnos starsziną ir magazinierių, bet neliepė, kad jie pavogtus javus atpiltu. O žmonės — vėplos, juk ant galo patis už vagis atpilti turės, jeigu neims prasziti viresnibės, kad ji apdraustu savo netikusius tarnus. Kliuvo ir szundaktariui Pecz Atvažiavęs į valsezių tarpininkas jį pavadino „jauczių pjovėju“, ir atstatė nū dūnos. Tada Pecz ėmė lielitiesi prie girtūkliu, jūs girdidamas praszė, kad raszitu prie gubernatoriaus rasztą, jūg Pecz gerai žmones gidąs ir jūg pakersztincziai jį pavarė nū vietas. Bet gubernatorius jo praszimo neiszklaušė. Gailu Pecz Grudziū. Ten jis netik piningu paplėszė, juk ir ketą pacziū turėdamas placzią gavo liaudę — sunku juk tai vis jam užmirszti. Už tai jis patiliomis žmones gidė, gidė ir gidė Jis ir dabar tebesitiki atgausęs savo pirmikszezią vietą. *J. Szl.*

Įtaisimas sodnu pas mus kasmets didinasi Žamaitijoje. Cziepai ira parvežami isz Vilniaus, Kauno, Rigos ir Prusu; ir ant vietas ira daugel dvaru, kuriūse iszpardūda cziepus — Raseiniu pavietije: Odakavo ir Titavėnūse p. Reimerio; Kauno pav.: Patruszlije p. Lavrinaviczius, Raudondvarije grovo Tiszkaus; Szauliu pav.: Szauliūse grovo Žubavo, Gruzdziūse — p. Nariszkins ir tt. Jau kiti turi įsitaisę sodnus ant platumo keliu margiu žamės. Atais laikas, kada musu darbai atnesz apstų vaisiū, nės margė žamės sodnui suaugus trigubai daugiaus dūda pelno negu javai. Nū galo XVIII am. niekada taip žmonės nesirupino apie sodnus kaip dabar. Per tatai ir prekiba sodnu vaisiais didinasi. Szitai jau nū keliu metu ir szį metą atvažiavę prekikai isz Petropilės į Raseinius atėmė musu daržo vaisius, kuriūs sukrovę į lentinias krautuves nuveždino iki Nemūno, o Nemūnu į Kauną ir taip toliaus į Petropilę. Dabar moka už akmenį (30 svaru) geru obeliu 80 kapeiku.

Arti stancijos gelžkelio Radoszkovicziai, 5 miles nū miesto Minsko, tėviszkėje p. Ratinskio Perazerūse vienas gudas rado pūdą variniu piningu nū 4 gorcziu, kuriūs pardavė židui už 1¹/₂ kvortos arielkos. Isz tu piningiuku 10 teko į mano rankas, ira tai smulkus variniukai ligu sagucziukai, lenkiszikai-lietuviszki ir žuvėdiszki. Lenkiszikai-lietuviszkiejie piningiukai ira nū 1624 m. turi vieno pusėje žimę lenku „areljo“ ir musu „vaikino“ (raitelis, ant arklio su iszkeltu rankeje kardu), o ant kitos pusės iszmuszta didelė litara S. — tai vardas karaliaus Sigmanto. Žuvėdiszkiejie taipjau nū tu pacziu 1624 metu su žimę Žuvėdijos isz vienos, ir litarą C isz antros pusės su paraszu Christina (anūlaikinė karalienė Žuvėdu). Tie piningai numanitinai ten buvo pakasti metūse kariu lietuviu ir lenku su žuvėdais. Ira taipjau varinis piningėlis rastas Vilniaus gub. arti stancijos Molodecznos Liepojnio gelžkelio — su žimę lenku ir Lietuvos ir paveikslu Pridriko Augusto, karaliaus XVIII am. Tūs visus piningėlius atidūsiau ant pelno Lietuvos, kaip tiktai lietuviai įsitaisis lietuviszką krautuvę (muzejū).

Girdėjote, rasi, apie musu jau seniai mirusį rasztininką ir patrijotą Dijonizą Poszką, kitąsik tėviszkainį Bardziū — Bijotū, Raseiniu paviete, kuriame tai dvare, dabar Volmeriui prigulincziame, teb'ira sodne iszskaptūtas ažūlas Baublis. Girdėjau kad jo giminaicziai givena tėviszkėje Labkasiūse prie Prusu rubežiaus arti Tauragės, Raseiniu paviete. Poszkos (Paszkievicz) turi po jo smerczio pasilikusį žodiną lietuviszkai-lenkiszka.

Vēversis.

Keliaujant po Lietuvą galima girdėti visokius sznekesius ne vien tarp prascziokubet ir tarp apszviestu žmoniu ir ponu, kurie su paniekinimu lietuviszką kalbą paminėja, sakidami, koki tai durnistė esanti, szitą muzikiszka arba buriszka (pagal ju atbulą mislį) kalbą norėti paaugsztinti ir iszkelti, kadagi toje kalboje negalis nieks savo mislies aiszkiai iszreikszi ipacz svarbesniūse atsitikimūse, dėl to kad ji labai varginga žodžiūse esanti. Tūmi tarpu tie bėdziai nežino, kad

tam dalikui tik nepalankumas ju liežuvio ar nepažinimas kalbos kaltas. Tenueina tik į universitetus, tai pamatis, kaip ten pradėjo garbinti lietuviszką kalbą. Karaliaucziaus universitėte ira du propesoriu (Kurszatis ir Bezenberger), kuriūdu laiko skaitimus apie lietuviszką kalbą. Ant kožno vokiszko universitėto pilologijos dalije tarp kitu kalbu iszguldinėja ir lietuviszką kalbą. Maskolijos universitėtai, beveik visi, taipat daro (Karkovo universitėte mokina lietuviszkai prop. Potėbnius, Petropilėje — Jagiczas, Maksvoje — Fortunatovas ir tt.). Prusu Lietuvos gimnazijose ir realinėse gimnazijose po dvi adini kasnedėl norintiems lietuviszkai pasimokinti dūda mokslą. Taipat daroma ir maskoliszkose gimnazijose Suvalku rėdibos. — Zenklu, kaip lietuviszką kalbą praszaliecziai garbina, tegul buna szie žodžiai prop. Vėberio knin-goje „Ostlitauische Texte. Herausgegeben von A. Baranowski und H. Weber. Weimar 1882“ p. IV: „Lietuviszkoji kalba turi ipatiszką skarbą papasakojimui pažimės pilnam ir apraszimui, ipacziai savo laikžodžiūse (verba), ant kožno daželio kokio veikimo arba buvio aiszkiai ir traszingai atsakancziūse; lietuviszkoji isztarmė ira labai didžio galingumo regimam pamokinimui ir tropniam paženklinimui taip kaip ir slaviszkoji. Stipribė ir aiszkumas kalbos, kurioje lietuvis per savo liežuvį ira galingas, minksztumas ir smulkumas pajautimo aptverti sekiojancziais žodžiais, iszsireiszkia szioje giesmėje („Anikszeziu szilelije“) labai iszkilmingai; givenimas ir krutėjimas girės tankimine ira sziczion apraszitas gražiai ir dailiai, su senūju lietuviszkūju pasidžiaugimu isz girės, visokie susmulkinimai žodžiū, laikžodžiai su visai ipatingu pobudžio paženklinimu pargabena pilną pajautimą sudėtojo į regimą, pasotintą, vēlesniam pajautimui priainamą pažimę. Sujudintą szirdžią lietuvis mato nedoras rankas girę sugaiszinant ir iszpustijant, sujudintą szirdžią giesmininkas skiriasi nū savo daigto, o su jūm' ir skaititojas.“

Parplis.

Lenkiskas laikrasztis „Wędrowiec“ 1883 m. num. 26 raszte „Isz Rigos“ raszo: „Rigos miestas turi dabar 170000 giventoju, isz kuriu 10000 iszpūla ant lenku. Reiki vienok pastebėti, kad tame skaitliuje ira didelė dalis lietuvininku, kuriu daugumas labai menkai temoka lenkiskai (didelė bėda! Rėd.), o kiti su visu nemoka (dar prasciaus!!! Rėd.), kas vienok nieko nedaro ir jūs galima priskaititi prie lenku giministės (koki tai garbė!! Rėd.), per tai, kad jie iszpažįsta katalikiską tikėjimą, kuris ira czia už vieną laikomas su lenkistę (Kodėl Prancuzu, Ispanu, Vokiecziu ir kitu Rigoje givenancziu kataliku prie lenku nepriskaito? Rėd.). — Isz lenkiszku draugicziau dvi turime paminėti: viena taip vadinama „Katalikiszka geradėjistės draugistė“ Antra ira lenkiskai-lietuviszkas kliubas „Auszra“ (jei ji ir lenkiszka, kamgi jai lietuviszkas vardas? Rėd.), kurio uždavą ira suartinti vieną su kitu į pažintį sądraugus ir praleisti draugiszcai laiką. Isz tos tai priezasties kas antrą nedelę ten atliekami susirinkimai su visokiu programu, prasitėsia visados sulig pusiau-nakcziau, o paskui prasideda szokimas. Draugistė ta turi taipjau mažą kninginę, kurią ji pati įsitaisė — Dar keliais žodžiais turime pasznekėti apie ukininkus latvius, kurie pamažu ant didelio vokiecziau pasipiktinimo veržiasi į miestą. Jau maž kūne septini amžiai praėjo nū laiko, kaip jie prapuldė savo liūsibę, užkinkiti į jungą vokiszku karaiviu. Septini amžiai vargu ir priespaudu nepraėjo be įtekmės. Isz tikro divini tai žmonės! Divinas sumaiszimas grinai vokiszko subruzdėjimo ir apsiliūbimo su kudikiszkomis mažne liekanomis pažemu giminiu. Dabartie žmonės vedami neskaitlingu apszviestu viru pakelia galvą ir reikalauja teisibės iszplesztos per užpultojus. Tiegis nemislija pasidūti, nės iszsitiki savo vėku (stiprumu) Dėl togi verda tili karė, ir tūmi baisesnė; siulas iszsitempia vis labiaus Nepavidėtinas bus likimas vokiecziau, kadaį jis patruks — Ch . . . my.“ — Mės ant to daugiaus nieko nesakome, palikdami skaititojui, kas reikalinga, apdumoti. —

Jauni lietuviai grįždami iš mokslaviečių vidutinių ir augsztųjų sugrįžta su tikrą savo giminės ir kalbos meilę, norint visą mokslą svetimoje kalboje ir svetimoje dvasėje ir gavę. Pagirtinas ir jų išsilaikymas ir neužsaldimas ir menkiausias dalies meilės tėvinės. Kitąkart vos į svetimą mokslavietę įstoję, jau ir ant amžių savo giminės ir kalbos ir tėvinės išsižadėdavo ir nebenorėdavo nei kalbėti prigimtoje kalboje su savo giminę arba ir pacziais tėveliais, nemokancziais kitos kalbos! — Taip dabar vienas jaunas lietuvis gieda:

Žamaiczių žamė tu mano mieliausia,
Asz tavę miliu, kaipo dievą, brangiausia;
Isz tavęs gimiau, asmi sunum' tavo,
Tu manę su dūną iszmaitinai savo.

K. J.

Lietuvizkus kalendorius Ivinskio senesniųjų metu skaitant randame tarp kitų gražių dainų ir perguldimus sakmės apie žaltienę ir apie žaltienės brolius (iš Vitolioraudos J. I. Kraszevskio) į lietuviską kalbą. 1859 m. kalendoriuje ir tasai pervertimas po užrasu „Zalczių motė“ patalpintas, kursai jau 1856 m. gražai suskambanciomis (sutartinėmis) eilėmis sudėtas tapo. Ir tai darbas Karolinos Praniauskikės, kuri Telszių kraszte gimusi jau pirm kokios 20 metų dar mergaitė bebudama mirė mūsų svietui ant smutnibės; ji būtų tikrai daug dar parasziusi. Visi ją vadino žamaitiszka „Deotima“ (pramanita pavardė lenku dainininkės Łuszczauskikės). Žinoma, kad ji ir daugiau ir rasziusi, iš savo paczių galvos, bet apie ką, to negalima pasakiti; rasi kur nors rankrasztije jos dainelės užmestos kandėja. Butu kaltibė skaititojų, žinanczių szi-tą apie jos daineles, praneszi apie tai „Auszros“ rėdistei.

Žmonės maskoliszkoje Lietuvoje neatlaikomai veržiasi prie mokslo. Nėra abėcėlių su raszitomis litaromis; jaunieji vaikai per savę tik spaudinamas litaras te gauna pažinti ir dėl to neturėdami progos kitokių litarų dėl raszimo iszmokti, pratinasi tomis paczomis spaudinamomis rasziti litaromis. Macziau tokiu būdu raszitu rankraszcziu vieno stropaus lietuvio daug lapų;

mislitum, kad tie rankraszcziai pagal litaru pobudį isz kazin kokio ira amžiaus. Ar svetur žmonės tiek vargsta lig iszmoksta rasziti, kaip musiszkiei kad daro? Žmonės mili savo prigimtą kalbą, o norėdami toje ir savo mislis del ateinancziu laiku palikti, nevengia, kitsai jau su visu nejaunas budamas, raszimą, ir dar spaudinamu litaru prisimokinti. — Kad valandomis nebuvo gaunama lietuviszku kalendoriu, per tai kad uždrausta spaudinti lotiniszkomis litaromis, tai vienas — kitas į raszimą gerai įpratęs rankos rasztu pagatavitus kalendorius pardavinėdamas tarp žmonių skleidė. Žmonės pirko, kad ir brangiai turėjo užmokėti. Dabar kitaip ne gali nieks sziokią ar tokią, kiek nors garsingą o retai berandamą lietuviszką kningą isitiecti, kaip tik kad ją nusiraszo, arba bagotesnis nusiraszidina. Nevalė spaudinti! Szitas nuraszimas aną tamsųjį viduramžį primena, kūmet tukstancziais mokėjo už vieną nuraszitą kningą, spaustuvii dar ne esant.

Parplis.

Taipogi ir man teko regėti daug raszitu maldų, giesmiu, dainu ir pasaku žmonių rankose; rankrasztis vaikszziodavo vienas nū kito, lig atsirasdavo toks, kurs jį persiraszidavo. — Petropilėje, negaliu pasakiti ar ilgai, tarpo studentu-lietuviu vaikszziodavo raszita gazėta, „Kalvis melagis“, kur ant pirmos laksztos budavęs nupaiszitas lietuvis kalvėje, kurs kaldamas gelžį ant priekalo apsakinėja szį ar tą kitiems. Ne teko man gauti nei vieno numaro. Taipogi Maksvoje iszėjo keli numarai „Auszros“ 1880—81 m. Prietarlą jos buvo: „su auszrą ir diena“. Patilpo ten keletas dainu, pasaku ir gramatikiszku tirinėjimu.

J. Szl.

Dabar jau pradeda pamažu Prusu lietuviai ir Maskolijos lietuviai su vienas kitu susiartinti. Pirma budavo nevien rubežius lig koks neperlipamas muras, bet dar ir ju tikėjimas. Dabar jau isz palengvo szitas paskutinis muras griuva. Protingesni žmonės iszpažįsta, kad vieru skirtumas szirdzių vienibę negali ardit. Taip keliauja isz Prusu lietuviai, apie savo giminės reikalus pasirupinantieji, į maskolisz-

kają Lietuvą, jeib geriaus galētu pasižinti su savo broliu budais, papročiais, kalbą; važiūja ir isz maskolizkosios Lietuvos lietuviai į Prusus, su savo broliais Prususe norėdami į geresnią pažintį paraiti. Jau dabar nežiuri broliai vis kitokiomis akimis į vienu ir kitu lietuviu reikalus ir veikalus ir dalikus.

Parplis.

Lietuviai kaipo artojai stipriaus laikosi prie žamės ne kad kitos kaimėnizkos giminės. Girdėjau nū vieno protingesniu maskoliu ir milincio teisibę, kad niekur Maskolijoje neiszdirba taip gerai žamę kaip pas mus, ir kad maskoliai niekadą negauna tiek pelno, kiek mės. Pskavos gubernijoje neapkaupdami bulbiu (ropucziu, erczuku), mažą teturę naudą. Žmonėms Maskolijoje geriaus tinka prekiba, suligimas arkliais nuvežti kur nors pardavinius, darbai dirbtuvėse ir tt. ne kad darbas ant lauko. Musu rytiniai lietuviai matidami, kad tėvinėje anksztai, įsimanė nusikraustiti į Maskoliją; nekurie nugulę apie Pskavą ima givenimus ir dvarus ant givenimo nū maskoliu. Girdėjau, kad ju ten ira į 15,000, ir kad nū dvideszimties metu ten gerai giveną, piningu turę lietuviszkai kalbą ir dievą milę. Dejavo tiktai, kad neturi arti savo bažniczios, žadėjo vienok sumesti piningus ant bažnitėlės, atsivežti kuningėlį isz Lietuvos ir taip giventi, kaip krikszczionims ir lietuviams prideri. Ar girdėjote, kad taip toli butu musu broliu! —

Mažne visados ira kalbama, kad isz Lietuviu gali buti tiktai geri ukininkai, o kad kitu daliku jie nemoka suprasti. Kaip vienok ta szneka ira klaidi, parodis szis paveikslas. Vienas jaunas vaikinias isz Raseiniu pavieto, Martinaitis, užūt tankiai bilinėti, kaip kiti, su tėvais ir broliais dėl žamės, kas žmones atvaro į ubagistę, gavęs nū tėvo piningus nuvažiavo į Kauną, nusipiko už 300 rub. kultuvą ir pjautuvą (maszinas). Kulia jis dabar apigardiniams kaimėnams javus, imdamas už kožną kulimo dieną po 3 rub. ir pats drauge važinėdamas, kad kultuvo nesugadintu. Visi jį mili ir užpraszo pas savę ant

kulimo siulidami piningus. Jis sako: kaip tiktai aplinkui iszkuls, linkon pavasario važinės su pjau-namą masziną pjaudamas akselį. Kožnas supras, kad taip pas mus reikalaujant maszinu piningai už ją už-mokėti su vienais pagrižsz metais — ir Martinaitis gali czia dideliai dailiai iszaiti. —

Szimet lapkritije izde Raseiniu miesto valdzia neatrado 16,700 rub. Visas lobis triju prakaltusiu viru apraszitas. Vienas ju labai gražiai giveno ir valdė dvi pati. O dieve pamisljau! kas neturi nei vienos paczios, o kas, mat, ir dvi valdo. —

Lapkritije pas mus vaikinai stoja į karą. Laksto jie dabar po musu miestus ir miestelius, kur kantoną dūda, gandidami židus ir raszinėdami jiems križius su kreidą ant nugaru. Nuvažiavau nusipirkti kreidos, kad grinczią iszbaltincziau; židai man jos nepardūda mislidami, kad ir asz pasileidęs vaikas. Ant ulicziu niekur nematiti židelku pardavojancziu beigelius ir barankas, slapstosi jos trobose kad vaikinai neisz-barstitu ju pardaviniu. Pasirodžius vaikinams židai darinėja klėtkas ir langavėres, idant ką piktą nepa-daritu. Vaikai kaip aviu buris laksto po miestą, o tėvai ir giminės verkia paskui ju vaikszcziodami, nės jie neužilgo pasklis į tolus nūkampius ir be keliu metu su jais nepasimatis, o gal' ir niekados. *Vēversis.*

Neseniai (lapkritije) južkliudžiau dvasiszką aka-demiją Petropilėje, iszgirdęs, kad tenai ira daug lie-tuvininku ir norėdamas pasiteirauti, kaip jie musu reikalą supranta; argi nereiki to žinoti? — Juk aulinkui isz tos akadēmijos iszeis virai, kurie bus dvasiszkais vadovais musu Lietuvos „žmoneliu“, ir priegtam bus perdėtiniais mažesnios nūjiegos kuningu, bus džiakonais, kanauninkais, klebonais, nekursai - gi isz ju kurią dieną ir viskupu galės pastoti. Taigi tenai gavau pamatiti septinetą viru, augalotu, petis-į-petį, kaip prideri lietuviams buti. Visi isz tu sep-tiniu gan dikti lietuviai Tarp savęs mės visi kalbėjomėsi lietuviszcai (buvo - gi musu 10 su sve-cziais) susėdę į ratą aplinkui — tai akadēmijoje pa-

darė nemažą sensaciją už vis lenkams. Išzgirdau, kad akadēmijoje iš viso yra 47 akadēmikai, iš kurių 18 moka lietuviszkai ir prisipažįsta esą lietuviais; esą dar ir tokiu, kurie nors nemoka lietuviszkai bet lietuviais statosi. Labai gražiai pasikalbėjome dvejetainį adinu —

Musu kampe (Petropilėje) subruzdą lietuviai mokintiesi lietuviszkai gramatikos, ant to subatomis ir nedėlios vakarais padeda po dvejetainį adinu. — Bet apskritai sakant kažinkas dar nelabai aitriai imasi musu virai: vieni jauni, kiti seni ir laiko neturi ir tt.

Petropilės mokslu akadēmija jau išspaudė tolesniąją tāsą Juszkos dainu, 2 tomai; svodbinės dainos dar nesusegtos kalėdoms bus gatavos. Nuspręsta yra spaudinti Juszkos lietuviszkai-rusiszką žodiną ir tam daigtui paskirti tam tikri piningai iš mokslu Akadēmijos, bet spaudinti pabaigs, sako, dar už koki dvejetainį metu

J. Gailutis.

Eina garsas, kad iš *priežasties negrinu ranku* Varšuvoje bus spaustos kelios iš gudiszkų verstos giesmelės *gudiszkomis raszmenimis* ir bus varu platinamos mokslavietėse; ju raszikas to nesitikėju . . . Ar ne baisu tai girdėti! Kodėl draudžia lietuviams pasigauti lotiniskasis litaras. Žmonės, siųskite praszi mus į viresnibę, kad maskoliai liautūsi persekioti musąją rasztą Jeigu daugibė bus praszancziu, viresnibė maskoliu turės išzklausiti juju balso.

J. S. Kūksztis.

Rudenį (rugsėjo pabaigoje ar spalino pradžioje) Prusai užginė gabenti kiaules iš Rusijos per rubežiu, einanti nū Klaipėdos iki Kauno ir toliaus, tai ira per rubežiu skiriantį Rusiją nū Prusu ir stovinti Lietuvos ir Žamaicziu žamėje; Prusu išakime buvo pasakita, kad neleisti vežti kiaules iš Rusijos per sritis (skritis — Kreis) arba apielinkes Karaliaucziaus ir Gumbinės. Tas įstatimas labai numažino prekį kiauliu, kurias augino ticziomis tai lietai giventojai Kauno ir Suvalku guberniju ir turėjo nemažą pelną; dabargi staigu uždarbis iš tos pusės nutruko,

kiaulēs atpigo ir žmonēs turi nemažą trošą . . . Priežastis arba proga užginti buvusi *trikinu* liga, bet tikriaus sakant, bene tiktai priauginimas apstaus burio kiaulių pacziūse Prūsūse.

Apvainikavimo mečą Aleksandrai III. vienas giventojas Kauno gub., Žvirblis, nusiuntė dainutę, kurioje jis ciesorių išz visu pusių pagirdamas ir jam savo padonistę ir isztikimumą iszreikszdamas, praszo idant leistu lietuviams spaudinti kningas Kaune, tada jie neneszę ju isz Prusu. Kas isz to praszimō bus, nezinome. Argi ciesorius ant to neatsilieptu? Meilu butu, jeigu p. Žvirblis tą dainutę atsiųstu į rēdistę „Auszros“ tadą ją paskaititu visas svietas, bet neviena maskoliu kancelerija.

J. Gailutis.

Labai noriai atspaudiname isztrauką isz gromatos brolio L. B. Vargomaczio, kurs aiszkiai parōdo, jūg vienur ar kitur „Auszroje“ buvo isibroves nuklidamas nū kelio teisibēs, pasitikēdami, jūg skaititojai „Auszros“ ir visadą szirdingai, o aiszkiai porodis musu klaidas. Szitai zodžiai brolio V.: „Guli pas manę ant skūmēs „Auszros“ N. 6. Ir ką-gi ten randu paraszita? Ponas S. R. ant 156 lapo sako: „kuningaiksztis Radvilas įtaisē Keidainiūse lietuviszkas mokslavietes, spaustuvę, rinko isz visur mokintus virus į Lietuvą ir jeigu nebutu sunaikinē jo darbą jezavitai, kurie evangēlikus (bambizus) persekiodami, nebijojo nei apszvaista sunaikinti, tai gali jau nū triju szimtu metu musu tautos ponistē butu nustojusi kabin-tiesi į lenkistę“. Bet ar taip-gi ira? Ar-gi priesz Radvilą, įtaisiūsi Keidainiūse lietuviszkas mokslavietes nebuvo tokiu mokslaviecziu Lietuvoje? Istorija atsako, kad buvo. Dar 1530 m. įkurta buvo Joniszkėje klebono Markaus Lanczkio lietuviszka mokila, apie ką galima ir isz „Ziemaitiu Viskupistes“ Valanczauskie, parsiliuditi. Už galvos-gi Vilniaus Viskupo Jono isz lietuviszku kuningaikszcziu, kursai mirē 1537 m. buvo atliktas Vilniaus viskupistėje Dvasiszkas Susirinkimas (sinodas), kurio įstatimūse prisakita buvo, idant visur palei bažnicziu butu isteigtos mokiklos su szv. Evangēlijos ir szv. Povilo gromatu iszguldinėjimais lietuv. ir lenkisz. kalbose, ir dar liepta, idant klebonai pilēse ir kiēmūse givenantiejei laikitu tokius tiktai Kamendorius, kurie gerai moka lietuviszkai (Hist. miasta Wilna Balinskiego, lap. 87). Jeigu taip buvo įstatita Dvasiszko Susirinkimo, tai man rodosi, kad turējo buti ir iszpildita. Tū tarpu pirmiausis protestontu tikējimo skelbējas atsirado Lietuvoje vos 1539 m. Jo vardas Abraomas Kulva. Zamaitijon dar vėliaus užplaukē protestontai, nēs tikt už Jurgio Petkēviczēs viskupo galvos, tai asti XVI. amžiaus gale ten pasirodē.

Taigi protestontai jau rado Lietuvoje lietuviszkas mokslavietes, kurias paskui pasisavino dėl naujos tikibės platinimo ne vienoje vietoje arba ir naujas uždėjo, taip kaip ir su kataliku bažnicziomis buvo padarita, kad nevienoje vietoje jas ant Kirku apiversta. — Man rodosi, kad Radvilas ne dėl kalbos paturėjimo, ne iš tėviszkumo, Keidainiūse lietuviszkas mokslavietes ir spaustuvę užvedė, bet tikt dėl kataliku tikibės grovimo, o savo numilėto protestontizmą užvedimo. Juk kiek tiktai galėjau savo akimis matiti lietuviszku kningu Keidainiūse spaustu, nėra ten nei vienos apie lietuviszką tėviszkumą, bet visos apie protestontu mokslą

„Toliaus „Auszroje“ pasakita, buk tai jezavitai apszvaistą sunaikinę? Ar-gi tai gali buti teisibė? Ne! Iezavitai tiktai protestontu tikėjimą sunaikino ir tai ne kumscziomis, ne kalavijais, o tiesos žodžiu, . . . dvasiszku ginklu Ogi už kiek visokių naudingų iszradimų mės turime buti jiems dėkingi!? Kad ne jezavitai, tai ir tos kinos (chininum) gali dar iki sziūlaik butumėme neturėję! Juk jie-gi aną Amėrikoje atadengė ir pirmieji Europą pamokino nū drugio gerti. Ir visi kiną vartojame, kaip mums galva sopa arba drugis krato, visi-ikivienam, pradėjus nūg karaliu ir galvocziu protmeiliu iki paskucziausio piemens, o tacziaus jezavitu tulas nūpelnu nemato! Nemato, kad jie netamsino, bet szvietė netiktai dvasiszkušė bet ir pasauliszkušė dalikūse!

„Kasgi pirmiausias ir musu lietuviszkai raszliavai nusipelnijo, jeigu nejezavitai? Kas-gi mums dar XVI am. pirmuji Žodina ir pirmūsius pamokslus paraszė, jeigu ne jezaistas Kanstantinas Szirvidas? Ogi ir tasai musu XVII am. rasztininka, Pranc. Szrubauskis, „Auszros“ N. 6me l. 182 paminėtas, kas-gi jisai buvo jeigu ne jezavitas? Kas 1713 m. iszspaudino kalbomokslį lietuviszką (Universitas linguarum Lithuanicarum) jeigu ne jezavitai? Tai kodėlgi toki szlovė jezavitams, kad jie apszvaistą isznaikino? — Jezavitai visados buvo garsus isz savo ūlumo kuningai, taigi juju begalinis pasiszventamas dėl kataliku tikėjimo jau tūmi patim' jūs spirė dirbti ir dėl lietuviszko liežuvio. Pagaliaus ir p. Kraszauskis, musu didis bicziūlis, savo kningoje „Litwa“ (1 tom, 97 lap.) apie lietuviszką kalbą raszidamas aiszkiai pripažįsta, kad jezavitu pribuvimas, pridavęs liežuviui naują givastvą

„Bet negana to, dar ant 169 lapo to paties N. 6 pasakita apie atlaidus: „Visi bjauriausi piktadėjai, nors krikszcziomis, su musu prabocziais kariaudamiesi ir lietuviszką kraują liedami visūmet apturėdave nusidėjimu visu atleidimą, pagal tos gadinės itikėjimus. Kū daugiaus Lietuvių pagonų nūzudidavę, tū daugiaus atlaidos dienu arba indulgenciju nusipelnidavę! — Zinau, kad križiaus karžigiai buvo nedori, bet isz tu žodzių augszcziaus privestu apie atlaidus iszaina, kad anū metu ir visi katalikai tikėjo, jūg atlaidas (indulgencija) ira tai visu nu-

sidėjimu atleidimas Atlaidu toksai supratimas tikt iš Liutario galvos išžėjo Nusidėjimai (prasiradimai) tiktai per nusidėjimu išpažintę (spavėdę) ir tikrąją gailistą atsileidžia. O kas-gi tai ira atlaidas? — Ira tai dovanojimas nepatenkančios plėgos, kuri palieka po iszriszimo per kuningą dūto. Plėgą (baudimą) tą prasiradėlis (peccator) tur' iszkentėti ar czia ant žamės, ar-gi numiręs szveistoriuje (cziszczius). Ko reikalauja bažniczia nūg žmogaus, norinczia gauti atlaidus? Reikalauja, 1) idant butu dievo milistoje per nusidėjimu išpažintę (spavėdę) jau apipraustas, apkūptas nūg nusidėjimu ir plėgos amžinos. 2) Reikalauja, idant atbutu įsakomus gerus darbus. — Szitai kaip reikia suprasti atlaidus O kataliku tikėjimas visados tas pats, be jokio persikeitimo arba atamaino. Tikt netikri, klaidingi, žmoniū pramaniti tikėjimai nūlat mainosi savo moksle, kiek galvu, tiek supratimu Taigi netikėkit' tam klaidingam mokslui, isz kurio pasēmėte žinią apie jezavitus ir atlaidą Man regisi, kad p. S. R. ne isz pikto noro, bet isz nežiniū paklido, nės ir senovės lotiniszkas priežodis sako: humanum est errare

Lietuviszkos kningos.

(Pradžia 3 numare.)

- c) Miscellanea (kalbos buitis, lietuviū budas, daba, dainos, pasakos ir tt.:

Bezenberger. Beiträge zur Geschichte der lit. Sprache, Göttingen 1877.

— Litauische und lettische Drucke des 16. Jahrhunderts 1—3 Heft. Göttingen 1874—1875. Prekis = 10 rubl. (19 M.)

— Litauische Forschungen. Beiträge zur Kenntniss der Sprache und des Volksthumes der Litauer. Göttingen 1882. Prekis 10 M. = 5 rubl.

J. Kartowicz. O języku litewskim. Kraków 1875.

Voelkel. Die lettischen Sprachreste auf der Kurischen Nehrung. Heidelberg 1879.

— Litauisches Elementarbuch. Heidelberg 1879.

Jacoby, R. Litauische Chrestomathie zum Schulgebrauch Tilsit 1879.

Dr. Geitler. Litauische Studien. Prag 1875. Prof. Geitleris atliko kelionę Lietuvoje 1873 m. rinkdamas liekanas musu kalbos, kurias ir patalpino savo kningoje. Jis taipogi apraszė czekiszkoje kalboje savo kelionę raszte: „Litva i Litvanė“ („Osveta“ 1874 m. NN 7 ir 8). Mės ketiname szitą jo rasztą lietuviszkai iszguldiiti,

Brugmann und Leskien. Litauische Volkslieder, und Märchen aus dem preussischen und dem russischen Litauen gesammelt. Strassburg 1882. Prekis 10 M.

Weiss. Preussisch-Litauen und Masuren. Rudolstadt 1879.
Schleicher, Aug. Litauische Märchen, Sprichworte, Räthsel
und Lieder. Weimar 1857.

Nesselmann. Litauische Volkslieder. Berlin 1853.

Mitteilungen der lit. lit. Gesellschaft, Heft 1—7.
Heidelberg 1880—83.

Palangos Juzė. Wilniuje — Tilžėje 1872. (?) —

Christian Donalitus. Litauische Dichtungen. Herausgegeben
von J. Nesselmann. Königsberg 1869. Ira tai geriausias isz-
davimas visu garbingiausiojo musu dainiaus Dūnelaiczio, rasztu.
Prekis 6 M. (3 rubl.)

Ant. Juszkeviczius. Svotbinė rėda Velūncyziu Lietuviu.
Kazaniuje 1880 m. Prekis 1 rubl. Szitą kningą turėtu kiek-
vienas lietuvis turėti savo namūse!

— Lietuviszkos dainos . . . Kazaniuje 1880—82 m.;
tris kningos, prekis 17 M. (8¹/₂ rubl.); jos turi savije 1569 dai-
nas! Vertibė ira neiszpasakitina ligiai dėl tirėju musu kalbos,
kaip ir dėl musu garbingos senovės. Mės szirdingai velijame, kad
kožnas be vienas galėtu perskaititi szitas kningas, o ir dar ge-
riaus butu, kad jas kožnas nusipirktu. Prusu Lietuviai gali jas
parsigabenti nū kningininko A. Brockhaus (Leipzig), o mask.
lietuviai — nūg J. Zavadzkio (Vilniuje) arba nū Wendės ir Co.
(isz Varszuvos).

*Litovskija narodnija piesni, sobrannija Fortunatovim i Mil-
lerom.* Moskva 1872. Szita kningelė, turinti tik 100 dainu,
ira spaudinta maskoliszkomis litaromis, ir didei sunku ją skai-
titi; už tai ji Lietuvoje neiszsiplatins.

Litovskija narodnija piesni, sobran. Juszkeviczem. S. Peter-
burg 1867. Spaudinta taipogi maskoliszkomis litaromis, turi
tik 20 dainu.

Vitolorauda, giesmė isz Lietuvos padavimu. — Lietuviszikai
iszguldė J. A. V. Lietuvis. Poznaniuje 1881—1882 m. Gau-
nama pas kningininką Żupanski Poznaniuje. Prekis 3 m.
(1¹/₂ rubl.). Galima gauti ir per Auszros rėdistę, bet už 2 r.
25 kap. J. Bs.

Gromatu skardinė.

St. Bur. Petropil. . . . „Auszrą“ siuntėme, ar gavote?
Szikopo liet. gramatika kasztūja pusantro rublio be nusiuntimo,
Szleikerio ir Kurszaiczio gramatikas galite pigiaus gauti Petro-
pilėje.

Vėversiu. Rasziba 5.° numare „Auszros“ raiba ne per
mano kalczia. Istorija tą daliką pareiszkins. Visiems, kuriu
adresai teko į mano rankas, siuncziu „Auszrą“. Kas nėra
kelinto numaro gavęs, lai pagarsina man gromatoje; juk
nestebuklai, jeigu vienas ar kitas numaras kelije nugaiszta.
Kn. R. jau bene bus gavęs 4. ir 5. num. A. — „Parpliui“

raszik per musu rėdėstę. — Ger girdėti, kad Vilniaus gub. jau gauna virszų liet. kalbą; reikėtu tiktai, kad su kalbą paplistu ir apszvaista, kitaip neilgai ji gėrėsiesi savo pargalę. — Rasztą, patilpusį Krajaus N. 46 1883 m. neasmi skaitęs.

Miglovarai. Mikszui siųstus piningus atidavėme. Kalendoriai kasztūja 25 kap. „Szt. dainas“ siuncziame. — Apveiksime maskolus ir lenkus ne ginklu, bet *apszviezdami savo žmones* O žmones apszvieczia ne vien tikėjimas, bet ir kitokie mokslai. Be visatinu mokslu nėkadą priderincziai žmonės neapsiszvies. Kadą visi žmonės ataks, tadą ir tauta sustiprės ir givens amžinai. Reikėtu, kad apszvietime žmonių visi susiglaustu; savitarpinis ginczas gali ir geriausį darbą sužuditi. Atsiminkite „gulbės, vežio ir lidėkos“. Kad ne visi tai supranta, ar-gimės kalti?

A. Bar. Sziupil. Tamista mums skėli — 90 kap.

M. Slon. Siųstas giesmeles ir mįslius gavome, dėkui; laukiame mitu ir kitų daineliu. Dėkui už pažadą rasziti p. B., iszpeikusiam „Auszra“, kad jis bent „Naktį“ žmonėms ant pasi-skaitimo siųstu. Žinok Tamista tiktai, jūg mės aną iszpeikimą skaitėme patis, ir jame teisibės neradome. — Kalendorių gau-site pirkti namie.

Aglei. Dainutės bus atspaudintos. Kad taip visi rupin-tūsi apie žmones ir ju priderintį auginimą, kaip tai butu gražul Kalend. ir 4. num. A. pasiuntėme.

Orn. Vlocl. 5. ir 6. num. A. siuntėme.

St. Szunbajoriui. Įtaisimas „liet. moklu ir apszv. milėtoju draugistės“ neįviko.

Gailucziui. Dėkui už pažadą parupinti kritiką Juszkos dainu. Apie „palaidūsius žmones“ bus neilgtrukus raszita.

V. Vaicz. 2 rubl. gavome. 1, 2 ir 3 num. „A.“ siuncziame — bet už tai turite užmokėti 54 kap. Laukiame rankraszczių; tiktainesuprantame, dėlko Tamista rankrasztį vadini „žastraszcziū“.

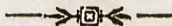
Vargomacziui. Dėkui už 25 r. Padarisime tai, ko norite.

D. M. G. „Tris budriai“ prapūlė iszkeliavus p. Mikszui; bene galėtum Tamsta tą atsiųsti rasztą antrą kartą, ligial ir kitus gerus rankraszczius.

Dagiliui. Už gražų rasztą dėkui; kad taip visi virai butu apsukrus! Raszik tiktai toliaus.

Czerk. Petrop. „Tilžės Keleivis“ įmokėjo 3 rub., siųstus p. Paulauskio.

Ad. Giedr. S. Gavome 8 rubl.; viską parupinome.

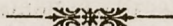

Žinia nū rēdistēs.

Szитай jau pabaigēme tājā kningutę pirmus metus „Auszros“ givenimo. Vargingi tai buvo metal Bet „Auszra“ izstrivojo! Jeigu skaititojai ir toliaus nepasigailēs skatiko, „Auszra“ įstojusi į antrus metus savo givenimo bus graitesnē, pilningesnē ir apvalesnē. Tiktai prekiš (kainis) laikraszcziō ant 1884 m. pakila į keturius rublius (Prusūse-gi keturi markiai). Pasi-tikime, jūg lietuviai norēs variti toliaus pradētą darbą.

J. Szliupas.

Rēdistēs antraszas: Bitēnai, p. Lompēnus, ritinēje Prusijoje (Ostpreussen).

Apgarsinimai.

„Lietuviszkas Auszros Kalendorius“ ant metu 1884

gaunamas rēdistėje „Auszros“ *pavienam perkant už 40 kap.*, Prusūse už 40 pf., su prisuntimu; kas perka 100 ekz. užmoka su nusiuntimu 20 rubl. ir gauna 15 ekz. priedais.

Tilzes Keleivis,

pirma Naujasis Keleivis,

pareina Tilžėje kas Nedėlę pētniczioje. Szitas laiszkas kasztūja 50 pf. už keturdalį metu. Tie skaititojai, kurie Tilžėje Reilenderio spaustuvėje ant kiauru metu už „Tilzės Keleivį“ piningus įmoka, gauna lietuviszką kalendorių bei liet. Liutēriaus kningėles veltū ir dikai. „T. Keleivis“ parnesza szale suraszimu iz vieros daliku bei sziokiu pamokinimu svarbiausius

dalikus isz kasdieniszkujų nusitikimu, žamės bei Cie-
solistės saimo surotijimu, žinias isz miesto bei skri-
ties, prisaikintuju sudžios, papasakojimus, visokią ži-
nią, turgaus prekią isz Tilžės, Klaipėdos bei Kara-
liaucziaus, priminimus kada ir kur galviju bei arkliu
turgai nulaikomi bus, toliaus malkos pardavimo laiką,
rublio prekią, gromatniczią ir tt. **Apsakimal** po
smulkiais rasztais spaudinta eilę už **10 pf.** priimami
ir visur Vokietijoje, kur lietuvininkai givena randa
iszplatinimą. Perstatimas į lietuvi-zką kalbą ne-
kasztuja nėko.

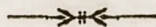
Spaustuve „Tilzes Keleivio“ pas

J. Reilenderi ir sunu Tilzeje.

Italpa 8, 9 ir 10 numaro ' „Auszros“.

- 1) *J. Szliupas.* Lietuviai kitą gadinę ir szendien. lak. 221.
- 2) *A. Sket.* Lietuvėlė. laksztas 231.
- 3) *Vėversis.* Ar pritinka musu bajorams buti lenkais.
laksztas 231.
- 4) *J. K. Sz.* Varna ir lapė. lak. 235.
- 5) *J. Bs.* Apie senovės Lietuvos piliis. lak. 236.
- 6) *Kn. Jonas Katėla.* Kuningas Antanas Strazdelis (Drozdowski). lak. 242.
- 7) *Andrėjus Latvīs.* Kun. Antanas Juszkeviczius. lak. 248.
- 8) *J. S. Kūksztis.* Simanas Daukantas (galas). lak. 249.
- 9) *Vėversis.* Ne dėl visu seniū. lak. 249.
- 10) *Aglė.* Musu Szalėlė. lak. 254.
- 11) *Pranckus Lipsztas.* Apraszimas žamės turtu (galas).
lak. 256.
- 12) *Vėversis.* Garbė pieteliaus. lak. 265.
- 13) *Petras Trupinėlis.* Kaimo mokslinicia. lak. 266.
- 14) *J. Bs.* Kningos apte Lietuvą. lak. 272.
- 15) *J. Bs.* Senovės Lieuviū szventenibė. lak. 277.
- 16) *J. A. V. L.* Sengadiniszkas musu gentės paminklas.
lak. 278.
- 17) *J. Szliupas.* Vaikszcziójancziūs žvakelės. lak. 279.
- 18) *Isz Lietuvos.* lak. 282.
- 19) *J. Basanaviczius.* Lietuviszkos kningos. lak. 295.
- 20) *Gromatu skardinė.* lak. 296.
- 21) *Zinia nū rėdistės.* lak. 298.
- 22) *Apgarsinimai.* lak. 298.

Rėdikas Jonas Szliupas, Bitėnai, p. Lompėnus.
Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

Italpa.

A. Įvairūs rasztai.

B. Priekalba, l. 3.

— *Mezzofanti* ir prigimta kalba, l. 210.

— *Senovės lietuvių šventenibė*, l. 277.

J. A. V. L. Iš lietuviškos literatūros, l. 20.

— *Sengadiniszkas musu gentės paminklas*, l. 278.

— *Zodelis dėl Prusu lietuvininku*, l. 21.

Dr. G. J. J. S. i. Gr. Kalbos daliktuse, l. 25. 57.

Ziemkintis. Keletas žodžių apie lietuvius gyvenančius *Petroplėje*, l. 53.

Žinia nū rėdistės, l. 54, 149, 298.

Apie isteigimą „lietuviškos mokslu bendristės“ l. 89.

S. R. Į darbą kas lietuvis, l. 153.

Andrėjus Latvis. Latviszki laikraszcziiai, l. 177.

Vėversis. Ar pritinka musu bajorams buti lenkais? l. 231.

J. Miglovara. Rigos giedoriu draugistė, l. 170.

B. Istorija.

J. Basanavicius. Apie senovės Lietuvos pilis, l. 15, 36, 61, 97, 129, 163, 236.

V. Vaiczaitis. Apie Raudonpilį, l. 200.

J. Szlupas. Lietuviai kitą gadinę ir szendien, l. 221.

C. Bijograpija.

J. S. Kūksztis. Simanas Daukantas. l. 13, 41, 249.

J. Bs. Frid. Kurszaitis. l. 102.

Vėversis. Tadauszas Kasciuszka buvo lietuvininkas, l. 136.

J. K. Sz. Apgulmi rasztu skiriai. Dūnalaitis. l. 203.

Kn. J. Katėla. Kn. Antanas Strazdelis, l. 242.

Andrėjus Latvis. Kn. Antanas Juszkeviczius, l. 248.

D. Kritika.

M. Vitoliorauda, l. 18.

— *Jaunasis Robinzonas*, l. 20.

Bassianis. Julius Lippert, l. 49.

— *Jeruzalės iszpustijimas*, l. 70.

— *Pasakos Veckenstedt'o surinktos*, l. 272.

J. S. Kūksztis. Lietuvos bicziūlis, l. 75, 108.

Dudutis. Lietuviškos dainu kningelės *M. Jankaus*, l. 211.

E. Ginczo rasztai.

St. Szunbajoris. Eik laukan, l. 122.

Birsztonas. „Auszra“ ir „Dziennik Poznanski's“, l. 186.

G. Apsakai.

- J. Bs.* Skruzdēliu atsilankimas, l. 43.
Dr. G. J. J. S. i. Gr. Priczkaus Viliaus I. įpatiszkas prisai-
kinimo budas, l. 60.
Stajė Szunbajoris. Paminėjimas Birutės kapo l. 105.

I. Dainos.

- A. B.* Lietuvos senovės paminėjimas, l. 8.
A. Bu. Viltis, l. 213.
Aug. Baranauskas. Tėvinė, l. 107.
J. A. V. L. Lietuviszkoji kalba, l. 10.
— Regėjimas, l. 29.
— Tiesos zerkolas, l. 135.
— Szviesa, l. 176.
— Szviesunas ir pelėda, l. 202.
J. Miglovara. Lietuva, l. 35.
S. Norkus. Margiris, l. 65. 92. 124. 158. 197.
— Girtūklio divai, l. 214.
Aglė. Broliams lietuviams, l. 71.
— Musu szalelė, l. 254.
Vėversis. Brangioji Lietuva, l. 78.
— Ne dėl visu seniu, l. 254.
— Garbė prieteliaus, l. 265.
Stajė Szunbajoris. Pirmin, l. 102.
V. Vaiczailis. Svecziu szalelė, l. 104.
A. Sket. Lietuvėlė, l. 231.
J. K. Sz. Varna ir lapė, l. 235.
Petras Trupinėlis. Kaimo moksliniczia, l. 266.

K. Pasakos.

- Bassanius.* Kelionė azeru ir upiu į Lietuvą, l. 79.
J. Szliupas. Vaikszciojanczios žvakeles, l. 279.

L. Isz gantos mokslu.

- Pr. Lipszta.* Apraszimas žamės turtu, l. 47. 72. 172. 208. 256.
J. Bs. Keli žodžiai apie kolera, l. 110. 138.

M. Lietuviszkos kningos,

l. 87. 295.

N. Isz Lietuvos,

l. 22. 50. 81. 114. 143. 179. 214. 282.

O. Svetur,

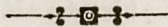
l. 23. 52. 84. 117.

P. Gromatu skardine,

l. 54. 119. 150. 184. 219. 297.

R. Apgarsinimai,

l. 55. 56. 120. 152. 298.

Jurgis Mikšas (1862-1903)

Jurgis Mikšas Mažosios Lietuvos lietuviybės gaivintojas ir lietuviškos vienybės puoselėtojas.

AUSZROS 1883 m. 1-4, 1885 m. 9-12 ir 1886 m. 1-6 nr. redaktorius ir rinkėjas, o 1885/86 m. AUSZRĄ spausdino savo spaustuvėje. 1885 m. Tilžėje, drauge su Martynu Jankum, Kristupu Voska ir Ernestu Vejeriu, įsteigė „Birutės Draugystę“ ir buvo jos pirmasis pirmininkas.

